ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา

กานต์พิชชา ไชยวงศ์

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
ตุลาคม 2566
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา

กานต์พิชชา ไชยวงศ์

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
ตุลาคม 2566
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

THE EFFICIENCY OF LEGAL COUNSEL'S OPERATION IN JUVENILE DELINQUENCY CASE: A CASE STUDY IN PHAYAO PROVINCE

KARNPITCHA CHAIWONG

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment

of the Requirements for the Master of Laws Degree

October 2023

Copyright 2023 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน:
กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา

ของ กานต์พิชชา ไชยวงศ์

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

---------- ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรชัย วิสุทธิศักดิ์)

---------- อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทราวรรณ รัตนเกษตร)

---------- อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นภานันต์ ศุภศิริพงษ์ชัย)

---------- คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุดม งามเมืองสกุล)

เรื่อง: ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา

ผู้ศึกษาค้นคว้า: กานต์พิชชา ไชยวงศ์, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: น.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทราวรรณ รัตนเกษตร

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, หน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย, คดีเด็กและเยาวชน

บทคัดย่อ

การกระทำความผิดอาญาของเด็กและเยาวชนอาจมีปัจจัยที่หลากหลาย ประกอบด้วยความอ่อนด้อยทางวุฒิภาวะของเด็กและเยาวชน กฎหมายจึงกำหนดให้มีที่ปรึกษากฎหมายแก่เด็กและเยาวชนเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งในกระบวนการสอบสวนและการพิจารณาคดีให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย และหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด และอุปสรรคและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบสอบถามจำนวน 100 ราย

จากการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลเชิงลึก มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษากฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน โดยศึกษาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพะเยา พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ในสำนวนคดีของที่ปรึกษากฎหมายควรเป็นคนเดียวกันจนกว่าคดีจะยุติหรือคดีถึงที่สุด ดังนั้น จึงควรเพิ่มเติมกฎ ระเบียบสำหรับการทำหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และควรเพิ่มเติมคุณสมบัติด้านประสบการณ์การทำงาน ความเชี่ยวชาญของที่ปรึกษากฎหมายเพื่อส่งเสริมให้การทำหน้าที่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

Title: THE EFFICIENCY OF LEGAL COUNSEL'S OPERATION IN JUVENILE DELINQUENCY CASE: A CASE STUDY IN PHAYAO PROVINCE

Author: Karnpitcha Chaiwong, Independent Study: LL.M., University of Phayao, 2023

Advisor: Assistant Professor patrawan Rattanakaset , Ph.D.

Keywords: Efficiency duty of legal advisor juvenile cases

ABSTRACT

Immaturity were one of various factors contributing to Juvenile delinquency. Thus, in accordance with the spirit of the law and the best interests of child to protect children and youth in the criminal case, Legal advisor were required by Law in criminal justice system for children and youth from the beginning of process, in the interrogation stage through trial. Therefore, the purpose of this study were to review theoretical literature of having legal advisor in juvenile justice system in criminal case, and obstacles and limitations that affected the efficiency of legal advisor's duties.

This research used qualitative research methods, conducted by documentary research and using questionnaires as the tools for collecting data from 100 samples in Phayao province. 64 samples were judges of Phayao Juvenile and Family Court, prosecutors, investigators, legal advisors, and psychologists, and 36 were parents of juvenile offenders.

The results of this study revealed that the legal advisor who took his role in each criminal case should be the same person until the case is terminated. Consequently, there should be more regulations added in Role of Legal Advisor in Juvenile Justice System; the legal advisor should be on duty to monitor children and youth as soon as they entering in Juvenile Justice System, and work experiences should be added as qualifications for the expertise of legal advisor to increase work efficiency according to the spirit of the law.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา ได้รับความอนุเคราะห์ ความเมตตา ความเอาใจใส่และความกรุณาเป็นอย่างสูงจากคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่เสียสละเวลาอันมีค่ามาให้องค์ความรู้ คำปรึกษาแนะนำ จนทำให้ผู้ศึกษาสามารทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้สำเร็จเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทราวรรณ รัตนเกษตร ประธานที่ปรึกษาที่กรุณาให้โอกาสเข้ารับคำปรึกษาและคำแนะนำ ชี้แนะแนวทางในการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ตลอดมาจนสำเร็จเป็นที่เรียบร้อย

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์ ที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธานกรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภนันต์ ศุภศิริพงษ์ชัย ให้เกียรติเป็นกรรมการในการสอบพร้อมทั้งให้คำชี้แนะแนวทาง องค์ความรู้ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้มีเนื้อหาสมบูรณ์อันเป็นประโยชน์ยิ่ง จนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ สำนักงานศาลยุติธรรม ที่ส่งเสริมสนับสนุนทุนการศึกษาในระดับปริญญาโทตลอดระยะเวลาที่ศึกษาจนสำเร็จการศึกษา ผู้พิพากษา ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา และผู้ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามที่คอยให้ความช่วยเหลือ คำปรึกษา สนับสนุนให้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัว และญาติพี่น้อง ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือคุณกิจจา ทรงความเจริญ และคุณสุนารีย์ ทรงความเจริญ ที่ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำในการใช้งานระบบ Ithesis และ Endnote จนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้สำเร็จ

สุดท้ายนี้ผู้ศึกษาหวังว่าการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานและบุคลากรของสำนักงานศาลยุติธรรม ตลอดจนผู้สนใจศึกษา ผู้ศึกษาขอน้อมรำลึกและบูชาพระคุณแก่บุพการีและบูรพาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุน และผลักดันให้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กานต์พิชชา ไชยวงศ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญ ..... ช

สารบัญตาราง ..... ญ

บทที่ 1 บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 6

สมมติฐานของการวิจัย 6

ขอบเขตของการวิจัย 7

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย 7

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย 8

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน 8

แนวคิดการแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป 27

แนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 30

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิดทางอาญา 36

สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 43

สาเหตุการกระทำผิดในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน 50

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 53

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย 60

แผนการดำเนินการศึกษา.....60
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 61
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....63
การเก็บรวบรวมข้อมูล 64
การวิเคราะห์ข้อมูล 64
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....65
บทที่ 4 ผลการวิจัย 66
การนำแนวคิด ทฤษฎี การมีที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กหรือเยาวชนมาปรับใช้ในประเทศไทย.....66
บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาบนหลักประโยชน์สูงสุด..... 71
บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในกระบวนการยุติธรรมและการมีส่วนร่วมแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน.....88
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....101
สรุปผลการวิจัย 101
ข้อเสนอแนะ..... 104
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป..... 106
ภาคผนวก 107
แบบสอบถาม..... 108
ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556.....117
ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555..... 123
ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2560..... 127

คำแนะนำของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในชั้นตรวจสอบการจับและผัดฟ้อง และในชั้นพิจารณาคดี 129

บรรณานุกรม 131

ประวัติผู้วิจัย 138

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเกณฑ์การมีที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 48

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง 61

ตารางที่ 3 ประเภทและปริมาณคดี.....62

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปรึกษากฎหมายและทนายความ 80

ตารางที่ 5 วิเคราะห์เปรียบเทียบจำนวนที่ปรึกษากฎหมายกับจำนวนคดี 87

ตารางที่ 6 บุคคลที่ได้รับเชิญเข้าร่วมการประชุม.....99

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการกระทำผิดอาญาของเด็กและเยาวชนยังคงปัญหาที่หลาย ๆ ประเทศให้ความสำคัญ รวมถึงประเทศด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนสามารถแยกได้ 2 ปัจจัยหลักสำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยจากสภาพแวดล้อม เช่น ครอบครัว สังคม ชุมชน เพื่อน สื่อเทคโนโลยี เป็นต้น หากเด็กเติบโตท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ทำให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้วิถีทางที่ไม่ชอบธรรมเพื่อการได้มาในสิ่งที่ต้องการย่อมเป็นปัจจัยผลักพันให้เด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงที่จะกระทำผิด และเลือกปฏิบัติตามแบบอย่างที่ตนได้พบเห็น ประกอบกับหากเด็กได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบตามใจซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ปล่อยให้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้โดยปราศจากขอบเขต มีการลงโทษน้อย ก็จะทำให้อำนาจการควบคุมดูพฤติกรรมเด็กของบิดามารดาลดลง อย่างไรก็ตามในกรณีครอบครัวหย่าร้างอาจส่งผลต่อพฤติกรรมเด็ก เช่น การต่อต้านสังคม ไม่เชื่อฟัง ขัดขืน ซึ่งอาจทำให้เด็กมีทัศนคติด้านลบต่อชีวิตและสังคม ในขณะเดียวกันหากเด็กที่เติบโตมาโดยไม่ได้อยู่กับบิดามารดาในช่วงระยะเวลาวัยรุ่นตอนต้นจนถึงวัยรุ่นตอนปลายอาจส่งผลให้เด็กขาดความไม่มั่นใจในตัวเองและอาจมีผลต่อพัฒนาการด้านวุฒิภาวะของเด็กที่จะเข้าใจโลกแห่งความเป็นจริง มีพฤติกรรมดื้อรั้น มีอารมณ์ที่ไม่มั่นคง ยากที่จะปฏิบัติตามกฎกติกาของโรงเรียนและของสังคม แต่จะแสวงหาสังคมอื่นหรือกลุ่มเพื่อนที่เข้าใจและยอมรับตัวตนของเด็กได้ดีกว่า 2) ปัจจัยจากตัวเด็กและเยาวชนเอง เช่น ความดื้อรั้น ความไม่สมบูรณ์ในการตัดสินใจเนื่องจากพัฒนาการทางสมองในส่วนเหตุผลและอารมณ์ที่ยังไม่สมบูรณ์ตามธรรมชาติทำให้การพัฒนาด้านความเข้าใจและด้านจิตใจตกอยู่ภายใต้การคิดและตัดสินใจด้วยอารมณ์และความรู้สึกซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอาญาได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่[1]

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปโดยคำนึงถึงหลักการสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก “สิทธิเด็ก” ที่เด็กทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่ถือกำเนิดและไม่มีบุคคลใดที่จะไปตัดทอน จำกัดการใช้สิทธิ หรือละเมิดสิทธิอันชอบธรรม

---

[1] ภัทราวรรณ รัตนเกษตร, กฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (เชียงใหม่: นันทพันธ์พริ้นติ้ง, 2565), หน้า 9–13.

ของเด็กนี้ได้ ประการที่สอง การที่รัฐจะเข้าไปดำเนินการที่เกี่ยวกับเด็กในเรื่องต่าง ๆ ต้องคำนึงและยึด “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก” เป็นลำดับแรกเสมอ[2]

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ร่วมลงนามภาคยานุวัติสารในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on The Right of Child) เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 ศาลเยาวชนและครอบครัวได้จัดตั้งเป็นศาลชำนัญพิเศษศาลแรกแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงวิธีพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนให้แตกต่างจากคดีปกติทั่วไป จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน รวมถึงลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัว จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2543 ศาลยุติธรรมได้แยกออกจากกระทรวงยุติธรรมจึงได้มีการแก้ไขและบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน โดยนำเอาหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมากำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์และค้นหาสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูพฤติกรรมให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังกำหนด ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนมีที่ปรึกษากฎหมายเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกช่วงของกระบวนการ ได้แก่ การตรวจสอบการจับตามมาตรา 73 การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 มาตรา 6 และมาตรา 75 การขอผัดฟ้องตามมาตรา 78 และการพิจารณาคดีตามมาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 ศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เพื่อมิให้การพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนปะปนกับการพิจารณาในคดีอาญาทั่วไป ดังจะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์หลักของกฎหมายที่สำคัญ คือ การกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม (Crime) เนื่องจากร่างกายหรือจิตใจยังโตไม่เต็มที่ ยังขาดวุฒิภาวะความรู้ผิดชอบชั่วดีอาจถูกชักจูงได้ง่าย ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดทางอาญา ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนจึงมิได้มุ่งหมายไปในทางลงโทษ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตได้อย่างปกติ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40 “เด็กที่กล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมายมีสิทธิที่จะได้รับ

---

[2] มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล, "การคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก", วารสารนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์ ปีที่ 48, ฉบับที่ 4 (2562): หน้า 26.

ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการปฏิบัติอย่างยุติธรรม และต้องมีวิธีช่วยเหลือให้เด็กกลับมาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ สถานพินิจควรเป็นทางเลือกสุดท้ายสำหรับเด็ก

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายยังมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในหลาย ๆ ด้าน เช่น การกำหนดวันและเวลาในการปฏิบัติหน้าที่จะเป็นในลักษณะเป็นเวร ทำให้ที่ปรึกษากฎหมายแต่ละคนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถและไม่ต่อเนื่องในการให้คำปรึกษา หรือให้คำแนะนำสำหรับกระบวนการดำเนินคดีและค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดเพื่อเร่งให้ความช่วยเหลือในการทำแผนฟื้นฟูฯ ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน โดยผู้ศึกษาวิจัยพบปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ดังนี้ คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และศาลใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีในวันฟ้องหรือนัดสอบคำให้การ ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนในวันดังกล่าวนั้นจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายที่มาปฏิบัติหน้าที่เวรให้แก่เด็กหรือเยาวชน และการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายจะสิ้นสุดในวันดังกล่าว หากศาลให้เลื่อนคดีหรือนัดติดตามผลคดีครั้งต่อไป ศาลจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเวรคนใหม่ที่มาปฏิบัติหน้าที่ในวันดังกล่าวให้แก่เด็กหรือเยาวชนในคดีเดิมนี้ส่งผลให้ที่ปรึกษากฎหมายเวรที่มาปฏิบัติหน้าที่ในคดีนี้นั้นไม่ทราบรายละเอียดของคดี หรือได้ติดตามความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน ทำให้ไม่สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และวิธีการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู หรือมาตรการที่ใช้ในการติดตามผลต่อศาล ซึ่งจะมีเพียงนักจิตวิทยาที่นำเสนอข้อเท็จจริงต่อศาล นอกจากนี้ยังพบการไม่ต่อเนื่องของการปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษากฎหมาย เช่น ในกรณีคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดและได้มีการเจรจาตกลงเรื่องชดใช้เยียวยาค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้วนั้นโดยมีที่ปรึกษากฎหมายเวรที่ปฏิบัติหน้าที่และช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยในเรื่องค่าเสียหายได้บางส่วนแล้ว แต่เมื่อถึงวันนัดพิจารณาคดีครั้งต่อไปที่ปรึกษากฎหมายเวรที่มาปฏิบัติหน้าที่ต่อไม่ทราบรายละเอียดของคดีเนื่องจากที่ปรึกษากฎหมายเวรไม่ได้เตรียมคดีหรือแจ้งรายละเอียดของคดีให้ทราบ ทำให้เสียเวลาในการเจรจาตกลงในเรื่องค่าเสียหายกันใหม่ ส่งผลให้คดีล่าช้า

ดังนั้น เมื่อเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งเน้นให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีโดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ การมีที่ปรึกษากฎหมายเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือให้คำปรึกษา ตระเตรียมการดำเนินคดีตั้งแต่ชั้นจับกุมจนถึงชั้นพิจารณาคดี ตลอดจนศาลมีคำพิพากษาหรือยุติคดีโดยเป็นบุคคลคนเดียวกันจนสิ้นสุดการพิจารณาคดี อาจจะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนสามารถแก้ไขฟื้นฟู ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ และน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนอย่างสูงสุด ด้วยเหตุผล

ดังกล่าวจึงต้องการศึกษาวิจัยหลักการความสำคัญในการจัดให้มีที่ปรึกษากฎหมายสำหรับคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด เพื่อหาแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น กระบวนการพิจารณาของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม ซึ่งเริ่มตั้งแต่การจับกุม การสอบสวน การควบคุมตัว การตรวจสอบการจับ การผัดฟ้องและการฟ้อง ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดต้องมีการตั้งที่ปรึกษากฎหมายในทุกคดี ถึงแม้ตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาจะแถลงไม่ต้องการที่ปรึกษากฎหมายก็ตาม แต่สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวตั้งแต่ชั้นตรวจสอบการจับ ชั้นสอบสวน ชั้นขอผัดฟ้อง และชั้นพิจารณาคดี ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กและเยาวชนปรับตัวเป็นพลเมืองดี และคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญจึงทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดพะเยา เพื่อหาแนวทางปฏิบัติและแนวทางแก้ไขในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด

ขณะที่เด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมได้ว่ากระทำผิด หรือในกรณีที่พนักงานสอบสวนเรียกให้มารับทราบข้อกล่าวหาหรือเข้าพบ หรือถูกส่งตัวมา เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นมีสิทธิที่จะร้องขอเพื่อติดต่อกับบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนไว้วางใจ พนักงานสอบสวนจักต้องดำเนินการโดยเร็ว เพื่อเข้าร่วมในกระบวนการที่พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อกล่าวหาและสอบถามข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิเด็กหรือเยาวชนตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่า ไม่จำต้องมีที่ปรึกษากฎหมายมาปฏิบัติหน้าที่ก็ได้ แต่หลังจากสอบสวนเบื้องต้นแล้วที่ปรึกษากฎหมายจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในชั้นอื่น ๆ ดังนี้[3]

ชั้นตรวจสอบการจับ ถ้าผู้ต้องหาไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ศาลแต่งตั้งให้แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 ไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนจะต้องการหรือไม่

---

[3] สหรัฐ กิติศุภการ, คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562), หน้า 292.

ชั้นสอบสวน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย พนักงานสอบสวนแต่งตั้งให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 มาตรา 6 และมาตรา 75

ชั้นขอผัดฟ้อง ถ้าผู้ต้องหาไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ศาลแต่งตั้งให้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 มาตรา 78

และชั้นพิจารณาคดี เมื่อผู้ต้องหาตกเป็นจำเลยแล้ว ถ้าจำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ศาลแต่งตั้งให้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 มาตรา 120

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในแต่ละครั้งนั้นจะเป็นในลักษณะเป็นเวร ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถในการช่วยเหลือและค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิด รวมไปถึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ เพื่อให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ วิธีการที่เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน โดยผู้ศึกษาวิจัยพบปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ดังนี้

คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดพนักงานอัยการฯ ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และศาลใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี ในวันฟ้องหรือนัดสอบคำให้การที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนในวันดังกล่าวนั้นจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายที่มาปฏิบัติหน้าที่เวรให้แก่เด็กหรือเยาวชน และการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายจะสิ้นสุดในวันดังกล่าว หากศาลมีคำสั่งให้เลื่อนการพิจารณาคดีหรือนัดติดตามผลคดีครั้งต่อไป ศาลจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเวรคนใหม่ที่มาปฏิบัติหน้าที่ในวันดังกล่าวให้แก่เด็กหรือเยาวชนในคดีเดิมนี้ ส่งผลให้ที่ปรึกษากฎหมายเวรที่มาปฏิบัติหน้าที่ในคดีนี้นั้นไม่ทราบรายละเอียดของคดี หรือได้ติดตามความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน ทำให้ไม่สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และวิธีการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หรือมาตรการที่ใช้ในการติดตามผลต่อศาล ซึ่งจะมีเพียงนักจิตวิทยาที่นำเสนอข้อเท็จจริงต่อศาล

อีกกรณีในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดและมีผู้เสียหาย ในการเจรจาตกลงเรื่องชดใช้เยียวยาค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายนั้น บางทีที่ปรึกษากฎหมายเวรที่ปฏิบัติหน้าที่และช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยในเรื่องค่าเสียหายได้บางส่วนแล้ว พอวันนัดพิจารณาคดีครั้งต่อไปที่ปรึกษากฎหมายเวรที่มาปฏิบัติหน้าที่ไม่ทราบรายละเอียดของคดีเนื่องจาก ที่ปรึกษากฎหมายเวรไม่ได้เตรียมคดีหรือทราบรายละเอียดของคดี ทำให้เสียเวลาในการเจรจาตกลงในเรื่องค่าเสียหายกันใหม่ ส่งผลให้คดีล่าช้า

เมื่อเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งเน้นให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ ดังนั้นหากที่ปรึกษากฎหมายสามารถเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ชั้นจับกุมจนถึงชั้นพิจารณาคดี

ตลอดจนศาลมีคำพิพากษาหรือยุติคดีโดยเป็นบุคคลคนเดียวกันตลอดการพิจารณาคดี เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและนำเสนอแนวทางต่อศาล ในการกำหนดมาตรการ คอยให้คำปรึกษาแนะนำ หรือติดตามพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมในรายนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม อาจจะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนสามารถแก้ไขฟื้นฟู ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ และน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนอย่างสูงสุด ดังนั้น เพื่อศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในประเด็นดังกล่าวนี้กับกฎหมายต่างประเทศในระบบกฎหมายซีวิลลอว์เพื่อแสวงหาหลักการความสำคัญในการจัดให้มีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด เพื่อหาแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด

2. ศึกษากรอบกฎหมาย อุปสรรค และข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมของการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด

สมมติฐานของการวิจัย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชน ที่ปรึกษากฎหมายจึงมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เพื่อแก้ต่างแทนเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ตั้งแต่ชั้นตรวจสอบการจับ ชั้นสอบสวน ชั้นขอผัดฟ้อง และชั้นพิจารณาคดี ในการปฏิบัติหน้าที่หากที่ปรึกษากฎหมายสามารถปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ชั้นตรวจสอบการจับไปจนถึงชั้นพิจารณาคดี จะช่วยค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและนำเสนอวิธีการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปรับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

2. ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่

ที่ปรึกษากฎหมายและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดพะเยา

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด

2. เพื่อทราบอุปสรรคและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย

3. เพื่อได้ข้อเสนอแนะหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

1. สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน สิทธิที่มีมาแต่กำเนิดและไม่สามารถแบ่งแยกได้ ซึ่งถือว่าจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน การยอมรับในฐานะบุคคลคือสิ่งที่ช่วยให้บุคคลนั้นสามารถอยู่รอดได้ การพัฒนาสิทธิมนุษยชนมีสองระดับ คือ

ระดับที่ 1 คือสิทธิโดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่แรกเกิด สิทธินี้ไม่สามารถมอบให้กับใครก็ได้ และสิทธินี้อยู่สูงกว่ากฎหมายหรือเหนืออำนาจใด ๆ ของแต่ละรัฐ รวมถึงสิทธิที่จะไม่ทำร้ายหรือฆ่าผู้อื่น เพื่อหยุดยั้งและป้องกันการค้ามนุษย์ และอื่น ๆ อีกมากมาย

ระดับที่ 2 คือสิทธินี้ต้องได้รับการปกป้องจากรัฐบาลด้วยวิธีการทางกฎหมาย เช่น การให้สัญชาติ การสร้างโอกาสในการจ้างงานที่เท่าเทียมกัน การปกป้องสิทธิแรงงานสำหรับทุกเพศ และการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และบุคคลทุพพลภาพ การประกันการว่างงาน และบริการสาธารณสุข[4]

“สนธิสัญญา” ความหมายตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ.1969 หมายถึง “ความตกลงระหว่างประเทศซึ่งได้กระทำขึ้นระหว่างกันเป็นลายลักษณ์อักษร และอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะปรากฏในตราสารฉบับเดียวหรือสองฉบับ หรือตราสารที่เกี่ยวข้องกันมากกว่านั้นขึ้นไป และจะมีชื่อเรียกเฉพาะว่าอย่างไรก็ตาม”[5]

ส่วน “อนุสัญญา” (convention) นั้น โดยมากจะทำกันระหว่างหลายประเทศที่มาประชุมกันและจัดวางบทบัญญัติเป็นข้อผูกพันขึ้นระหว่างภาคี หรือจัดวางหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศขึ้น เช่น อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต 1961 (Vienna Convention on diplomatic Relations 1961)

---

[4] กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร, "เอกสารความรู้สิทธิมนุษยชนกับการดำเนินงานของกรมการจัดหางาน", 2564, ค้นวันที่ 14 มกราคม 2565 จาก www.doe.go.th/prd/kpi-doe/custom/param/site/134/cat/40/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/1969.

[5] กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย Department of Treaties and Legal Affairs,"หลักเกณฑ์และกระบวนการทำสนธิสัญญา", 2565, ค้นวันที่ 16 กันยายน 2566 จาก https://treaties.mfa.go.th/th/content/สนธิสัญญา-หลักเกณฑ์และกระบวนการทำสนธิสัญญา?cate=635b8a19e7bc717ee6647ef3.

ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อมนุษย์ที่เป็นที่ยอมรับทั่วโลก สิทธิสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม สิทธิทางวัฒนธรรม ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนประเภทนี้ได้มาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (UDHR) ซึ่งถือเป็นต้นแบบในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและกำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน[6] ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีส่วนร่วมกับประเทศอื่น ๆ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติอย่างมากมาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเพื่อแสดงเจตนาเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติของสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 7 ฉบับ จากทั้งหมด 9 ฉบับ ดังนี้ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เมื่อปี พ.ศ. 2528 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อปี พ.ศ. 2535 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2539 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ เมื่อปี พ.ศ. 2546 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษให้อับอาย อัปยศอดสูอื่น ๆ ที่ขาดมนุษยธรรม หรือเสื่อมเสียย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เมื่อปี พ.ศ. 2550 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการหรือบุคคลทุพพลภาพ เมื่อปี พ.ศ. 2551[7] โดยสนธิสัญญาเหล่านี้ครอบคลุมสิทธิและการคุ้มครองที่หลากหลาย เพื่อประกันความเป็นอยู่ที่ดีและศักดิ์ศรีของบุคคลภายในประเทศ ซึ่งประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. อนุสัญญาที่ว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child)

อนุสัญญาที่ว่าด้วยสิทธิเด็ก ความหมายโดยนัยของอนุสัญญานี้คือ เด็กทุกคนจะได้รับการคุ้มครองโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และผลประโยชน์สูงสุดของเด็กจะต้องเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของรัฐเสมอ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ให้คำจำกัดความ “เด็ก” ว่าคือบุคคลใดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่พวกเขาจะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้ เยาวชนทุกคนย่อมมีสิทธิตามที่กำหนดไว้

---

[6] ศุภรา ศรีปริวาทิน, "แนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน", (2563): หน้า 4-6. ค้นวันที่ 20 มกราคม 2565 จาก https://policetraining9.com/index.php?option=com_attachments&task=download&id=279.

[7] กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน-Core International Human Rights Treaties", ค้นวันที่ 15 มกราคม 2565 จาก https://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/.

ในอนุสัญญานี้ตามกฎหมายของแต่ละประเทศ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ภาษา เพศ หรือความคิดเห็นทางการเมือง หรือความแตกต่างอื่นใด[8]

“สิทธิเด็ก” คือสิทธิสากล (Universal Rights) และสิทธิเด็ดขาด (Absolute Rights) ซึ่งต้องได้รับการยอมรับและคุ้มครองตามพันธกรณีระหว่างประเทศ[9]

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC) ตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเทศไทยลงนามภาคยานุวัติรับรองและได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 ปัจจุบันครบรอบปีที่ 30 ของการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กที่ถือกำเนิดขึ้นและได้รับการรับรองมากที่สุดในโลกถึง 196 ประเทศ ว่าจะให้ความคุ้มครองดูแลอย่างเต็มความสามารถและเท่าเทียมกัน และเพื่อให้สังคมไทยได้ตระหนักถึงสิทธิเด็ก รวมถึงการเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้กันอย่างแพร่หลายและกว้างขวาง[10]

ดังนั้น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ (คณะกรรมาธิการด้านสิทธิมนุษยชน) โดยได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ซึ่งจัดทำขึ้นตามหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติที่ว่าด้วยศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน โดยคำนึงว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือ ทั้งในสภาพแวดล้อมของครอบครัว การเลี้ยงดูอื่น ๆ บนพื้นฐานของประเพณี และค่านิยมทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์และสังคม โดยมีหลักการที่สำคัญคือ “การไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” อนุสัญญาฯ มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กซึ่งจะประกอบไปด้วยสาระสำคัญเรื่องสิทธิของเด็กประกอบด้วยสี่ด้าน ได้แก่ สิทธิในการที่จะมีชีวิตอยู่รอด สิทธิในการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม และตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติ และถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง เพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสม

---

[8] แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, "สิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชนของเด็ก", ค้นวันที่ 25 มกราคม 2565 จาก www.amnesty.or.th/our-work/childrights/.

[9] อวิการัตน์ นิยมไทย, "อนุสัญญาด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้", การปฏิรูปกฎหมาย : LAW REFORM จุลนิติ, 2552, ค้นวันที่ 20 มกราคม 2565 จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/10reform/reform7.pdf.

[10] กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน, "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับเด็ก", 2561, ค้นวันที่ 23 มกราคม 2565 จาก https://cyct.dcy.go.th/dcy/webnew/upload/children_rights/1.2.pdf.

ซึ่งได้รวมหลักการสำคัญคือ การไม่เลือกปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก[11] ซึ่งสามารถจำแนกความสำคัญของแต่ละด้านโดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

สิทธิในการอยู่รอด เริ่มตั้งแต่แรกเกิด เด็กมีสิทธิที่จะมีชีวิตรอด ได้รับการจดทะเบียนเมื่อคลอด มีสิทธิที่จะมีชื่อ ได้สัญชาติ และได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา ไม่ถูกแยกจากครอบครัว รวมทั้งได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเหมาะสม และจัดหาบริการพื้นฐานต่าง ๆ โดยรัฐมีหน้าที่ประกันสิทธิเหล่านี้ ได้แก่ การสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานในยามเจ็บป่วย ด้านโภชนาการ ต้องมีอาหารที่ดีมีประโยชน์ที่เหมาะสำหรับเด็ก มีน้ำดื่มที่สะอาด ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่สะอาด เพื่อให้เด็กได้มีชีวิตรอดและเติบโตขึ้นอย่างแข็งแรง ตลอดจนโอกาสเข้าถึงการพัฒนาต่อไปในอนาคต[12]

สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง เมื่อเด็ก ๆ ได้เกิดและรอดชีวิตมาแล้ว สิ่งต่อมาที่ควรได้รับคือการปกป้องคุ้มครอง กล่าวคือ ได้รับความคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงการคุ้มครองจากการใช้แรงงานผิดกฎหมาย การทำงานอันตราย หรือขัดขวางการศึกษา การคุ้มครองจากสารอันตราย สารมีพิษ และสิ่งเสพติดต่าง ๆ การคุ้มครองจากการค้ามนุษย์ การขายและการลักพาเด็ก การล่วงละเมิดทางเพศ และการแสวงประโยชน์กับเด็กในทุกรูปแบบ โดยรัฐมีหน้าที่ต้องฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ในส่วนของกระบวนการตามกฎหมาย เด็กก็มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรมโดยมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในทุกขั้นตอนตั้งแต่การให้ปากคำตลอดจนถึงการพิจารณาคดี จะต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ สำหรับเด็กที่ถูกพรากจากครอบครัวจะต้องได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างเหมาะสม ตามภูมิหลังทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมของเด็ก ในภาวะสงคราม เด็ก ๆ ต้องได้รับการคุ้มครองจากภัยสงคราม ไม่ถูกเกณฑ์เป็นทหาร หรือมีส่วนร่วมในการสู้รบ ในกรณีที่เด็กเป็นผู้ลี้ภัย จะได้รับการช่วยเหลือ และได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ[13]

สิทธิในการพัฒนาเพราะเด็กในวันนี้คือการศึกษาและพัฒนาประเทศในอนาคต เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เริ่มจากเด็กที่ต้องรับบริการพัฒนาเด็กปฐมวัย และรับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ และรับข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ จากสื่อต่าง ๆ แนะนำ

---

[11] แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, "สิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชนของเด็ก".

[12] Unicef, "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร", 2562, ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.unicef.org/thailand/th/what-is-crc.

[13] เรื่องเดียวกัน.

โดยได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัว แม้แต่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กพิการก็ต้องได้รับการดูแลเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ ให้โอกาสในการพัฒนาและการศึกษาที่เหมาะสม ให้เติบโตและสามารถพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองได้อย่างเต็มที่ สิทธิในการเข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการศึกษาของชุมชน ยังรวมถึงการพัฒนาเพิ่มเติม การเพิ่มขีดความสามารถเฉพาะ และการเพิ่มขีดความสามารถทางร่างกายและจิตใจ ให้กำเนิดอนาคตที่สดใสและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป[14]

สิทธิในการมีส่วนร่วม เด็กก็คือสมาชิกคนหนึ่งในสังคม มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมอย่างเต็มตัว ทั้งการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี หรือเข้ามามีบทบาทในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะกับเรื่องที่ส่งผลกระทบ หรือมีส่วนโดยตรงกับตัวเด็กและเยาวชนเอง โดยความคิดเห็นดังกล่าวของเด็กจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็กคนนั้น ซึ่งเด็กและเยาวชนแทบทุกคนมีศักยภาพในตนเองที่ไม่สามารถมองข้ามได้ ในขณะที่ภาครัฐมีหน้าที่ที่จะเอื้ออำนวยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับชุมชนเป็นต้นไป โดยส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก ๆ และเยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ได้แสดงความคิดเห็น มีพื้นที่ในการใช้ศักยภาพของตนเอง ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีสู่สังคม[15]

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของประเทศไทย ได้รับการรับรองจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ โดยกำหนดหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ที่เด็กควรได้รับ จำนวน 54 ประการ แบ่งออกเป็น 6 หลักการ ดังนี้

1. หลักการทั่วไประบุไว้ว่า ภายใต้อนุสัญญานี้ “เด็ก” หมายถึง บุคคลทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่บุคคลเหล่านั้นจะมีอายุบรรลุนิติภาวะเร็วกว่าที่กฎหมายกำหนด (ข้อ 1) เคารพสิทธิที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและรับประกันเขตอำนาจศาลเหนือเด็ก โดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ภาษา สีผิว ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ชาติกำเนิด แหล่งกำเนิดทางสังคม ทรัพย์สิน ความพิการ การกำหนด หรือสถานะอื่น ๆ (ข้อ 2) ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง (ข้อ 3) จะใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้แน่ใจว่าสิทธิที่ประดิษฐานอยู่ในอนุสัญญานี้ได้รับการปฏิบัติตามฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และทุกประการ โดยการยอมรับ (ข้อ 4) ของอนุสัญญาเน้นถึงความสำคัญของการเคารพสิทธิและความรับผิดชอบของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก (ข้อ 5) เน้นย้ำถึงความจำเป็นที่รัฐจะต้องประกันความอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก (ข้อ 6) ป้องกันการโอนย้ายอย่างผิดกฎหมาย และการไม่ส่งเด็กกลับประเทศ และส่งเสริมสิทธิเด็กในการแสดงออกอย่างเสรี ดังที่ได้รับการยอมรับ

---

[14] เรื่องเดียวกัน.

[15] เรื่องเดียวกัน.

ในข้ออื่น ๆ ของอนุสัญญา (ข้อ 11) และรับประกันสิทธิของเด็กในการแสดงออกอย่างอิสระในความคิดเห็นเกี่ยวกับทุกเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก (ข้อ 12) เด็กมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก (ข้อ 13) จะเคารพต่อสิทธิของเด็กที่จะมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา (ข้อ 14) ยอมรับสิทธิของเด็กที่จะมีเสรีภาพในการสมาคม และเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยไม่อาจจำกัดการใช้สิทธิเหล่านี้ นอกเหนือจากข้อจำกัดที่กำหนดขึ้นโดยสอดคล้องกับกฎหมายและที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย (ข้อ 15) เด็กจะไม่ถูกแทรกแซงในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว บ้าน หนังสือโต้ตอบ และจะไม่ถูกกระทำโดยมิชอบต่อเกียรติและชื่อเสียง (ข้อ 16) ยอมรับสิทธิของเด็กต่อผู้ที่ได้รับการดูแล การคุ้มครอง หรือการรักษาพยาบาลที่จัดโดยสถาบันที่เกี่ยวข้อง โดยต้องมีการทบทวนการรักษาเป็นระยะ (ข้อ 25) เด็กไม่ควรถูกปฏิเสธสิทธิในการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมหรือวัฒนธรรม โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา หรือชนพื้นเมือง เคารพและนับถือศาสนาของตน หรือสิทธิในการใช้ภาษาของตนเอง (ข้อ 30) รัฐภาคีควรเคารพและประกันการเคารพกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จะไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรงในกรณีที่มีข้อพิพาทด้วยอาวุธ หลีกเลี่ยงการเกณฑ์ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี เข้ากองทัพ (ข้อ 38) จะส่งผลกระทบต่อบทบัญญัติใด ๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กมากกว่ากฎหมายของรัฐภาคี หรือกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับกับประเทศนั้น ๆ (ข้อ 41)[16]

2. หลักการคุ้มครองร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และความเป็นอยู่ของเด็กจะต้องปกป้องจากความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจ หรือการละเลยการประพฤติมิชอบหรือการกระทำผิด หรือการแสวงหาประโยชน์โดยประมาท รวมถึงการล่วงละเมิดทางเพศ (ข้อ 19) ตระหนักถึงสิทธิของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองจากการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และงานที่อาจเป็นอันตรายอันเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาและบั่นทอนสุขภาพ ร่างกาย จิตใจ คุณธรรม และการพัฒนาสังคม (ข้อ 32) เด็กจะได้รับการคุ้มครองจากการใช้ยาในทางที่ผิด ซึ่งรวมถึงการวางยาพิษผู้อื่นที่ป่วยทางจิต และป้องกันการแสวงหาประโยชน์จากเด็ก (ข้อ 33) และการล่วงละเมิดทางเพศ (ข้อ 34) ในการผลิตและการค้าดังกล่าว รัฐภาคีควรใช้มาตรการป้องกันการลักพาตัว การขาย หรือการค้าเด็ก จะต้องคุ้มครองเด็กจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อวัตถุประสงค์หรือรูปแบบใด ๆ ที่เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพของเด็ก (ข้อ 35) เด็กจะได้รับความคุ้มครองจากการแสวงหาประโยชน์อันเป็นผลเสียต่อสวัสดิภาพของตนในทางใดทางหนึ่ง (ข้อ 36) ส่งเสริมการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ เด็กที่ถูกละเลยถูกส่งคืนอย่างไม่เหมาะสม

[16] อวิการัตน์ นิยมไทย, "อนุสัญญาด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้", หน้า 143–144.

เพื่อพัฒนาสังคม การทรมานหรือการลงโทษ การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี และการขัดกันด้วยอาวุธ (ข้อ 39)[17]

3. หลักการสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก รัฐภาคีตระหนักถึงความรับผิดชอบของสื่อมวลชนและประกันว่าเด็กสามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อจากแหล่งข้อมูลระดับชาติและนานาชาติที่หลากหลาย (ข้อ 17) ยอมรับในสิทธิของเด็กในการเข้าถึงมาตรฐานด้านสุขภาพสูงสุด สถานบำบัดโรคและการฟื้นฟูสุขภาพ (ข้อ 24) การตระหนักรู้ถึงสิทธิของเด็กในการประกันสังคม รวมทั้งการประกันภัยทางสังคม (ข้อ 26) ตระหนักถึงสิทธิในการศึกษาของเด็ก (ข้อ 28) ตระหนักว่าการศึกษาของเด็ก ๆ มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถในการปลูกฝังความรักต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานให้กับคนทั่วไป หลักการของกฎบัตรสหประชาชาติส่งเสริมการเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และคุณค่าในครอบครัว ซึ่งช่วยให้เด็ก ๆ ใช้ชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบในสังคมที่เสรี และพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ สันติภาพ ความอดทน ความเท่าเทียมทางเพศ มิตรภาพ และความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (ข้อ 29) ให้เด็กได้พักผ่อน เข้าร่วมกิจกรรม เล่นเกมส์ และมีส่วนร่วมในศิลปะวัฒนธรรมอย่างอิสระ (ข้อ 31)[18]

4. หลักการปกป้องสิทธิพลเมืองของเด็กคือ มีการบันทึกเด็กหลังการเกิด สิทธิของผู้ปกครองในการเรียนรู้และได้รับการดูแล (ข้อ 7) สิทธิของเด็กในการรักษาอัตลักษณ์ส่วนบุคคลควรได้รับการยึดถือ ตรวจสอบให้แน่ใจว่าเด็กไม่ได้แยกจากพ่อแม่ รวมถึงเชื้อชาติ ตำแหน่ง และสมาคมครอบครัว โดยปราศจากความช่วยเหลือที่ผิดกฎหมาย (ข้อ 8) ขัดต่อความประสงค์ของผู้ปกครอง เว้นแต่ศาลจะต้องพิจารณาเรื่องนี้ ข้อ 9) การขอเดินทางเข้าออกประเทศเพื่อพบครอบครัว จะดำเนินการในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ มีประสิทธิภาพ และเด็กกับผู้ปกครองอาศัยอยู่ในรัฐที่ต่างกัน เด็กมีสิทธิได้รับการปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และสามารถติดต่อได้โดยตรง ยกเว้นในกรณีพิเศษ (ข้อที่ 10) รัฐยอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับมาตรฐานของการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาด้านร่างกาย สมอง จิตใจ ศีลธรรม และสังคม ของเด็ก (ข้อที่ 27)[19]

5. หลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมหรืออาชญากรรมจะทำให้มั่นใจได้ว่าจะไม่มีเด็กคนใดถูกทรมาน เด็กจะไม่ถูกลิดรอนเสรีภาพของตนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือตามอำเภอใจ และเด็กจะไม่ถูกลิดรอนเสรีภาพของตนโดยการปฏิบัติหรือการลงโทษ

---

[17] เรื่องเดียวกัน, หน้า 144.

[18] เรื่องเดียวกัน, หน้า 144–145.

[19] เรื่องเดียวกัน, หน้า 145.

ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม สำหรับความผิดที่กระทำโดยผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะไม่มีโทษประหารชีวิต และจะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ด้วยการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความถูกต้องตามกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพนี้ โดยการต่อต้านการแยกเด็กออกจากผู้ใหญ่ และสิทธิในการขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย (ข้อ 37) เรียนรู้เรื่องสิทธิเด็กในคดีอาญา ทำให้มั่นใจได้ว่าศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กจะได้รับการเคารพ และเด็กจะไม่ถูกตั้งข้อกล่าวหาหรือตั้งข้อหาสำหรับการกระทำที่กฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ในขณะนั้น หลักการนี้ยังรับประกันว่าเด็กจะถือว่าไร้เดียงสาจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเด็กกระทำผิดและถือว่าเป็นความผิด ซึ่งจะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาโดยทันที โดยไม่มีการบังคับขู่เข็ญให้เป็นพยานหรือสารภาพผิด หากมีการละเมิดควรได้รับการตรวจสอบโดยหน่วยงานที่มีอำนาจสูงกว่า หรือองค์กรตุลาการ เด็กมีสิทธิได้รับล่ามและควรเคารพความเป็นส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่ตลอดกระบวนการ นอกจากนี้ รัฐยังได้รับการสนับสนุนให้จัดตั้งหน่วยงานและสถาบันเฉพาะสำหรับเด็กที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา และกำหนดอายุขั้นต่ำที่ถือว่าเด็กไม่สามารถละเมิดกฎหมายอาญาได้ (ข้อ 40)[20]

6. หลักการคุ้มครองเด็กด้อยโอกาสระบุว่า เด็กที่ถูกแยกออกจากครอบครัวควรได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือพิเศษจากรัฐบาล (ข้อ 20) รัฐภาคียอมรับการรับเลี้ยงบุตรบุญธรรม ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กควรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด (ข้อ21) เด็กที่กำลังมองหาสถานะผู้ลี้ภัย หรือถือว่าเป็นผู้ลี้ภัยควรได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอย่างเหมาะสม (ข้อ22) เด็กที่มีความพิการสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเต็มที่และเป็นปกติ โดยมุ่งเน้นที่การส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในชุมชน (ข้อ 23)[21]

สำหรับมาตรการทางด้านกฎหมายนั้น ประเทศไทยได้ดำเนินการตรากฎหมายและปรับปรุงกฎหมายภายในที่มีอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อเด็กมากมาย อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เน้นการคุ้มครองการสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค และกำหนดแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ให้สอดคล้องกับอนุสัญญา รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา เน้นการคุ้มครองเด็กที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ในเรื่องการถามปากคำเด็กและการสืบพยานเด็ก ห้ามมิให้นำโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เพิ่มความคุ้มครองเด็กหญิงและเด็กชายจากการกระทำผิดทางเพศ และแก้ไขเกณฑ์อายุของเด็ก

---

[20] เรื่องเดียวกัน, หน้า 145–146.

[21] เรื่องเดียวกัน, หน้า 146.

ในกรณีกระทำผิดทางอาญา ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเกณฑ์อายุของเด็กที่กำหนดในอนุสัญญา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เน้นให้เด็กมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยรัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ปรับอายุขั้นต่ำในการจ้างงานจาก 13 ปี เป็น 15 ปี และเพิ่มมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองแรงงานเด็ก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 เน้นการลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กและคุ้มครองเด็กซึ่งตกเป็นเหยื่อ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 กำหนดลักษณะความผิดของอาชญากรรมจะรวมถึงการแสวงหาผลประโยชน์ที่ผิดกฎหมายสำหรับบุคคลที่ไม่จำกัดเฉพาะผู้หญิงและเด็ก โดยมีการใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อระบุลักษณะการกระทำผิดหรือลักษณะของอาชญากรรม ซึ่งในปัจจุบันดำเนินการในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 เน้นการป้องกันการกระทำผิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์จากธุรกิจทางเพศและยาเสพติด พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 จุดเน้นอยู่ที่การคุ้มครองเด็กผ่านการมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดเด็กมากกว่าผ่านมาตรการทางกฎหมาย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มุ่งเน้นไปที่การจัดการกับความรุนแรงในครอบครัวและการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสมาชิกในครอบครัว ให้ได้รับการคุ้มครองจากรัฐจากความรุนแรงและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 ได้กำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสมและปรับปรุงวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและเยาวชน และสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน[22]

อนุสัญญานี้สรุปสิทธิของเด็กและเยาวชนในระบบยุติธรรม โดยเน้นการไม่เลือกปฏิบัติและผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องเด็ก ๆ ใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ การอยู่รอด การคุ้มครอง การพัฒนา และการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพด้วยความเอาใจใส่ ความเคารพ และศักดิ์ศรี

3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ประเทศไทยได้เข้าร่วมภาคยานุวัติกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 มี

[22] เรื่องเดียวกัน, หน้า 147–148.

ผลทำให้ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้หลายประการ[23] ดังนี้

ข้อ 6 กล่าวถึง สิทธิของบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย การยกเลิกโทษประหารชีวิตและกล่าวถึงสิทธิเด็กไว้ใน

(1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด

(5) บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี กระทำผิดจะถูกพิพากษาประหารชีวิตไม่ได้ และจะดำเนินการประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์ไม่ได้[24]

ข้อ 9

(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับหรือควบคุมโดยอำเภอใจไม่ได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนไม่ได้ ยกเว้นด้วยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

(2) ในขณะจับกุมบุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องให้รับแจ้งเหตุผลในการจับกุมและจะต้องให้รับแจ้งเหตุแห่งข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน[25]

ข้อ14

(1) บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีอำนาจ มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือ ความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตยหรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญา หรือคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนพิจารณาเกี่ยวด้วยข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก

---

[23] สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน, “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง”, (2540), สืบค้นวันที่ 15 มกราคม 2565 จาก https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/iccprt.pdf.

[24] เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

[25] เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

(2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

(4) ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น[26]

ข้อ 24 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติระบุว่า เด็กทุกคนควรได้รับความคุ้มครองจากครอบครัว สังคม และรัฐ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติในรูปแบบใด ๆ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ศาสนา ภาษา สังคม ภูมิหลัง ทรัพย์สิน หรือการเกิดในทำนองเดียวกัน

ข้อ 26 เน้นย้ำว่าบุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย และควรได้รับความคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติในรูปแบบใด ๆ บนพื้นฐานของปัจจัยต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่น ระดับชาติหรือสังคม ถิ่นกำเนิด ทรัพย์สิน การเกิดหรือหรือสถานะอื่นใด[27]

ดังจะเห็นได้ว่า ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมุ่งเน้นไปที่การคำนึงถึงสิทธิของเด็กไว้อย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพ การจับกุม การควบคุม สิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ส่วนในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด ก็มีหลักเกณฑ์ที่รับรองสิทธิของเด็กไว้ ทั้งในเรื่องโทษที่จะลงโทษกับเด็กและเยาวชน (บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี) หากทำผิดจะลงโทษประหารชีวิตเด็กและเยาวชนไม่ได้ และกระบวนการพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดก็ต้องมีวิธีการพิเศษ โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการพิจารณาต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและเยาวชน การดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนกำหนดว่าต้องคำนึงถึงหลักในเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของเด็กและเยาวชน ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญ ที่ทำให้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนให้กับประเทศที่เป็นภาคี รวมถึงประเทศไทยให้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีกับเด็กและเยาวชนที่มีความจำเป็นต้องมีกระบวนการพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะ และนับว่าเป็นหลักการหนึ่งที่ทำให้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอันนำไปสู่

---

[26] เรื่องเดียวกัน, หน้า 6–7.

[27] เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

แนวทางการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษ และการเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม[28]

4. กฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการบริหารงานยุติธรรมของเด็กและเยาวชนหรือกฎปักกิ่ง (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice)

มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการบริหารงานยุติธรรมของเด็กและเยาวชนหรือกฎปักกิ่งได้รับการรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 ในมติที่ 40/33 ว่าเป็นแนวปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานตุลาการคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กและเยาวชน สหประชาชาติตระหนักดีว่าเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้นมีความเหมาะสมโดยไม่คำนึงถึงระบบ เนื่องจากเด็กและเยาวชนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนามนุษย์ที่ต้องได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และการพัฒนาทางสังคม ทั้งเป็นการคุ้มครองกฎหมายภายใต้เงื่อนไขแห่งสันติภาพ เสรีภาพ ศักดิ์ศรี และความมั่นคงปลอดภัย[29]

กฎแห่งกรุงปักกิ่งที่เกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนได้วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการจัดการกับการดำเนินคดีทางกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชน ดังนี้

การดำเนินคดีทางกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนเน้นย้ำว่าเด็กและเยาวชนควรได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ให้คำนึงถึงอายุและวุฒิภาวะของเด็กและเยาวชนในขณะที่กระทำผิดด้วย ไม่ควรกำหนดอายุขั้นต่ำที่ต้องรับผิดทางอาญาต่ำเกินไป และความผิดที่กระทำต้องเป็นความผิดที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นอาชญากรรมตามระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ กฎระเบียบเหล่านี้สอดคล้องกับกฎแห่งกรุงปักกิ่งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แน่ใจว่าระบบยุติธรรมทางอาญาที่ยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน[30] โดยกฎของกรุงปักกิ่งกำหนดไว้ดังนี้

---

[28] ศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา, "กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว", (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 70–71.

[29] อโนทัย ศรีดาวเรือง, "การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา : ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวและครอบครัวในการโอนคดีตามมาตรา 97 วรรคสอง", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2557), หน้า 12–15.

[30] ดวงพร เพชรคง, "กฎหมายกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน", สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2561): หน้า 1–7, ค้นวันที่ 10 มีนาคม 2565 จาก www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/download/article/article_20180104105740.pdf.

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 2.2 (ก) กำหนดว่าเด็กและเยาวชน (Juvenile) ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เด็กและเยาวชนอาจถูกดำเนินคดีด้วยวิธีการแตกต่างจากผู้ใหญ่ตามข้อกล่าวหาที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 2.2 (ข) กำหนดว่าความผิด (Offence) คือ พฤติกรรมหรือการกระทำใด ๆ (การกระทำหรือการละเว้น) ที่มีโทษตามกฎหมายภายใต้ระบบกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง[31]

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 2.3 กำหนดให้แต่ละประเทศต้องจัดทำกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือบทบัญญัติโดยเฉพาะสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน และจัดให้มีการฝึกอบรมสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการความยุติธรรมสำหรับเยาวชน สิ่งนี้ควรตอบสนองความต้องการของผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน ในขณะเดียวกันก็ปกป้องสิทธิเด็กและเยาวชนด้วย ควรคำนึงถึงความต้องการของสังคมและใช้กฎเกณฑ์เหล่านี้อย่างสม่ำเสมอและเป็นธรรม[32] นอกจากนี้

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 4 ยังกำหนดอายุที่บุคคลจะต้องรับผิดทางอาญา

ข้อ 4.1 ในระบบกฎหมายที่ยอมรับความคิดรวบยอดเรื่องอายุของความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนไม่ควรกำหนดขอบเขตการเริ่มต้นของอายุให้ต่ำเกินไป โดยพึงคำนึงถึงข้อเท็จจริงเรื่องวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจ และปัญญา อายุขั้นต่ำที่ต้องรับผิดทางอาญาจะมีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ วิธีการสมัยใหม่จะพิจารณาว่าเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามองค์ประกอบของความรับผิดทางอาญาในแง่ศีลธรรมและจิตวิทยาได้หรือไม่ ถ้ากำหนดอายุต่ำเกินไปหรือไม่กำหนดเลย คำว่า รับผิด ก็จะไร้ความหมาย โดยทั่วไปแล้ว คำว่า รับผิดทางอาญาหรือความผิด มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสิทธิทางสังคมและความรับผิดชอบอื่น ๆ เช่น สถานภาพทางการสมรส บรรลุนิติภาวะ เป็นต้น ดังนั้น จึงควรมีข้อตกลงร่วมกันในเรื่องการจำกัดอายุขั้นต่ำที่มีเหตุผลและใช้ได้เป็นสากล[33]

วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน จะต้องเน้นสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ และเพื่อให้มั่นใจว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจะต้องได้สัดส่วนกับผู้กระทำผิดที่เหมาะสม รวมถึงพฤติการณ์ของความผิดนั้นตามกฎแห่ง

---

[31] "กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน", (2480), ข้อ 2.2, ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.djop.go.th/storage/files/1/เมนู/อนุสัญญา/4.pdf.

[32] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 2.3.

[33] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 4.

กรุงปักกิ่ง ดังนี้ กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 5 กำหนดจุดมุ่งหมายของความยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน

ข้อ 5.1 ความสำคัญของการจัดลำดับความสำคัญความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนในระบบยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเหล่านี้ให้มีความเหมาะสมและสมดุลทั้งกับตัวบุคคลและความผิดที่ได้กระทำ

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 5 เป้าหมายหลักของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

ประการที่หนึ่ง คือ เพื่อประกันสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งจัดลำดับความสำคัญทั้งในศาลเยาวชนฯ และศาลผู้ใหญ่ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดการใช้การลงโทษให้เหลือน้อยที่สุด

ประการที่สอง คือ หลักการเรื่องการได้สัดส่วน หลักการนี้เป็นเครื่องมือจำกัดบทลงโทษ จะอยู่ในถ้อยคำที่ว่าการลงโทษให้เท่ากับน้ำหนักของความผิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น มิใช่พิจารณาแต่ความรุนแรงของความผิดเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมของผู้กระทำผิดด้วยรายละเอียดเฉพาะตัวของผู้กระทำผิดแต่ละบุคคล เช่น สถานภาพทางสังคม สภาพครอบครัว พฤติการณ์ส่วนบุคคล[34]

กล่าวโดยสรุป กฎแห่งกรุงปักกิ่งตามข้อ 5 จำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน นอกจากนี้ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการส่งเสริมนวัตกรรมในการแก้ไขทั้งด้านแนวทางและทรัพยากร ขณะเดียวกันก็รับประกันว่าจะไม่ขยายขอบเขตของข้อจำกัดทางสังคมที่เป็นทางการและไม่ยุติธรรมที่บังคับใช้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งหมายความว่ากฎหมายมีเป้าหมายไม่เพียงแต่ให้ความยุติธรรมและการสนับสนุนแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความก้าวหน้าของวิธีการและเครื่องมือใหม่ ๆ ในการจัดการกับคดีของเด็กและเยาวชน ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงมาตรการควบคุมทางสังคมที่มากเกินไปและไม่ยุติธรรม รวมถึงปกป้องการจำกัดเสรีภาพที่ไม่เหมาะสม

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 6 กำหนดขอบข่ายของการใช้ดุลยพินิจ

ข้อ 6.1 กฎแห่งกรุงปักกิ่งอนุญาตให้เด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ ในระบบยุติธรรม กฎเหล่านี้อนุญาตให้ใช้ดุลยพินิจในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดีและตลอดทั้งระบบยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงการสอบสวน การฟ้องร้อง การพิพากษา และการลงโทษ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับระบบยุติธรรมเพื่อให้แน่ใจว่าดุลยพินิจนี้ถูกใช้อย่างเหมาะสมและมีการกำกับดูแลที่เหมาะสมโดยปฏิบัติตามระเบียบนี้

---

[34] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 5.

ข้อ 6.2 การใช้ดุลยพินิจในทุกขั้นตอนและทุกระดับ ต้องใช้ความอุตสาหะ พยายามเพื่อให้ดุลยพินิจนั้นมีความน่าเชื่อถือที่สามารถอธิบายได้

ข้อ 6.3 กำหนดให้ผู้ใช้ดุลยพินิจมีคุณสมบัติพิเศษหรือได้รับการฝึกหัดให้มีความสุขุมรอบคอบในการใช้ดุลยพินิจตามหน้าที่และอำนาจที่ได้รับมอบหมาย[35]

หลักการที่เป็นแนวทางในการวินิจฉัยและกำหนดคำสั่งทางกฎหมายโดยองค์กรที่มีเขตอำนาจวินิจฉัยควรพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

มาตรการที่ใช้ลงโทษต่อผู้กระทำผิดสำหรับเด็กและเยาวชนต้องพิจารณาคำนึงให้เหมาะสมกับสัดส่วนของความผิดที่ได้กระทำ โดยมิใช่คำนึงแต่เพียงสถานการณ์อาชญากรรมและลักษณะความรุนแรงของการกระทำผิด ต้องพิจารณาถึงสถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดเด็กและเยาวชนผ่านมาตรการลงโทษหรือจำกัดเสรีภาพของเด็กและเยาวชนควรใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและใช้เฉพาะเมื่อจำเป็นและในระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น เด็กและเยาวชนไม่อาจถูกจำคุกหรือควบคุมตัวในสถานที่คุมขัง เว้นแต่เด็กและเยาวชนจะก่ออาชญากรรมอย่างร้ายแรงและเป็นภัยต่อบุคคลอื่น

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 17 กำหนดหลักชี้นำในการพิจารณาคดี

ข้อ 17.1 ผู้มีอำนาจควรได้รับการแนะนำในการวางข้อกำหนดตามหลักการ กล่าวคือการพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชนควรปฏิบัติโดยคำนึงถึงการกระทำประกอบกับสัดส่วนของโทษที่จะได้รับ คำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดและสังคมจะได้รับผลกระทบจากข้อจำกัดเสรีภาพของเด็กและเยาวชนซึ่งควรดำเนินการให้เร็วและระยะเวลาสั้นที่สุด ไม่ควรวางข้อจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล เว้นแต่เด็กและเยาวชนได้กระทำผิดร้ายแรงและต่อเนื่อง และไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมในการแก้ไขเยียวยา และการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนจะดำเนินการโดยใช้วิธีการที่ทารุณและโหดร้าย โดยนำโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตมาใช้แก่ผู้กระทำผิดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ไม่ได้ โดยให้ถือระวางโทษดังกล่าวเปลี่ยนโทษจำคุก 50 ปี ในกรณีเด็กอายุไม่เกิน 10 ปี อาชญากรรมที่กฎหมายกำหนดไว้แก่เด็กจะไม่ได้รับการลงโทษ แต่พนักงานสอบสวนควรส่งเด็กไปให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็กดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมาย[36]

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 18 กำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการวางข้อกำหนด

---

[35] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 6.

[36] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 17.

ข้อ 18.1 ควรมีมาตรการที่หลากหลายในการวางข้อกำหนดเพื่อให้ผู้มีอำนาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงใช้สถานกักกัน มาตรการบางอย่างสามารถใช้ควบคู่กันได้ ได้แก่ การเอาใจใส่ดูแล การแนะแนว การเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด การคุมประพฤติ คำสั่งให้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ การปรับ การใช้ค่าเสียหายและการชดใช้คืน คำสั่งให้เข้ารับการบำบัด คำสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน คำสั่งให้ดูแลพยาบาล ให้พักอาศัยอยู่ในชุมชนและอยู่ในสถานที่ให้การศึกษา และคำสั่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 18.2 ไม่ควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากการปกครองดูแลของผู้ปกครองนอกจากสถานการณ์ของคดีนั้นทำให้จำเป็นต้องกระทำ[37]

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 19 กำหนดให้ใช้วิธีการของสถานฝึกอบรมแบบปิดให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

ข้อ 19.1 การส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมแบบปิด ควรใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น[38]

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 20 กำหนดหลีกเลี่ยงความล่าช้าที่ไม่จำเป็น

ข้อ 20.1 การดำเนินคดีแต่ละคดีควรดำเนินการอย่างเร่งด่วนตั้งแต่ต้น ทั้งนี้ต้องไม่ล่าช้าโดยไม่จำเป็น[39]

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า กฎแห่งกรุงปักกิ่งเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับว่าการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิดต้องมีความเหมาะสมโดยไม่คำนึงถึงระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ เด็กและเยาวชนเหล่านั้นเมื่อทำผิดจะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ โดยจะต้องได้สัดส่วนกับพฤติการณ์แห่งคดีและผู้กระทำผิด การใช้ดุลยพินิจในทุกขั้นตอนและทุกระดับจะต้องมีองค์กรที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีสำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิด จำเป็นต้องมีมาตรการติดตามที่เหมาะสมเพื่อให้มีทางเลือกที่ยืดหยุ่น เช่น การพิพากษาจำคุก และการคุมประพฤติ ซึ่งรวมถึงการกักขังในสถานที่ที่เหมาะสม จึงมีบทบัญญัติในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และใช้มาตรการต่าง ๆ ที่กฎหมายอนุญาต อันเป็นวิธีที่หลากหลายใช้ควบคู่กันตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง

---

[37] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 18.

[38] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 19.

[39] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน, ข้อ 20.

5. แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน หรือแนวทางริยาร์ด

แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน แนวทางริยาร์ดรับรองและประกาศโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป โดยมติที่ 45/112 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990 วัตถุประสงค์ของแนวทางฉบับนี้คือ การจัดอบรมที่มีเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยให้เด็กและเยาวชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของสังคม ไม่เป็นเพียงแค่ส่วนประกอบหรือสิ่งที่ถูกสังคมควบคุมโดยมีขอบเขตให้ใช้ และตีความไปในทางที่สอดคล้องกับขอบเขตของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและในบริบทของกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (กฎปักกิ่ง) ตลอดจนหลักเกณฑ์และประเพณีปฏิบัติระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนทั้งหลายต้องกระทำให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศภาคีนั้น ๆ ด้วย[40]

แนวทางริยาร์ดกำหนดให้รัฐภาคีควรออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งวิธีการต่าง ๆ ที่มีขึ้น เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนทุกคน โดยเฉพาะจะต้องไม่มีเด็กและเยาวชนคนใดถูกลงโทษในทางที่รุนแรงหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษภายในบ้าน สถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดก็ตาม นอกจากนี้แนวทางริยาร์ดยังกำหนดแนวทางการป้องกันปัญหาการประทับรอยตราบาปที่อาจเกิดแก่เด็กและเยาวชน และปัญหาการที่เด็กและเยาวชนอาจตกเป็นเหยื่อหรือมีประวัติอาชญากรรมโดยไม่สมควรนั้น บทบัญญัติของกฎหมายจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่า หากมีการกระทำใดที่กระทำโดยผู้ใหญ่ไม่เป็นความผิดทางอาญาและไม่ต้องรับโทษแล้ว การกระทำเดียวกันนั้นที่กระทำโดยเด็กและเยาวชนก็จะต้องไม่เป็นความผิดทางอาญาและไม่ต้องรับโทษเช่นกัน และเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งชายและหญิงพึงได้รับการฝึกอบรมให้มีความเข้าใจต่อความต้องการพิเศษของเด็กและเยาวชน

---

[40] อภิวุฒิ นะวาระ, "มาตรการลงโทษทางอาญา: ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ในความผิดฐานลักลอบค้ายาเสพติด", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2560), สืบค้นวันที่ 30 มีนาคม 2565 จาก http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/5383.

และให้มีความคุ้นเคยกับการใช้โครงการและวิธีการทุกหนทางที่จะกระทำได้ เพื่อหลีกเลี่ยงการนำเด็กและเยาวชนไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา[41]

แนวทางริยาร์ด มีหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการทางอาญาและการลงโทษทางอาญา ถ้าการกระทำนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้อื่น หรือต่อการพัฒนาของเด็กและเยาวชน[42] ซึ่งเป็นหลักการที่มีแนวคิดสำคัญในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการพิจารณาและการพิพากษา และเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนโดยการนำหลักการในเรื่องการให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ เพื่อหลีกเลี่ยงการนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแบบเป็นทางการ การนำแนวทาง หรือมาตรการพิเศษต่าง ๆ มาใช้กับเด็กหรือเยาวชน โดยให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนำมาตรการที่จะเป็นประโยชน์กับเด็กหรือเยาวชนมาใช้เพื่อคุ้มครองประโยชน์เด็กหรือเยาวชน การเสนอให้มีการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งแนวทางริยาร์ดมีหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาเด็กหรือเยาวชนไว้ เช่น

ในข้อ 5. ความจำเป็นและความสำคัญของนโยบายการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชนอย่างจริงจัง การศึกษาอย่างเป็นระบบและมาตรการต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องที่พึงตระหนักควรหลีกเลี่ยงการนำเยาวชนดำเนินกระบวนการทางอาญาและการลงโทษทางอาญา ในการกระทำของเยาวชนถ้าหากว่าการกระทำนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ได้ก่อความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้อื่น หรือต่อการพัฒนาของเยาวชนนั้นเอง นโยบายและมาตรการดังกล่าวรวมถึง

ข. แนวความคิดและวิธีการพิเศษในการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชนต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย กระบวนการ องค์กร ปัจจัย และโครงข่ายการทำงานที่มุ่งหมาย

---

[41] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติชัย เดชสุริย, และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์, มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Crimianl Justice), พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม, 2547), หน้า 77-97.

[42] United Nations Guideline for the Prevention of Juveniles Delinquence (The Riyadh Guidelines), ค้นวันที่ 30 มีนาคม 2566 จาก https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh.

ในทิศทางที่ลดเหตุจูงใจ ความจำเป็น และโอกาส หรือเงื่อนไขที่เกิดขึ้นอันจะทำให้เกิดการกระทำผิดของเยาวชนนั้น

ค. การแทรกแซงของเจ้าหน้าที่เพื่อให้เยาวชนได้รับการคุ้มครองประโยชน์อย่างเสมอภาคและได้รับความยุติธรรม

ข้อ 6 ควรมีการพัฒนากิจกรรมและโครงการที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน โดยเฉพาะในงานที่ไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปจัดการ หน่วยงานของรัฐและสังคมที่เป็นทางการควรเข้าไปจัดการกับปัญหาของเยาวชนเป็นหนทางสุดท้ายเมื่อไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว

ข้อ 32 ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมโครงการและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตอบสนองต่อความต้องการพิเศษ ปัญหา ประโยชน์ และความสนใจของเยาวชน ตลอดจนการบริการด้านให้คำปรึกษาและแนะแนวแก่เยาวชนและครอบครัว

ข้อ 50 โดยปกติการมีส่วนร่วมของเยาวชนในแผนงาน และโครงการต่าง ๆ เพื่อเยาวชนนั้น ควรเป็นไปโดยสมัครใจ เยาวชนควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบการพัฒนาและการปฏิบัติสำหรับแผนงานและโครงการดังกล่าว

ข้อ 52 รัฐควรออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชนทุกคนเป็นการเฉพาะ

ข้อ 56 เพื่อป้องกันการถูกประณาม การตกเป็นเหยื่อ หรือการมีประวัติอาชญากรรม ควรออกกฎหมายเพื่อเป็นหลักประกันว่า หากการกระทำใดที่ผู้ใหญ่กระทำแล้วไม่เป็นความผิดหรือถูกลงโทษ การกระทำผิดของเยาวชนนั้นย่อมไม่เป็นความผิดหรือถูกลงโทษเช่นกัน

ข้อ 58 ควรฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทั้งชายและหญิงที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจต่อความต้องการพิเศษของเยาวชน และควรทำความคุ้นเคยกับการใช้โครงการและวิธีการทุกประการเท่าที่จะกระทำได้ เพื่อเบี่ยงเบนคดีเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม[43]

ประเทศไทยแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2494 โดยครั้งนั้นประเทศไทยมีการออกกฎหมาย 2 ฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กฎหมายฉบับนี้ได้นำไปสู่การจัดตั้งศาลเยาวชนฯ และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

---

[43] ศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา, "กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว", หน้า 74–75.

แห่งแรกของไทย ภายใต้วัตถุประสงค์และแนวคิดหลักที่ว่า เด็กและเยาวชนไม่ควรได้รับการปฏิบัติเหมือนเป็นอาชญากร แต่ควรได้รับการปฏิบัติในฐานะบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะอย่างเต็มที่ และตระหนักถึงผลที่ตามมาจากการกระทำของตน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีแนวทางที่แตกต่างออกไปในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเมื่อฝ่าฝืนกฎหมาย เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติไม่เหมาะสำหรับเด็กและเยาวชน

นับแต่ปี พ.ศ. 2494 ประเทศไทยได้พัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ขึ้น กฎหมายฉบับดังกล่าวให้อำนาจหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว (Juvenile และ Family Court) สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (Juvenile Observation และ Protection Center) ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (Vocational Training Center) สถานศึกษา (Educational Institution) เพื่อใช้ในการแก้ไข ฟื้นฟู และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันฝ่าฝืนต่อกฎหมาย (Rehabilitate) รวมทั้งยังกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้หน่วยงานข้างต้นได้เลือกใช้เพื่อให้วัตถุประสงค์ของระบบยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนบรรลุผลได้[44]

แนวคิดการแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป

ในอดีตกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของบุคคลผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และเด็กหรือเยาวชนนั้นดำรงอยู่ภายใต้ระบบเดียวกันตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แม้ว่าในขณะนั้นประเทศไทยมีบทบัญญัติทางอาญาของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กเป็นการเฉพาะ เช่น พระอัยการลักษณะวิวาทด่าตีกัน แต่ก็ไม่มีกระบวนการหรือองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดแยกต่างหาก ดังนั้น เมื่อมีการกระทำผิดโดยเด็กหรือเยาวชนเกิดขึ้น หน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีจะอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมดังเช่นคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นผู้ใหญ่

ต่อมากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ประกาศใช้ ประเทศไทยเริ่มมีการนำวิธีปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดทางอาญามาใช้เป็นพิเศษ เช่น นำการศึกษาฝึกอบรมและฝึกฝนอาชีพตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 มาใช้ การนำส่งเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไปยังสถานฝึกและอบรมตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479

---

[44] ปพนธีร์ ธีระพันธ์, แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2561), หน้า 5-32.

มาใช้ เป็นต้น โดยในช่วงนั้นมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ถูกใช้เป็นปลายทางของกระบวนการในศาล แม้ว่ามาตรการที่กล่าวมาจะมีลักษณะพิเศษกว่าการลงโทษในคดีอาญาทั่วไป โดยเน้นไปที่การให้โอกาสและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด เป็นที่ปฏิเสธไม่ได้ว่ามาตรการดังกล่าวนั้นล้วนแต่เป็นมาตรการที่ถูกใช้บังคับเมื่อคดีสิ้นสุดแล้วเท่านั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป[45]

ในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ริเริ่มที่จะแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทั่วไปโดยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน โดยในช่วงระยะเริ่มแรกศาลคดีเด็กและเยาวชนจะเป็นศาลอาญาปนแพ่งดำเนินคดีเฉพาะคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด รวมทั้งคดีแพ่งที่เกี่ยวพันกับการใช้อำนาจปกครองก่อนเท่านั้น จนกระทั่งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 ประเทศไทยได้ตรากฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ต่อมาได้รับการแก้ไขในปี พ.ศ. 2506 โดยปรับปรุงในสาระสำคัญเกี่ยวกับอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งของศาลคดีเด็กและเยาวชน การกำหนดองค์คณะผู้พิพากษา วิธีการดำเนินงานในศาลคดีเด็กและเยาวชน การสอบสวนคดี การสืบเสาะข้อเท็จจริง การแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมาย การควบคุมและการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ให้มีความทันสมัยและเหมาะแก่การอำนวยความยุติธรรมกับบุคคลผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังกล่าว[46]

ปี พ.ศ. 2534 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนอีกครั้ง โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ขึ้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้มีการปรับปรุงสาระสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนหลายประการ ทั้งการให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในคดีอาญาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปรับถ้าเด็กหรือเยาวชนทำความผิดทางอาญา การกำหนดบทบัญญัติที่เร่งรัดให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนเด็กหรือเยาวชนอย่างรวดเร็ว และให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญาไปให้พนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้อง

---

[45] ประเทือง ธนิยผล, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2562), หน้า 57-58. ค้นวันที่ 1 มีนาคม 2564 จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=LW437(50).

[46] เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

ผู้ถูกกล่าวหาต่อศาล และการให้อำนาจศาลแต่งตั้งบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ก็ถูกแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งในปี พ.ศ. 2543 โดยเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งการให้หน่วยงานภาคเอกชนจัดตั้งสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม และสถานแนะนำทางจิตเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และถูกบังคับใช้เรื่อยมาจนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2553[47]

ในปี พ.ศ. 2553 มาตรการในการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนก่อนมีคำพิพากษาเป็นเครื่องมือที่มีอยู่แล้วตั้งแต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ซึ่งกำหนดหลักการไว้แต่เพียงว่าในกรณีศาลเห็นว่าเป็นการไม่เหมาะสมตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์ที่จะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมตามระยะเวลาที่กำหนด หรือเปลี่ยนเป็นส่งตัวไปกักและอบรมไว้ยังสถานพินิจหรือศูนย์ฝึกและอบรมฯ แห่งใดแห่งหนึ่งในระหว่างดำเนินคดี หรือใช้วิธีพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนในเวลาเดียวกันก็ได้ แต่ภายหลังพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ปรับปรุงและขยายมาตรการแก้ไขและฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้บุคคลเหล่านั้นเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับคืนสู่สังคม หากปฏิบัติตามคำสั่งศาลได้สำเร็จก็สามารถถอดถอนออกจากกระบวนการยุติธรรมได้โดยไม่ต้องถูกพิพากษา ยุติคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นได้ว่า “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553” กฎหมายนี้ให้ความสำคัญกับสวัสดิการและสิทธิของเด็กเยาวชน สตรี และสมาชิกในครอบครัว โดยสอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศ ได้รับการแก้ไขสองครั้ง ในปี พ.ศ. 2558 และ พ.ศ. 2559[48]

การแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้โอกาสผู้กระทำผิดซึ่งยังอ่อนด้อยซึ่งวัยวุฒิ คุณวุฒิ ประสบการณ์ มีโอกาสในการแก้ไขปรับปรุงตัวภายใต้ข้อสันนิษฐานที่ว่าผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (Child และ Juvenile Delinquent) ไม่ใช่อาชญากรที่ชั่วร้าย

---

[47] ภัสสร เรืองฤทธิ์, "ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553", (นิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2562), หน้า 9–10, ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/6410.

[48] ณัฐพล ชูนุ่น, "ปัญหามาตรการชั้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553", บทความทางวิชการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (2562): หน้า 1–15. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.lawgrad.ru.ac.th/Abstracts/416.

แต่เป็นผู้ที่ยังสามารถแก้ไข ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้ ซึ่งวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายนี้เป็นสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ทุกหน่วยงานหรือทุกองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องพึงระลึกอยู่เสมอ

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยยึดถือหลักเกณฑ์ที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดโดยเฉพาะการรับประกันสิทธิของเด็กทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งรัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิเด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และปฏิบัติตามหลักการต่าง ๆ ความถูกต้อง ประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติและการลงโทษตามสถานะหรือความเชื่อของพ่อแม่ หรือผลประโยชน์ของเด็กที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินการใด ๆ ของสถาบันหรือองค์กรเด็ก และในการกระทำทั้งปวงเน้นย้ำว่าควรให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ที่เด็กเป็นอันดับแรกในการดำเนินการทั้งหมด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะกระทำโดยสถาบันของรัฐหรือเอกชน ตุลาการ ฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ

แนวคิดในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดในเรื่องการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากสำนักความคิดทางอาชญาวิทยาสองสำนัก คือ สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (The Classical School of Criminology) และสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology หรือ Italian School)

1. สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (The Classic School of Criminology)

ในยุคกลางตอนปลาย ศาสนจักรค่อย ๆ เสื่อมอำนาจลงเพราะการพิจารณาคดีไม่มีความโปร่งใส การบังคับใช้กฎหมายอาญามีลักษณะคลุมเครือและเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาใช้อำนาจและใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพิพากษาอย่างปราศจากขอบเขต การลงโทษมุ่งเน้นการลงโทษ เพื่อให้ผู้กระทำผิดเข็ดหลาบ หากผู้กระทำผิดไม่สามารถแก้ไขได้ จะมีบทลงโทษที่รุนแรง โดยตัดออกจากสังคม ด้วยการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต และการลงโทษประหารชีวิต

จนกระทั่งในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 นักปราชญ์ชาวอิตาลีกลุ่มหนึ่งรวมตัวกันเพื่อต่อต้านการกระทำดังกล่าว บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้ง สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม คือ ซีซ่าร์ แบ็คคาเรีย (Ceasare Bonesana, Marchese de Beccaria, ค.ศ. 1738 – 1794) ชาวอิตาลี กล่าวว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย” แบ็คคาเรีย มีความเห็นว่าหากบุคคลใดกระทำผิดอย่างเดียวกันบุคคลนั้นควรได้รับการลงโทษ เหมือนกัน โดยไม่คำนึงถึงอายุ จิตใจ หรือปัจจัยอื่น ๆ แนวความคิดของ แบ็คคาเรีย มีผลก่อให้เกิด การปฏิรูปกฎหมาย

อาญา และแนวทางในการปฏิบัติทางด้านกฎหมายอาญาหลายประการ โดยเฉพาะหลักการเรื่อง “การลงโทษควรให้เหมาะสมกับอาชญากรรม” (Punishment should be fit the crime)[49]

แบ็คคาเรียได้เสนอผลงานวิชาการเกี่ยวกับการต่อต้านระบบยุติธรรม ซึ่งในขณะนั้นรุนแรงและต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางจนก่อให้เกิดแนวความคิดในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของยุโรป และนำไปสู่ปรัชญาของการลงโทษความผิดทางอาญาที่ชัดเจน แน่นอน ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ปรัชญาหลักของแบ็คคาเรียมุ่งเน้นไปที่ “เจตจำนงเสรี” โดยอ้างว่าหลักการของเจตจำนงเสรีจะกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ “มนุษย์มีเหตุผลในการแสวงหาผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างสูงสุด เมื่อตัดสินใจที่จะเลือกดำเนินการหรือไม่ดำเนินการใด ๆ มนุษย์จะพิจารณาทางเลือกที่มีอยู่อย่างมีเหตุมีผลพิจารณาและคำนวณประโยชน์หรือผลเสียที่การกระทำนั้นจะเกิดขึ้น จากนั้นเลือก หรืองดเว้นประพฤติ”[50]

แนวคิดของ แบ็คคาเรีย ที่สำคัญเน้นหลักการว่า การบัญญัติกฎหมายต้องยึดถือหลักการพื้นฐานที่สอดคล้องกับปรัชญาประโยชน์นิยม (Utilitarian Philosophy) ที่ว่า “ประโยชน์สูงสุดสำหรับปวงชนจำนวนมากที่สุด” โดยกำหนดนิยามของคำว่า “อาชญากรรม” จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบเกี่ยวกับภยันตรายต่อสังคมเป็นประการสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่งอาชญากรรมย่อมหมายความถึง พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภยันตรายหรือความสูญเสียต่อสังคมโดยส่วนรวม แบ็คคาเรียมีความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษว่าการลงโทษเป็นสิ่งจำเป็น โดยนำมาใช้ในการข่มขู่ อาจเป็นการลงโทษเฉพาะตัว เพื่อป้องกันไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก หรือ การข่มขู่ยับยั้งทั่วไป เพื่อเป็นตัวอย่างให้คนในสังคมเกรงกลัวผลของการกระทำผิดนั้น ไม่กระทำผิดแบบเดียวกัน การลงโทษควรมีไว้เพื่อป้องกันสังคมส่วนรวม[51] แบ็คคาเรียเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์เกิดจากเจตจำนงเสรี เมื่อกระทำผิดจึงต้องได้รับโทษตามความเหมาะสมและโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิด

---

[49] ประเทือง ธนิยผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา CRIMINOLOGY AND PENOLOGY, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548), หน้า 47–70. ค้นวันที่ 1 มีนาคม 2564 จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=LW440(48113).

[50] พรชัย ขันตี, ธัชชัย ปิตะนีละบุตร, และ อัศวิน วัฒนะวิบูลย์, ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา (CRIMINOLOGY : THEORICES AND RESEARCH) (กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คเน็ท จำกัด 2543), หน้า 16.

[51] วิชัย ช้างหัวหน้า และคณะ, การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษากรณีของศาลอาญา (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2550), หน้า 11, ค้นวันที่ 10 เมษายน 2565 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:72836.

ในเรื่องการกระทำผิดเดียวกันต้องเท่ากัน “Equal punishment for the same crime” แบ็คคาเรีย ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่ง “ทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้ง” (Deterrence Theory)

แม้ว่าสังคมมีเป้าหมายที่จะลงโทษทุกคนที่กระทำผิดอย่างยุติธรรม แต่ก็ยังไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

สำนักอาชญาวิทยานีโอคลาสสิก (Neo – Classical School) นำเสนอแนวคิดในการลงโทษเด็กและเยาวชน ในขณะที่สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมตระหนักถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ซึ่งนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายที่รุนแรงและไม่ยืดหยุ่น ซึ่งมักส่งผลให้เกิดการลงโทษที่ไม่ยุติธรรมสำหรับผู้กระทำผิด นักปราชญ์ในสำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิมเสนอแนวคิดในการปรับการลงโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะของเหตุที่กระทำผิด โดยเป็นผู้ริเริ่มให้ความสนใจกับความแตกต่างระหว่างบุคคล สถานการณ์ในขณะกระทำผิด สถานะของผู้กระทำผิด เช่น ความอ่อนวัย หรือคนวิกลจริต หรือจิตบกพร่องไม่สมประกอบ โดยเห็นว่าบุคคลธรรมดามีเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่จะกระทำการใด ๆ จึงต้องรับผิดในผลของการกระทำนั้น แตกต่างจากเด็กหรือเยาวชน ที่แม้มีเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่จะกระทำการใดได้ตามอิสระ แต่เด็กหรือเยาวชนอ่อนประสบการณ์ มีความยับยั้งชั่งใจน้อย อาจถูกชักจูงหรือใช้เป็นเครื่องมือ จึงควรได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ หรือได้รับการปราณี นอกจากนั้นการลงโทษผู้กระทำผิดต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมแห่งคดี รวมถึงเปิดโอกาสให้สามารถรับฟังความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ เพื่อประกอบในการชั่งน้ำหนักและพิจารณาพิพากษาคดีว่า ขณะกระทำผิดผู้กระทำผิดรู้ผิดชอบชั่วดีหรือไม่ ผู้กระทำผิดแม้กระทำผิดเดียวกันก็อาจจะได้รับโทษไม่เท่าเทียมกันในทุกกรณี จึงถือได้ว่า แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มีการริเริ่มในเรื่องกระบวนการแยกการดำเนินคดีอาญา และลงโทษในกรณีผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนให้แตกต่างออกไปจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิด โดยมีการนำเรื่องความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ประวัติ และภูมิหลังของผู้กระทำผิดจะถูกนำมาใช้ในการพิจารณาคดี และการบำบัดรักษาผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด[52]

สรุปแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยากึ่งดั้งเดิม มีแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ ยุติธรรม 4 ประการ คือ

1. แนะนำให้มีการนำพฤติการณ์แห่งคดีมาใช้เพื่อประกอบการพิจารณาคดี ซึ่งจะทำให้กระบวนการยุติธรรมหันมาให้ความสนใจต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางสังคมที่ผู้กระทำผิดประสบอยู่

---

[52] ประเทือง ธนิยผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา CRIMINOLOGY AND PENOLOGY, หน้า 51–55.

2. แนะนำให้กระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงความสำคัญในการพิจารณาถึงประวัติหรือภูมิหลังของผู้กระทำผิด

3. เสนอแนะให้กระบวนการยุติธรรมยอมรับฟังคำให้การของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการในทางสาขาวิชา เช่น แพทย์ศาสตร์ นิติเวชวิทยา จิตเวชวิทยา เพื่อประกอบในการพิจารณาคดี

4. เสนอให้กระบวนการยุติธรรมคำนึงถึงลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล ซึ่งอาจแตกต่างกันเฉพาะตัวแต่ละบุคคล ทำให้ไม่สามารถกำหนดเจตจำนงเสรีได้เท่าเทียมกับผู้อื่น ดังนั้นจำเป็นต้องมีข้อยกเว้นให้บุคคลเหล่านี้บ้าง เช่น มีการผ่อนปรนในการลงโทษ

อนึ่ง แม้แนวความคิดที่เกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในยุคนี้ยังไม่มีกระบวนการแบ่งแยกอย่างชัดเจน แต่ถือได้ว่าเป็นก้าวแรกและก้าวสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีแนวคิดแตกต่างจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและแนวคิดในการบำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำผิด และเป็นแนวทางให้กับแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมในเวลาต่อมา

2. สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology)

เกิดขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้งแนวคิดนี้คือ ออกุสท์ ก็องต์ (Auguste Comte, 1798 – 1857) ในยุคนี้เป็นยุคที่เริ่มมีการนำวิทยาศาสตร์มาใช้ใน การศึกษาธรรมชาติและสังคม การศึกษาวิจัยเปลี่ยนจากการศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรมมาเป็นการศึกษาที่ตัวอาชญากร สำนักนี้ได้นำปัญหาเรื่อง “การรับผิด” หรือ “การรับผิดชอบ” (Responsible) ต่อพฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมาประกอบกับสภาพแวดล้อม และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาโทษด้วย สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (The Positive School of Criminology) ให้ความสำคัญกับตัวผู้กระทำผิด คือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดีกลับคืนสู่สังคมได้เหมือนเดิม เพราะมีความเชื่อว่าคนกระทำผิดต้องมีสาเหตุจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ กดดันให้คนกระทำผิด สำนักนี้ได้ก่อตั้งศาลเยาวชนในการตัดสินคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่าเด็กยังขาดความรู้ความเท่าทัน ความรับผิดชอบ การเข้าใจในเหตุผล สรุปว่าเด็กมีวุฒิภาวะที่ไม่สมบูรณ์ในด้านการป้องกันอาชญากรรม สำนักนี้มองว่าการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรให้กลับตัวเป็นคนดียอมรับและสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์สังคมเหมือนคนปกติทั่ว ๆ ไป และไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก ก็เท่ากับเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม[53]

---

[53] สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 103.

อาชญาวิทยาที่สำคัญคือ

เซซาร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso, 1835–1909) ลอมโบรโซ จบการศึกษาแพทย์ มีความเชี่ยวชาญด้านจิตแพทย์ ชีวภาพ กายภาพ และมนุษย์วิทยา ลอมโบรโซทำการวิจัยจากทหารในกองทัพ และชาวอิตาลีที่ถูกขังในเรือนจำ ผลการวิจัยทำให้ลอมโบรโซมีความเชื่อว่า “อาชญากรคือเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ที่ด้อยคุณภาพกว่ามนุษย์ทั่วไป” ลอมโบรโซจึงเสนอว่า กฎหมายไม่ควรกำหนดบทลงโทษตายตัว แต่ควรพิจารณาลงโทษให้เหมาะสมแก่ผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล”[54] ลอมโบรโซได้ชื่อว่าเป็นนักอาชญาวิทยาคนแรกที่นำระเบียบวิจัยมาใช้ในการศึกษา พฤติกรรมอาชญากรรม ลอมโบรโซมองว่าผู้กระทำผิดเป็นผู้ป่วย การกระทำผิดเกิดจากปัจจัยภายนอก การลงโทษควรเป็นไปเพื่อการอบรมแก้ไข เพื่อให้ผู้กระทำผิดปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมโดยใช้หลัก B.B.B. (Bring, Back, Beast) การลงโทษไม่ควรกำหนดตายตัว แต่ต้องพิจารณาจากปัจจัยในการกระทำผิดของแต่ละบุคคล เช่น อายุ เพศ สภาพแวดล้อม บุคคลที่กระทำผิด เหมือนกันอาจได้รับโทษแตกต่างกัน[55]

สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมมีแนวทางเชื่อว่า การกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยภายในร่างกายมนุษย์เอง แนวคิดของสำนักนี้ คือ การค้นหาวิธีการในการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถกลับตนเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข สำนักคิดนี้มีความเชื่อว่า ผู้กระทำผิดเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่ต้องการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว การกระทำผิดควรต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง โดยเน้นการแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละรายโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับตัวเข้ามาอยู่ในสังคม ในยุคนี้แนวความคิดที่เกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญาได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นยุครุ่งเรือง ของแนวคิดในการลงโทษเด็กและเยาวชน[56]

วิวัฒนาการเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เป็นการเปลี่ยนแปลงการลงโทษจากการลงโทษแบบการทรมาน การลงโทษจำคุก หรือการจำกัดสิทธิเสรีภาพไปสู่การลงโทษทางสังคม การให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการลงโทษ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการลงโทษนี้ส่งผลให้แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนับว่า

---

[54] พรชัย ขันตี, ธัชชัย ปิตะนีละบุตร, และ อัศวิน วัฒนะวิบูลย์, ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา (CRIMINOLOGY : THEORICES AND RESEARCH), หน้า 35.

[55] สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, หน้า 51.

[56] ประเทือง ธนิยผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา CRIMINOLOGY AND PENOLOGY, หน้า 56–65.

เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางในการดำเนินการและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม[57]

ทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในยุคนี้ คือ ทฤษฎีตีตรา (Labeling Theory) หรือทฤษฎีปฏิกิริยาโต้ตอบทางสังคม (Social Reaction Theory) ทฤษฎีตีตรานี้นำเสนอ แนวคิดใหม่ในการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำ ความผิดซึ่งต่างจากแนวคิดเดิม ในกรณีที่เกิดการกระทำผิดจะวิเคราะห์การกระทำจากตัว ผู้กระทำผิดหรืออาชญากร ทฤษฎีตีตรามีแนวคิดว่า หากเกิดการกระทำผิดต้องหาสาเหตุของการกระทำผิดจากสังคม ที่แวดล้อม ได้แก่ การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิด และปฏิกิริยาของประชาชนในสังคมที่มีต่อผู้กระทำผิด แนวคิดของทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดด้านการปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีพฤติกรรมและความเห็นคล้อยตามสิ่งที่คนในสังคมกำหนดขึ้น สังคมจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำผิด แล้วทำการติดต่อสื่อสารความเห็นนั้นผ่านกระบวนการทางสังคม อาชญากรรมเกิดจากการที่คนในสังคมกำหนดว่า พฤติกรรมของบุคคลใดเป็นอาชญากรรมโดยผ่านกระบวนการอย่างเป็นทางการ (กระบวนการยุติธรรม) และกระบวนการอย่างไม่เป็นทางการ (การลงโทษทางสังคม)[58] นักอาชญาวิทยาตามทฤษฎีนี้สรุปว่า กระบวนการลงโทษที่มุ่งเน้นหลักปรัชญาด้านการไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนได้รับอิทธิพลของทฤษฎีตีตรา เนื่องจากไม่ต้องการการลงโทษที่มีผลทำให้พฤติกรรมอาชญากรรมเบี่ยงเบน ในอนาคตของผู้ที่ถูกลงโทษเพิ่มมากขึ้น

ทาร์ด (Garbriel Tarde, 1843) นักอาชญาวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ ชาวฝรั่งเศสที่เป็นผู้นำเสนอทฤษฎีตีตรา หรือทฤษฎีตราบาปขึ้นเป็นคนแรก ทาร์ดมีแนวคิดว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป การตราบาปจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งแรก และมีหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นในสังคมเป็นผู้กำหนดว่าผู้กระทำผิดเป็นอาชญากร ผู้กระทำผิดก็จะได้รับการตีตราหรือตราบาป แนวคิดนี้เห็นว่า อาชญากรรม เกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาระหว่างบุคคลกับสังคม[59]

---

[57] ประเทือง ธนิยผล, กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว.

[58] พรชัย ขันตี, ธัชชัย ปิตะนีละบุตร, และ อัศวิน วัฒนะวิบูลย์, ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา (CRIMINOLOGY : THEORICES AND RESEARCH), หน้า 267.

[59] อัจฉรียา ชูตินันทน์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2557), หน้า 98.

แมทซา (Matza, 1969) กล่าวถึงแง่มุมของแนวคิดนี้ว่าเป็นทฤษฎีตีตรา ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสมัยใหม่แห่งชิคาโก

ฮาเวิร์ด เบคเกอร์ (Howard Saul Becker) ชาวอเมริกันนักสังคมวิทยาบุคคลที่มีส่วนก่อตั้งทฤษฎีการตีตราในปี ค.ศ. 1963 เบคเกอร์เรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ว่าด้วยความเบี่ยงเบน (Interactionist Theory of Deviance) บุคคลในสังคมทุกคนก็อาจถูกมองว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนได้ตลอดไม่ว่าเวลาใด กลุ่มทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยสร้างหรือกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้น (Rule) ส่งผลให้เกิดการฝ่าฝืนทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นผู้มีพฤติกรรมผิดปกติหรือเบี่ยงเบน[60]

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิดทางอาญา

มนุษย์ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่รวมกันเป็นสังคมหรือชุมชน การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องมีระเบียบของสังคม มีการกำหนดกฎเกณฑ์ข้อตกลงของสังคมหรือจารีตประเพณีต่าง ๆ ขึ้น เพื่อควบคุมดูแลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขแก่สังคม หากบุคคลในสังคมฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดย่อมต้องได้รับโทษ ซึ่งแนวคิดในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดนั้นมีแนวคิดในการกำหนดโทษโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีการลงโทษ หรือวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

1. ความหมายของโทษ

“โทษ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ให้ความหมายทั่วไป หมายถึง ความไม่ดี, ความชั่ว[61]

การให้นิยามความหมายของโทษ มีผู้ให้ความหมายของโทษไว้หลายท่าน ดังเช่น

Johannes และenaes[62] ให้คำนิยามว่า โทษจะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ

โทษเป็นผลร้ายซึ่งรัฐนำมาใช้กับผู้กระทำผิด

---

[60] พรชัย ขันตี, ธัชชัย ปิตะนีละบุตร, และ อัศวิน วัฒนะวิบูลย์,ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา (CRIMINOLOGY : THEORICES AND RESEARCH), หน้า 138.

[61] "พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544", ค้นวันที่ 15 มีนาคม 2564 จาก https://dictionary.orst.go.th.

[62] ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน, กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง ทฤษฎีการลงโทษ หน่วยที่ *6* สาขาวิชานิติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555), หน้า 9-14. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.stou.ac.th/schools/slw/upload/41716_6.pdf.

การลงโทษจะต้องกระทำขึ้นเพราะเหตุที่มีการฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้น บทบังคับที่มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น บทบังคับนั้นก็ไม่ใช่โทษ

การลงโทษจะต้องกระทำโดยมีเจตนาให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าสิ่งนั้นเป็นผลร้าย

Herbert L. Packer[63] ได้วิเคราะห์และให้คำจำกัดความของโทษไว้มีใจความโดยสรุปว่า หมายถึง การใช้กฎหมายทำให้ผู้ที่ต้องรับโทษต้องประสบกับความยากลำบาก หรือเหตุการณ์รูปแบบอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นสภาวะที่ไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้ เมื่อเป็นไปตามผลแห่งการกระทำผิดซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ให้เป็นความผิดโดยกฎหมาย

จิตติ ติงศภัทิย์[64] กล่าวถึง “โทษ” ไว้ว่า เป็นวิธีการบังคับ (Sanction) ที่รัฐใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอาญา ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

โทษต้องเป็นไปตามกฎหมาย

โทษต้องเป็นไปโดยเสมอภาค

โทษต้องมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวของบุคคล

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้คำนิยามและแนวความคิดของ “โทษอาญา” ไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ฮาร์ท (H.L.A.Hart)[65] ให้ความหมายโทษทางอาญาเพิ่มเติมว่าโทษต้องประกอบด้วย สาระสำคัญ 5 ประการ คือ

โทษทางอาญาจะต้องก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือผลอย่างอื่นที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ

โทษทางอาญาต้องใช้เพื่อตอบแทนความผิด

โทษอาญาต้องใช้บังคับแก่ผู้กระทำผิดหรือสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิด

โทษอาญาจะต้องเป็นวิธีการซึ่งบุคคลอันนอกจากผู้กระทำผิดนำมาใช้

ผู้ที่กำหนดโทษทางอาญาต้องเป็นผู้มีอำนาจที่กฎหมายให้อำนาจในการลงโทษเพื่อตอบแทนการกระทำผิดทางอาญา

---

[63] พจนา โสภาเจริญวงศ์, มาตรการลบล้างโทษ : ล้างมลทิน, (กรุงเทพฯ: กองกฎหมายไทย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2557), หน้า 2. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก www.krisdika.go.th/data/activity/act326.pdf.

[64] จิตติ ติงศภัทิย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: กรุงสยามพริ้นติ้งกรุ๊ฟ จำกัด, 2536), หน้า 840.

[65] ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน, กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง ทฤษฎีการลงโทษ หน่วยที่ 6 สาขาวิชานิติศาสตร์, หน้า 9.

2. วัตถุประสงค์และทฤษฎีการลงโทษทางอาญา

แนวความคิดในการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองรัฐใช้ควบคู่กับการปกครองเพื่อจัดระเบียบของสังคม แต่วัตถุประสงค์ของการลงโทษมีความแตกต่างไปตามค่านิยมของสังคม ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และปฏิกิริยาของชุมชนที่มีต่ออาชญากรรมต่างยุคต่างสมัย ดังนั้น สังคมและยุคสมัยที่แตกต่างกันจึงมีวิธีในการลงโทษผู้กระทำผิดที่แตกต่างกัน วิธีการลงโทษในสมัยดั้งเดิมนั้นจะมีลักษณะทารุณโหดร้ายเพื่อเป็นการแก้แค้นและข่มขู่ยับยั้งให้เกรงกลัวต่อโทษ ส่วนในปัจจุบันความมุ่งหมายของการลงโทษได้ให้ความสำคัญแก่การลงโทษเพื่อตัดไม่ให้มีโอกาสกระทำผิดและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดี อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์และแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในนานาประเทศและในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใดต่างก็มีจุดมุ่งหมายสำคัญผสมกลมกลืนระหว่างแนวความคิดแห่งการลงโทษที่มีมาแต่เดิมกับหลักการป้องกันสังคม ซึ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมาสามารถสรุปเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ได้ดังนี้[66]

2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อการแก้แทนทดแทนเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง และมีความมั่นคงและแพร่หลายกว่าวัตถุประสงค์อื่น ทั้งนี้เป็นแนวคิดซึ่งมีการพัฒนามาจากปรัชญาพื้นฐานว่า อาชญากรรมเป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่นจึงสมควรที่จะได้รับการลงโทษสนองตอบแก้แค้นให้สาสมอย่างรุนแรงกับอาชญากรรมที่ได้ก่อขึ้น[67] โดยเป็นการลงโทษเพื่อชดเชยและให้สาสมกับความผิด และถือกันว่าเมื่อบุคคลหนึ่งได้กระทำผิดต่อบุคคลหนึ่งอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิที่จะตอบโต้แก้แค้นได้ แม้จะเป็นสิ่งที่ไม่สมควรก็ตาม ซึ่งส่งผลทำให้รูปแบบของการลงโทษนั้นจะมีลักษณะที่รุนแรงโหดร้าย

แนวความคิดของทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนเหตุผลที่ให้ไว้ในสมัยของอิมมานู เอลคานท์ (Immanuel Kant) ก็คือ บุคคลที่จงใจกระทำการอันอยุติธรรมจะถูกลงโทษตามสัดส่วนของสถานการณ์และความร้ายแรงของอาชญากรรมของผู้กระทำผิด ถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำผิดแสดงว่าสังคมยอมรับพฤติกรรมการกระทำเหล่านั้น และมีความเห็นว่าการลงโทษไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบรรลุผลประโยชน์อื่นได้ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ลงโทษเป็นการส่วนตัวหรือต่อสังคมโดยรวม การลงโทษในทุกกรณีต้องอยู่บนฐานที่ผู้ถูกลงโทษได้กระทำผิดอาญาเท่านั้น

---

[66] อุทิศ แสนโกศิก, "วัตถุประสงค์ของการลงโทษ", บทบัณฑิตย์ (2558).

[67] ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑวิทยา (กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2523), หน้า 56.

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนไม่เป็นที่นิยมในหมู่นักทฤษฎีทั่วไป เนื่องจากมองว่าการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นมุ่งที่จะคำนึงว่าโทษที่จำต้องใช้ลงโทษนั้นเหมาะสมและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำผิดหรือไม่ และเมื่อผู้กระทำผิดได้รับโทษครบตามคำพิพากษาแล้วก็จะได้รับการปล่อยตัวโดยมิได้คำนึงว่าผู้นั้นมีแนวโน้มในการหวนกลับมากระทำผิดซ้ำและเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่หรือไม่ เนื่องจากทฤษฎีนี้มองว่าเราไม่สามารถที่จะกักขังผู้กระทำผิดไว้เกินกว่าระยะเวลาที่เหมาะสมกับความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดของเขา โทษที่มีระยะเวลานานเกินกว่าความเหมาะสมกับความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดย่อมไม่ยุติธรรม นอกจากนี้ในทางทฤษฎีย่อมไม่สามารถสร้างหลักเกณฑ์ในการวัดขนาดความร้ายแรงของความผิดแต่ละเรื่อง และจัดวางโทษให้พอเหมาะกับความผิดนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นการลงโทษโดยแท้จริงแล้วอาจจะเป็นการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดตามหลักความยุติธรรมก็ได้[68]

2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือปราบปราม (Deterrence)

การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งเริ่มมีวิวัฒนาการในตอนปลายศตวรรษที่ 18 ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากการที่บุคคลไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมาย การลงโทษจึงจำต้องมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด รวมถึงการลงโทษด้วยวิธีอย่างหนักต่อผู้กระทำผิดเพื่อให้หวาดกลัวและเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำผิดซ้ำอีก และเพื่อมิให้ผู้อื่นกระทำเป็นเยี่ยงอย่าง หากกระทำจะต้องรับโทษอย่างเดียวกัน ส่งผลให้บุคคลทั่วไปเกิดความกลัวไม่กล้ากระทำผิด

การลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อข่มขู่หรือปราบปรามนั้น การลงโทษจะต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษอย่างรวดเร็ว โดยผู้กระทำผิดนั้นจะต้องถูกลงโทษอย่างเสมอภาค ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และบทลงโทษต้องมีความเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น หากมีการลงโทษที่เบาเกินไป ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิดจะส่งผลทำให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัว แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดความผิดของตนเอง โดยอาจทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น

การลงโทษเพื่อข่มขู่นั้นจะมีผลในการป้องกันการกระทำผิดเพียงใดนั้นอาจพิจารณาได้จากตัวบุคคล โดยบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือฐานะดีย่อมเกรงกลัวการลงโทษว่าจะทำให้ตนต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง ในขณะที่คนร้ายมืออาชีพย่อมคำนึงถึงความยากลำบากจากการถูกลงโทษและการข่มขู่ย่อมมีอิทธิพลต่อผู้ที่เคยรับโทษมาแล้วมากกว่าผู้ซึ่งไม่เคยต้องโทษ และพิจารณาได้จากลักษณะการกระทำ การกระทำที่ผู้กระทำผิดได้มีเวลาคิดไตร่ตรองก่อนลงมือ การลงโทษ

---

[68] พยนต์ สินธุนาวา, "การศึกษาเรื่องการสืบเสาะและพินิจเชิงเปรียบเทียบ", กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, 2555, ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก www.probation.go.th/contentdl.php?id=745.

ย่อมมีผลเป็นการข่มขู่ให้ผู้กระทำผิดได้มากกว่ากรณีที่กระทำผิดโดยฉับพลัน ไม่ทันคิดถึงผลได้เสียหรือกระทำผิดโดยมีอารมณ์รุนแรง

อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า การลงโทษเพื่อการข่มขู่หรือปราบปรามไม่สามารถที่จะป้องกันการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากการลงโทษเพื่อการข่มขู่มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนความสามารถในการที่ผู้กระทำผิดจะสามารถประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีพได้โดยชอบด้วยกฎหมาย และไม่ได้มุ่งหมายที่จะช่วยทำให้เขาสามารถหลีกเลี่ยงสภาพจากการถูกชักจูงให้กระทำผิดได้ นอกจากนี้มิได้คำนึงถึงการให้ความช่วยเหลือหลังจากผู้ต้องขังพ้นโทษส่งผลทำให้ผู้ที่เพิ่งพ้นโทษไม่อาจที่จะดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามกฎหมายและหันกลับไปกระทำผิดซ้ำ[69]

2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิด (Incapacitation)

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสหรือลดโอกาสในการกระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมมีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดที่ว่า “หากไม่มีผู้กระทำความผิด อาชญากรรมก็จะไม่เกิดขึ้น” หรือ “ผู้กระทำความผิดจะไม่มีโอกาสที่จะก่ออาชญากรรม” ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้สิ่งนี้เกิดขึ้นในสังคมอีกขึ้นอยู่กับประเภทของผู้กระทำผิด ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกควบคุมตัวหรือแยกออกจากสังคมเป็นระยะเวลาหนึ่ง การลงโทษนี้ถือเป็นการลงโทษที่ทำให้ความสามารถในการกระทำผิดของผู้กระทำผิดลดโอกาสลงด้วยวิธีการต่าง ๆ การลงโทษนี้มีจุดประสงค์ เช่น การจำคุกเพื่อแยกผู้กระทำผิดอยู่ห่างจากสังคมเป็นการชั่วคราวเพื่อรักษาความปลอดภัยของสังคม

การลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนี้มีแนวคิดทฤษฎีคล้ายกับทฤษฎีข่มขู่หรือปราบปรามและทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู เนื่องจากทั้งสามทฤษฎีต่างมีความมุ่งหมายที่จะมิให้ผู้กระทำผิดกระทำการก่ออาชญากรรมแบบเดียวกันอีกครั้งภายใต้สถานการณ์ที่ต่างกัน ในข้อที่ว่าทฤษฎีการข่มขู่ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าก่ออาชญากรรมอีกครั้ง ส่วนทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้นมุ่งเน้นการอบรมไม่ให้ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดซ้ำ แต่ตามทฤษฎีตัดโอกาสหรือขจัดโอกาสในการทำผิดนี้มุ่งเน้นถึงการป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยทำให้หมดโอกาส เช่น การลงโทษประหารชีวิตซึ่งเป็นการตัดโอกาสไม่ให้กระทำผิดได้อย่างชัดเจนที่สุด การควบคุมตัวโดยการลงโทษจำคุกซึ่งอาจเป็นการตัดโอกาสในการกระทำผิดชั่วเวลาหนึ่งหรือตลอดชีวิตของผู้กระทำผิด[70]

---

[69] เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-9.

[70] เรื่องเดียวกัน.

2.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)

แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีสาเหตุเนื่องมาจากการที่นานาประเทศต้องเผชิญกับปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างวิกฤติ โดยเล็งเห็นว่าโทษจำคุกมีผลโดยตรงคือปัญหาความแออัดของเรือนจำ ทั้งโทษจำคุกยังส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้กระทำผิดและสังคมโดยรวมตามมาอีกมากมาย นอกจากนี้ อัตราอาชญากรรมไม่ได้ลดลงแต่รัฐต้องสูญเสียเงินงบประมาณมากขึ้นเพื่อขยายเรือนจำ นโยบายที่มุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมอย่างเด็ดขาดและการขยายเรือนจำจึงไม่ทำให้สังคมปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมได้ จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนโยบายในการลงโทษให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเน้นการเพิ่มทางเลือกในการลงโทษแทนการจำคุกในคดีที่ไม่ร้ายแรง[71]

แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำผิดที่จะให้เขากลับตัวกลับใจและช่วยเหลือเขาที่จะไม่ไปทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพของตัวนักโทษ หลีกเลี่ยงลักษณะที่สร้างรอยมลทินแก่ตัวนักโทษโดยไม่จำเป็น เป็นวิธีการที่พิสูจน์แล้วว่าจะช่วยคุ้มครอง[72]

โดย The Tokyo Bike ได้แนะนำให้ประเทศต่าง ๆ ร่วมกันบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศว่า ในกรณีที่ศาลจะพิจารณากำหนดให้ใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวจำเลยนั้นอาจนำมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

1. การตักเตือนด้วยวาจา
2. การยุติการดำเนินคดีอย่างมีเงื่อนไข
3. การตัดสิทธิบางประการ
4. การลงโทษทางการเงิน
5. การยึดหรือรับทรัพย์สิน
6 การสั่งไม่จ่ายค่าเงินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย
7. การรอการลงโทษหรือการกำหนดโทษ
8.การคุมประพฤติโดยค้าสั่งศาล

---

[71] มนสิชา บุนนาค, "การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด", (นิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2556), ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/150316.pdf.

[72] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในสังคมไทยยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน, (กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 15-52.

9. การให้ทำงานบริการสังคม

10. การให้ไปฝึกอบรม

11. การควบคุมตัวไว้ที่บ้าน

12. การบำบัดฟื้นฟูนอกระบบ

13. การผสมผสานมาตรการต่าง ๆ ข้างต้น[73]

จะเห็นได้ว่าข้อเสนอให้ศาลคำนึงถึงมาตรการทางเลือกแทนการควบคุมตัวนั้น ในข้อ 3, 4, 5, 8, 9, 10 และข้อ 11 นั้น ในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ได้กำหนดให้เป็นโทษทางอาญาโดยกำหนดให้เป็นโทษทางเลือกที่ศาลสามารถบังคับใช้แทนโทษจำคุกได้

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นการลงโทษสำหรับการข่มขู่หรือปราบปรามมุ่งประสงค์ให้ผู้กระทำผิดกลัวและไม่กล้าทำผิดแบบเดิมซ้ำอีก และมุ่งประสงค์ให้บุคคลอื่นเกิดความเกรงกลัวและไม่มีใครกล้าทำอะไรผิด ส่วนจุดประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ผิดให้กลับมาเป็นปกติมีความมุ่งหมายซึ่งแคบกว่าเนื่องจากมีความประสงค์ให้ผู้กระทำผิดเกิดความต้องการแก้ไขปรับปรุงตัว และช่วยเหลือส่งเสริมให้มีความสามารถที่จะยับยั้งตนเองไม่กระทำผิดซ้ำ[74]

การลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูเชื่อว่าอาชญากรรมไม่ได้เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้กระทำผิด จึงมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขและปฏิรูปอาชญากรทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยการค้นหาสาเหตุของอาชญากรรม เนื่องจากเชื่อว่าผู้กระทำผิดไม่ได้ตั้งใจที่จะก่ออาชญากรรมแต่เกิดจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ยุยงให้บุคคลกระทำการ ปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้นการลงโทษผู้กระทำผิดควรคำนึงถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดและหาแนวทางแก้ไขเป็นรายบุคคล โดยระบุสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและแนวปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาเฉพาะราย เพื่อให้โอกาสในการฟื้นฟูแก่ผู้กระทำผิดได้กลับตัวและแก้ไขปรับปรุงให้มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่ามาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการบำบัดผู้กระทำผิดโดยมีการใช้แนวทางสังคมศาสตร์และทางจิตวิทยาเข้ามาช่วยแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เช่น การสอนศีลธรรม การอบรมทางศาสนา การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษาทั่วไป การรักษาพยาบาล การให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษ และการแก้ไขสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดการมิให้ผู้กระทำผิดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการกระทำผิดขึ้นอีก การใช้มาตรการคุมประพฤติแทนการลงโทษจำคุก การจำแนก

---

[73] ดล บุนนาค, "ทางเลือกในการลงโทษจำเลยในคดีอาญา : มาตรการลงโทษระดับกลาง", (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554).

[74] พยนต์ สินธุนาวา, "การศึกษาเรื่องการสืบเสาะและพินิจเชิงเปรียบเทียบ".

ประเภทนักโทษในเรือนจำ เป็นต้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การลงโทษมิได้มีจุดประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนหรือการข่มขู่เท่านั้น แต่หากยังมีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและเตรียมการให้บุคคลเหล่านั้นปรับตัวเข้าสู่สังคมได้เช่นเดิม วิธีการที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ได้แก่ การพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบกับสิ่งที่จะทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา เช่น การปล่อยตัวผู้กระทำผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก การให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนด โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติชั่วระยะเวลาหนึ่งภายหลังจากได้รับการปล่อยตัว การแยกประเภทนักโทษ การปรับปรุงผู้ต้องโทษในระหว่างคุมขังโดยจัดให้มีการฝึกหัดอาชีพ การจัดให้มีการศึกษาทั่วไปเพื่อทำให้เมื่อพ้นโทษแล้วจะมีโอกาสใช้ความรู้นั้นไปประกอบอาชีพในทางสุจริต และการจัดให้มีการให้ความช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษโดยการให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตและความช่วยเหลือในการหาอาชีพ[75]

จากทฤษฎีการลงโทษดังที่ได้กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ในการลงโทษย่อมแตกต่างกันตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การลงโทษผู้กระทำผิดไม่อาจยึดถือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นหลักในการลงโทษ ในการพิจารณาพิพากษาคดีศาลจะต้องคำนึงถึงข้อดีข้อเสียของทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้ความผิดสอดคล้องและเหมาะสมกับโทษ การลงโทษที่เน้นการฟื้นฟูมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสปฏิรูปและมุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงของผู้กระทำผิด ไม่ใช่แค่ตัวอาชญากรรมเท่านั้น สำหรับความผิดที่ร้ายแรงน้อยกว่า หรือความผิดพลาดโดยไม่ได้ตั้งใจ ผู้กระทำผิดอาจได้รับอนุญาตให้กลับคืนสู่สังคมได้ ในขณะที่ความผิดที่รุนแรงกว่านั้นอาจส่งผลให้ถูกจำคุก เป้าหมายก็เพื่อให้ผู้กระทำผิดกลายเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิผลของสังคมหลังจากการลงโทษเสร็จสิ้น ซึ่งท้ายที่สุดจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วยการลดอาชญากรรม การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการลงโทษที่มองไปข้างหน้า (forward – looking) ถึงความสามารถที่สังคมจะได้รับประโยชน์จากการลงโทษดังกล่าว เช่น การลดอาชญากรรม (Crime reduction) แตกต่างจากการลงโทษแบบแก้แค้น ที่พิจารณาถึงการกระทำที่ผ่านมาของผู้กระทำผิดเป็นหลักการลงโทษด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีวัตถุประสงค์เพื่อจะสร้างผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมและเป็นคนดีของสังคม เพื่อที่จะมิให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำผิดอีก

สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

1. สิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

---

[75] มนสิชา บุนนาค, "การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด".

สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รวมถึงสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ที่เด็กและเยาวชนทุกคนจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้ผู้ต้องหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและไม่สามารถจัดหาที่ปรึกษากฎหมายเองได้ เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กและเยาวชนเมื่อถูกดำเนินคดีอาญา ซึ่งการดำเนินคดีเริ่มต้นเมื่อเด็กหรือเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญากลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งรวมถึงการสอบสวนและการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยตามที่ระบุในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนกระทำผิดในคดีอาญา ซึ่งการมีที่ปรึกษากฎหมายของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนกระทำผิดในคดีอาญามีความสำคัญและจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรม ถ้าผู้ต้องหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีที่ปรึกษากฎหมายจะทำให้ผู้ต้องหาได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิ ทำให้การพิจารณาคดีมีความเป็นธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กและเยาวชนมากที่สุด[76]

ประเทศไทยได้มีการตราหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญและใช้การปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งคำนึงถึงหลักการสำคัญสองประการข้างต้น กล่าวคือ ประการแรก กระบวนการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพเพื่อค้นหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย และประการที่สองต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยพยายามเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญามากขึ้น ขณะเดียวกันก็พยายามจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเพื่อป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยพยายามรักษาสมดุลของหลักการทั้งสองในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา[77]

ที่มาแห่งสิทธิในการมีทนายความของรัฐในคดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลย มาตรา 242 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540[78] กำหนดว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลย

---

[76] ฉฎาธร ขวัญพรหม, "ปัญหาบทบาทที่ปรึกษากฎหมาย กรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด", สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2561): หน้า 1–6.

[77] ณรงค์ ใจหาญ, "หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ : ปัจจุบันและทศวรรษหน้า", บทบัณฑิตย์ เล่ม 53 ตอน 2 (2540): หน้า 64.

[78] มาตรา 242 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://library.parliament.go.th/th/raththrrmnuuyaehngrachxanacakrithy-phuththsakrach-2540.

ในคดีอาญามีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากรัฐตามกฎหมาย หากผู้ถูกคุมขังหรือจำคุกไม่สามารถจ้างทนายความได้ รัฐอาจจัดให้มีทนายความได้ทันที” ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อนนั้น ที่ระบุว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิจ้างทนายความโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดว่ารัฐจะต้องช่วยเหลือในการจัดเตรียมทนายความโดยทันที” สิ่งนี้กำหนดให้รัฐมี “หน้าที่” หาทนายความให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย

2. สิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนฯ

การมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนไม่ใช่เรื่องใหม่เพราะเป็นคำที่เกิดขึ้นโดยการยกร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนในปี พ.ศ. 2494 ซึ่งการร่างกฎหมายในขณะนั้นใช้คำว่า “ที่ปรึกษากฎหมาย” แทนการใช้คำว่า “ทนายความ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริงและไม่ต้องการให้มีการแพ้ชนะแห่งคดีของคู่ความทั้งสองฝ่าย[79]

ทั้งนี้ ตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 “เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม ไม่สามารถมีทนายความดำเนินการเป็นตัวแทนในศาลได้ อย่างไรก็ตาม เด็กหรือเยาวชนสามารถมีที่ปรึกษากฎหมายที่สามารถปฏิบัติหน้าที่คล้ายกับทนายความได้ หากเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ศาลจะต้องแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของเด็กหรือเยาวชนนั้น”[80] เนื่องจากคดีเยาวชนฯ ต้องมีการดำเนินคดีเป็นพิเศษ ที่ปรึกษากฎหมายสามารถช่วยดำเนินคดีแทนเด็กหรือเยาวชนได้ทั้งในด้านข้อเท็จจริงและด้านกฎหมาย

เจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้มีที่ปรึกษากฎหมายก็เพื่อช่วยให้มีการพิจารณาเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนทุกแง่มุมของทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ในการทำรายงานหรือคำชี้แจงข้อเท็จจริงต่อศาลให้ครบถ้วนถูกต้องตามหลักในการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อระมัดระวังมิให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการลงโทษหรือถูกละเมิดสิทธิบางประการในระหว่างการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและให้โอกาสกลับไปอยู่กับบิดามารดาในกรณีที่โทษไม่ร้ายแรงและบิดามารดาสามารถอบรมดูแลเด็กหรือเยาวชนได้ แต่ถ้าในกรณีโทษร้ายแรงที่ปรึกษากฎหมายก็จะให้คำแนะนำการคุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกี่ยวข้อง เช่น การมีนักจิตวิทยาและทีมสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบสวน

---

[79] ปพนธีร์ ธีระพันธ์ และ ภาณุวัฒน์ ปานแก้ว,"การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน", (2563), หน้า 11–12.

[80] มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494

การพิจารณา การไต่สวน การจัดให้มีล่าม การตรวจร่างกาย เป็นต้น ซึ่งไม่เกี่ยวกับการแพ้ชนะ แห่งคดี ซึ่งมาตรานี้บังคับให้รัฐจัดหาหรือศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายแก่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องเป็นคดีอาญาเสมอ ไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นประสงค์หรือไม่ และไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นต้องหาว่ากระทำผิดอันมีโทษร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม ผลของมาตราดังกล่าวทำให้ในทางปฏิบัติรัฐต้องจัดหาหรือศาลจะต้องแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวนในคดีอาญาทุกคดี แม้ว่าจะเป็นคดีเล็กน้อยที่จำเลยรับสารภาพและไม่ต้องการที่ปรึกษากฎหมายในคดีก็ตาม ทำให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความล่าช้า ในบางกรณีที่ที่ปรึกษากฎหมายไม่มาศาลตามนัดจำต้องเลื่อนนัดคดีออกไป และเป็นการสิ้นเปลืองค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายโดยใช่เหตุ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงมีการแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ใหม่ โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2506[81] ต่อมาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตั้งที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว ดังนี้

มาตรา 83[82] กำหนดว่า “ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ห้ามมิให้จำเลยหาหรือว่าจ้างทนายความให้เป็นตัวแทนในศาล อย่างไรก็ตาม จำเลยสามารถมีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อรับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับทนายความได้ ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถหาที่ปรึกษากฎหมายได้ ศาลมีหน้าที่แต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้หนึ่งคน หากจำเลยไม่ต้องการให้มีที่ปรึกษากฎหมาย และศาลเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับคดีนั้น ก็อาจเลือกที่จะไม่แต่งตั้งที่ปรึกษาก็ได้”

มาตรา 84[83] สรุปข้อกำหนดสำหรับ “ที่ปรึกษากฎหมายตามมาตรา 83 ดังนี้

การทำงานเป็นทนายความจะต้องสำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายหรือได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายตามมาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติทนายความ

มาตรา 85[84] กำหนดให้ “ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลรับจดทะเบียนทนายความบุคคลตามมาตรา 84 (2) ที่ต้องการขึ้นบัญชีในศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อเป็นที่ปรึกษากฎหมาย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามขั้นตอน หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนด

---

[81] มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506

[82] มาตรา 83 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

[83] มาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

มาตรา 86[85] กำหนดให้ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามข้อบังคับหรือระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

ต่อมาได้รับการแก้ไขและแทนที่ด้วยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งคงหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายไว้ดังนี้

มาตรา 120 ของกฎหมายใหม่อนุญาตให้จำเลยมีที่ปรึกษากฎหมายเป็นตัวแทนในศาลเพื่อช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนได้ หากเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถหาที่ปรึกษากฎหมายได้ ศาลมีหน้าที่แต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้จำเลย[86]

ในปี พ.ศ. 2553 ได้มีการออกกฎหมายยกเลิกข้อยกเว้น โดยให้ศาลไม่ต้องแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนได้ หากจำเลยไม่ต้องการ และศาลเห็นว่าไม่จำเป็น ข้อยกเว้นนี้ระบุไว้ก่อนหน้านี้ในมาตรา 84 ของกฎหมายฉบับเดิม ในปัจจุบันการตัดสินว่าจำเลยจำเป็นต้องมีตัวแทนทางกฎหมายหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับเกณฑ์เฉพาะ สำหรับเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ศาลมีหน้าที่ต้องจัดให้มีที่ปรึกษากฎหมาย อย่างไรก็ตาม ที่ปรึกษากฎหมายนี้จะต้องมีคุณสมบัติตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติทนายความ และได้รับการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ทั้งกระบวนการยุติธรรม จิตวิทยา งานสังคมสงเคราะห์ และความรู้วิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามระเบียบที่ประธานศาลฎีกากำหนด[87] ด้วยเช่นกัน

---

[84] มาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

[85] มาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

[86] มาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

[87] มาตรา 121 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเกณฑ์การมีที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

พ.ศ. 2494	**พ.ศ.2506**	**พ.ศ.2534**	**พ.ศ.2553**
มาตรา 47[88] กำหนดว่า “เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมไม่อาจจ้างทนายความเพื่อเป็นตัวแทนในศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีเยาวชนได้ แต่ให้เด็กหรือเยาวชนได้มีที่ปรึกษากฎหมายปฏิบัติหน้าที่คล้ายกับทนายความ หากเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย**ไม่ว่าจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ศาลจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้เด็กหรือ**	มาตรา 47[89] (แก้ไขเพิ่มเติม) “เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมไม่อาจจ้างทนายความเพื่อเป็นตัวแทนในศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีเยาวชนได้ แต่ให้เด็กหรือเยาวชนได้มีที่ปรึกษากฎหมายปฏิบัติหน้าที่คล้ายกับทนายความ หากเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย **ให้ศาลแต่งตั้ง เว้นแต่**	มาตรา 83[90] กำหนดว่า “จำเลยไม่สามารถให้ทนายความเป็นตัวแทนในศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีเยาวชนและครอบครัวได้ อย่างไรก็ตาม จำเลยอาจมีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อทำหน้าที่คล้ายกับทนายความก็ได้ ในกรณีที่จำเลยไม่มีทนายความ ศาลจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมาย **เว้นแต่จำเลยจะไม่ต้องการและศาลเห็นว่าไม่จำเป็นในคดีก็จะไม่แต่งตั้งทนายความก็**	มาตรา 120[91] กำหนดว่า “จำเลยไม่สามารถมีทนายความเป็นตัวแทนในศาลได้ อย่างไรก็ตาม จำเลยสามารถมีที่ปรึกษากฎหมายที่ทำหน้าที่คล้ายกับทนายความได้ หากจำเลยไม่มี ศาลจะแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้

[88] มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494

[89] มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506

[90] มาตรา 83 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

[91] มาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

พ.ศ. 2494	พ.ศ.2506	พ.ศ.2534	พ.ศ.2553
เยาวชน”	**เด็กหรือเยาวชนจะไม่ต้องการ และศาลเห็นว่าคดีไม่สมควรมีที่ปรึกษากฎหมาย จะไม่แต่งตั้งให้ก็ได้”**	**ได้”**	

จากตารางเปรียบเทียบข้างต้นที่ปรึกษากฎหมายทำหน้าที่เดียวกับทนายความปฏิบัติมาโดยตลอดเพื่อเด็กหรือเยาวชนจะไม่เสียเปรียบในคดีนี้ การเสนอแนะ และระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกภาพ สภาวะจิตใจ พฤติกรรมของอายุ การศึกษา อาชีพ ย้อนไปถึงแหล่งที่มาของการแก้ไขและการปรับปรุงฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี

การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวตามคำแนะนำของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้วางแนวทางสำหรับที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง ซึ่งคำแนะนำนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แน่ใจว่าที่ปรึกษากฎหมายสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการฝึกอบรมที่ปรึกษากฎหมาย วัตถุประสงค์หลักเพื่อให้แน่ใจว่าสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือทางกฎหมายที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ โดยการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย มีดังนี้

ข้อ 1 ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง (ในลักษณะเป็นเวร) ให้มาปฏิบัติหน้าที่ ตั้งแต่เวลา 08.30 นาฬิกา ถึงเวลา 16.30 นาฬิกา เวรตรวจสอบการจับและผัดฟ้อง (ทุกวัน) เวรพิจารณาคดีหรือเวรชี้ (เฉพาะวันจันทร์และวันอังคาร)

ข้อ 2 ที่ปรึกษากฎหมายลงลายมือชื่อในการมาปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง ทั้งเวลามาและเวลากลับ ในใบลงเวลามาปฏิบัติงาน เมื่อปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวันเสร็จสิ้น เพื่อประโยชน์สำหรับการเบิกจ่ายเงินค่าป่วยตามระเบียบ

ข้อ 3 เมื่อที่ปรึกษากฎหมายเสร็จสิ้นการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวัน ให้ส่งรายงานประจำวันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เวรที่ปรึกษากฎหมาย และใบแจ้งความประสงค์ที่จะโอนเงินเข้าบัญชีธนาคาร พร้อมแนบสำเนาสมุดบัญชีธนาคาร

ข้อ 4 ที่ปรึกษากฎหมายต้องเตรียมเอกสารสำหรับใช้ในการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้พร้อมก่อนมาปฏิบัติหน้าที่ โดยใบแต่งที่ปรึกษากฎหมายต้องกรอกข้อมูลรายละเอียดเรียบร้อย และสำเนาใบอนุญาตที่ปรึกษากฎหมายพร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง

ข้อ 5 เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างถูกต้องและรวดเร็ว ที่ปรึกษากฎหมายตรวจสอบและลงลายมือชื่อในสำนวนคดีให้ถูกต้องครบถ้วน

ข้อ 6 คดีใดที่มีการสืบพยาน ทั้งคดีที่สืบพยานประกอบคำรับสารภาพ และคดี ที่สืบพยานต่อเนื่อง ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้จำเลยในวันสอบคำให้การติดตามคดีนั้นโดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่จนแล้วเสร็จตามที่ศาลกำหนดนัด

ข้อ 7 กรณีมีเหตุขัดข้องไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่เวรได้ ให้ที่ปรึกษากฎหมายสับเปลี่ยนเวรให้ที่ปรึกษากฎหมายท่านอื่นที่จดแจ้งชื่อไว้กับศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมาปฏิบัติหน้าที่แทน โดยยื่นแบบขอเปลี่ยนวันปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายทุกครั้ง ในวันและเวลาราชการ ล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วันทำการ

ข้อสำคัญ ที่ปรึกษากฎหมายจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำเหล่านี้ หากไม่ปฏิบัติตามอาจส่งผลให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลลบชื่อที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งออกจากบัญชีรับจดแจ้งตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายการจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ข้อ 36

สาเหตุการกระทำผิดในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

สาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่ซับซ้อนที่ไม่ได้เกิดจากสาเหตุเดียวและเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยภายในตัวของเด็กและเยาวชนอาจเกิดจากสาเหตุแยกย่อย ดังนี้[92]

1.1 สติปัญญา เป็นความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ การปรับตัวต่อปัญหาและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีจุดมุ่งหมาย สามารถคิดอย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ การที่เด็ก เยาวชน มีข้อจำกัดด้านสติปัญญาย่อมส่งผลต่อการปรับตัว เช่น อาจเรียนไม่รู้เรื่องจึงมักเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน มีโอกาสหนีเรียนสูง อาจถูกชักจูงให้เห็นผิดเป็นชอบได้ง่าย เด็กที่มีสติปัญญาต่ำมักจะถูกชักจูงให้ทดลองเสพแอมเฟตามีนหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการส่งหรือจำหน่ายยาเสพติดได้ง่าย

---

[92] ดวงฤดี ใจกระจ่าง, "ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยสิ่งแวดล้อม และมาตรการของรัฐที่ส่งผลต่อการใช้แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2558).

1.2 วัย วัยรุ่นเป็นวัยที่เสี่ยงมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับวัยต่าง ๆ เพราะเป็นวัยที่ชอบทดลอง ชอบตามเพื่อน และความคิดอ่านยังไม่พัฒนาถึงวุฒิภาวะที่เพียงพอ ความอยากรู้อยากลองทำให้คล้อยตามสังคมได้ง่าย

1.3 การมีความรู้และมีทัศนคติต่อยาเสพติดไม่เหมาะสม กล่าวคือ ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพ รวมทั้งขาดความเข้าใจว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นสิ่งผิดกฎหมาย มีทัศนคติต่อการใช้ยาเสพติดในแง่ของประโยชน์มากกว่าโทษที่ได้รับ เช่น ทำให้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อน ทำให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ทำให้คลายเครียด ทำให้มีเงินใช้ หรือการพบเห็นเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดซึ่งยังไม่เกิดปัญหาทางสุขภาพ ทางพฤติกรรมทางสังคม และทางกฎหมายที่ชัดเจน ทำให้คิดว่าใช้ยาเสพติดก็คงไม่เกิดปัญหา เป็นต้น

1.4 การศึกษาน้อย เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อย ไม่กระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ไม่สามารถคิดหรือนำความรู้มาแก้ปัญหาด้วยเหตุผลได้ ทำให้มีทางเลือกในการบริหารจัดการเวลาให้มีประสิทธิภาพน้อย ไม่มีงานทำ ไร้เป้าหมาย เด็กและเยาวชนจึงอาจดำเนินชีวิตอย่างไร้เหตุผล หันไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อให้รู้สึกดี เพื่อให้มีกลุ่มเพื่อน หรือเพื่อให้มีรายได้

1.5 ประสบการณ์รุนแรงและบาดแผลทางใจ ปัญหาทางจิตใจและลักษณะนิสัย กล่าวคือ เด็กและเยาวชนอาจประสบกับเหตุการณ์ที่ส่งผลให้เกิดความเครียด ความคับข้องใจ จนเกิดความสับสน หรือประสบกับประสบการณ์รุนแรงต่อความรู้สึกจนส่งผลให้ปรับตัวไม่ได้ โดยเฉพาะกรณีประสบกับเหตุการณ์ในชีวิตที่กระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรงจนเกิดอาการทางจิตใจ ซึ่งทางการแพทย์เรียกว่า บาดแผลทางใจ หากไม่ได้รับการรักษาที่รวดเร็ว จะสะสมเป็นลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพใหม่ได้ เกิดอาการเครียดง่าย ปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมได้ช้าหรือปรับตัวไม่ได้เลย เกิดภาวะวิกฤตทางอารมณ์ได้ง่าย รวมถึงการมีพฤติกรรมใช้สารเสพติดหรือรุนแรงไปจนถึงการฆ่าตัวตายได้[93]

1.6 โรคทางจิตเวช มักส่งผลกระทบต่อความสามารถในการรับรู้ การคิด ตลอดจนพฤติกรรมการปรับตัวในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มที่ไม่ได้รับการรักษา ก็มัก จะพัฒนาไปสู่ปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาการเรียนรู้ ความประพฤติเบี่ยงเบน หรือการกระทำผิดกฎหมาย[94]

---

[93] ประยุกต์ เสรีเสถียร, คู่มือการปฏิบัติงานการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี และมาตรการแทนการพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวในเขตอำนาจอธิบดีผู้พิพากษาภาค 2, (ชลบุรี: สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 2 2562), หน้า 22.

[94] สมภพ เรืองตระกูล, อาการทางจิตเวชและโรคทางกายในเด็กและวัยรุ่น ในตำราจิตเวชสำหรับแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2557).

2. ปัจจัยด้านครอบครัว

โครงสร้าง ความสัมพันธ์ และการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว ในลักษณะดังต่อไปนี้ มักชักนำไปสู่ปัญหาการกระทำผิดในข้อหายาเสพติดของเด็กและเยาวชน คือ[95]

2.1 มีการใช้ยาเสพติดในครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ไม่ดี

2.2 ครอบครัวที่แตกแยก บิดามารดาหย่าร้างกัน เด็กต้องอาศัยอยู่กับผู้อื่น หรือครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยง มีโอกาสเสี่ยงในการกระทำผิดมากกว่าเมื่อเทียบกับวัยรุ่นที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่[96]

2.3 ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ไม่อบอุ่น ซึ่งอาจเป็นครอบครัวที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ในความรู้สึกนึกคิดหรือปัญหาของเด็กและเยาวชน ขาดการปฏิสัมพันธ์ ไม่มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน มีการทะเลาะเบาะแว้ง หรือมีความขัดแย้งในครอบครัว มีการสื่อสารทางลบ[97] ที่พบว่า ปัจจัยความขัดแย้งในครอบครัวมีอิทธิพลและก่อให้วัยรุ่นสามารถกระทำผิดได้ง่าย

2.4 ครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูไม่เหมาะสม เช่น ขาดการควบคุมดูแลของบิดามารดา การเลี้ยงดูแบบตามใจ พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูกเหมือนเป็นทารก ยอมให้หนีจากปัญหาและความคับข้องใจแทนที่จะเผชิญหน้าและเอาชนะมันให้ได้ ลูกกลายเป็นคนที่เปราะบางอดทนกับอารมณ์เชิงลบ เช่น ความเศร้าหรือความผิดหวังไม่ได้ หรือบางครอบครัวมีการเลี้ยงดูที่เข้มงวดเกินไป ทำให้เกิดความกดดัน ตึงเครียด ทำให้เด็กต้องการฝ่าฝืนข้อบังคับเพื่อระบายความโกรธ ความกดดัน ด้วยการคบเพื่อนเที่ยวเตร่ ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำผิดได้ง่าย

3. ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

3.1 การคบเพื่อน โดยพบว่าการคบเพื่อนที่ติดยาเสพติดแล้วมาชักจูงให้เด็กและเยาวชนเสพ มีท่าทีส่งเสริมการใช้ยาเสพติด มีความผูกพันกันมาก และ สามารถหายาเสพติดมาได้โดยง่าย[98]

3.2 ความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร การใช้สื่อ และโซเชียลมีเดีย ที่มีอิทธิพลให้เกิดความสนใจ ความอยากรู้อยากลอง หรือเข้าหาแหล่งยาเสพติดได้ง่าย เช่น การใช้

---

[95] พิทักษ์ สุริยะใจ, บังอร สุปรีดา, และ อรัญญา แพจุ้ย, เส้นทางสู่การติดยาบ้า กรณีศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นที่เข้ารับการบำบัดรักษา ณ ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด (เชียงใหม่: นันทพันธ์พริ้นติ้ง, 2553).

[96] วราภรณ์ มั่งคั่ง, "ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2558), หน้า 45–63.

[97] เรื่องเดียวกัน.

[98] สมภพ เรืองตระกูล, อาการทางจิตเวชและโรคทางกายในเด็กและวัยรุ่น ในตำราจิตเวชสำหรับแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว.

ยานพาหนะหรือสื่อโซเชียลมีเดียในการติดต่อสื่อสารชักชวนให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงกลุ่มบุคคลหรือแหล่งแพร่กระจายยาเสพติดได้ง่าย การใช้สื่อส่งต่อวิธีการเสพยาเสพติดแบบใหม่ๆ การนำเสนอท่วงท่าการเสพยาหรือการลอกเลียนแบบท่าทางการใช้ยาเสพติดจากโทรทัศน์ จากกลุ่มเพื่อน ผ่านเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น

3.3 สภาพแวดล้อม และชุมชน ที่ชักนำไปสู่ปัญหาในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชน[99]

3.4 ปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ ภาวะเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดปัญหารายได้ไม่พอกับความต้องการใช้จ่าย หรือปัญหาจากการมุ่งทำมาหาเลี้ยงชีพของผู้ปกครอง ต่างก็มีความสำคัญต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน : กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา

ปพนธีร์ ธีรพันธ์ ได้ศึกษากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสิงคโปร์ : ข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประเทศไทย (ตอนที่ 1)[100] ประเด็นเปรียบเทียบการใช้ดุลยพินิจในศาลเยาวชนและครอบครัวในไทยกับสิงคโปร์ พบว่าแนวทางปฏิบัติแตกต่างกัน ซึ่งระบบยุติธรรมทางอาญาในสิงคโปร์กำหนดด้านอายุสำหรับเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจน หากปรับปรุงกฎหมายไทยโดยไม่ให้โอกาสศาลได้ใช้ดุลยพินิจเหมือนในสิงคโปร์ โดยประเทศไทยควรปรับปรุงกฎหมายเพื่อชี้แจงการจำกัดอายุสำหรับเด็กและเยาวชนในการพิจารณาคดีครั้งแรก เพื่อให้แน่ใจว่ามีการใช้มาตรการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนภายในระบบยุติธรรมทางอาญา

ฉฎาธร ขวัญพรหม ได้ศึกษาปัญหาของที่ปรึกษากฎหมาย กรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด[101] พบว่า ภายใต้ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้

---

[99] ดวงฤดี ใจกระจ่าง, "ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยสิ่งแวดล้อม และมาตรการของรัฐที่ส่งผลต่อการใช้แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี".

[100] ปพนธีร์ ธีระพันธ์, "กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสิงคโปร์ : ข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประเทศไทย (ตอนที่ 1)", Law and Local Society Journal, no. 3 (1) (2019), ค้นวันที่ 1 ตุลาคม 2564 จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/llsj/article/view/161069.

[101] ฉฎาธร ขวัญพรหม, "ปัญหาบทบาทที่ปรึกษากฎหมาย กรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด", หน้า 1-6.

พนักงานสอบสวนและศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้จัดหาที่ปรึกษากฎหมายแก่ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชน มีนัยที่ไม่เหมาะสมบางประการที่อาจนำไปสู่ปัญหาต่อไปนี้

1. บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนเกี่ยวกับการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหา ที่ปรึกษากฎหมายคือบุคคลตามมาตรา 75 วรรคสอง จะต้องมีส่วนร่วมในการเข้าฟังการสอบสวนในแต่ละกรณีเพื่อแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กและเยาวชน ที่ปรึกษากฎหมายจะต้องอยู่ในทุกสถานการณ์เสมอ ซึ่งจะเห็นว่าปัจจุบันที่ปรึกษากฎหมายที่ลงทะเบียนในชั้นสอบสวนมีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย

2. ประเด็นในการสรรหาที่ปรึกษากฎหมายต้องมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์จึงจะสามารถรับสมัครได้ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 121 ของข้อบังคับ เกณฑ์เหล่านี้รวมถึงการเป็นทนายความที่มีคุณสมบัติตามตามพระราชบัญญัติทนายความ การฝึกอบรมในการดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว และมีความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น จิตวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์ ประธานศาลฎีกาอาจระบุข้อกำหนดเพิ่มเติมได้

3. บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในการจัดทำแผนฟื้นฟู ตามมาตรา 86 – 94 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งก่อนและหลังการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นมาตรการที่มุ่งวางแผนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี ส่วนมาตรา 91 เป็นขั้นตอนหลังจากการยื่นฟ้องเป็นคดีอาญาแล้ว กล่าวว่าผู้ที่เข้าร่วมการประชุมจัดทำแผนตามมาตรา 87 ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนยื่นฟ้องเป็นคดีอาญา ผู้เข้าร่วมประชุมควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแก้ไขฟื้นฟูด้วย จึงเกิดปัญหาการกำหนดตำแหน่งที่ปรึกษากฎหมายไม่ชัดเจน

4. ประเด็นในเรื่องค่าตอบแทนที่ปรึกษากฎหมายตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมฯ พ.ศ. 2555 ค่าป่วยการของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งสำหรับเด็กและเยาวชนกำหนดอัตราไว้ต่ำเกินไปไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่จริง

นิธิกานต์ สนสระน้อย และ เมธาพร กาญจนเตชะ ได้ศึกษาบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด[102] พบว่า ที่ปรึกษากฎหมายเข้าใจหลักการในการจัดการกับเด็กและเยาวชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูค้นหาสาเหตุพื้นฐานของการประพฤติมิชอบ และใช้หลักการเหล่านี้เป็นแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากเด็กและเยาวชน หลักสูตรที่จัดไว้ตามมาตรา 121 ภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี

---

[102] นิธิกานต์ สนสระน้อย, และ เมธาพร กาญจนเตชะ,"บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด : กรณีศึกษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมา", วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี ปีที่ 13, ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564). สืบค้นจาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ptujournal/article/view/249198/171112.

พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะช่วยให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับความรู้และทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ที่ปรึกษากฎหมายยังรู้สึกว่าขาดการสนับสนุนด้านจิตวิทยาและระยะเวลาการฝึกอบรม บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในการช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กและเยาวชนไม่มีความชัดเจน จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมที่ปรึกษากฎหมายอย่างสม่ำเสมอ และให้โอกาสที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทในการสนับสนุนและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ควรให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน รวมทั้งมาตรการทางวินัยที่ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการเตรียมการและพัฒนาแผนฟื้นฟูโดยไม่มีการให้เหตุผลอันสมควร

รุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน์ ได้ศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชน[103] ด้วยวิธีวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าปัญหาที่ปรึกษากฎหมายเด็กและเยาวชนมีหลายแง่มุม ประการแรก มาตรการส่งเสริมมารยาทในการให้คำปรึกษากฎหมายเด็กและเยาวชน บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกับพนักงานสอบสวน ไม่มีบทบัญญัติสำหรับบทลงโทษการไม่มีส่วนร่วมในการสอบสวนของที่ปรึกษากฎหมายเด็กและเยาวชน เนื่องจากการไม่มีส่วนร่วมในการสอบสวนจะส่งผลต่อการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ วิธีแก้ปัญหาอย่างหนึ่งคือการให้ที่ปรึกษากฎหมายอธิบายเหตุแห่งการไม่เข้าร่วมในการสอบสวนตามที่กฎหมายกำหนด และให้ถือเป็นการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนสามารถสรุปคดี และเสนอตรวจเพื่อส่งให้พนักงานอัยการส่งฟ้อง ในกรณีที่พนักงานอัยการไม่รับสำนวนคดี เพราะไม่มีที่ปรึกษากฎหมายที่ได้รับการแต่งตั้งจากศาลเยาวชนและครอบครัว พนักงานอัยการจะคืนสำนวนคดีให้พนักงานสอบสวน ซึ่งจะส่งผลต่อระยะเวลาในการยื่นฟ้องคดีของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการตามลำดับ ประการที่สอง ขั้นตอนการตรวจสอบการจับของศาลที่เกี่ยวข้องกับที่ปรึกษากฎหมายเป็นเพียงมาตรการเดียวที่ดำเนินการเพื่อสนับสนุนสิทธิเด็ก แต่ไม่มีขั้นตอนที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยเฉพาะเกี่ยวกับการรักษาความลับและการให้คำปรึกษาจากที่ปรึกษากฎหมายเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม ประการที่สาม เกี่ยวกับการสอบปากคำหรือการซักถามเด็กและเยาวชน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดไว้สำหรับสถานการณ์ที่บุคคลที่กฎหมายกำหนด ไม่สามารถเข้าร่วมในการสอบปากคำได้

---

[103] รุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน, "ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชน", วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, ฉบับที่ 6 (2) (2563), ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/svittj/article/view/188429.

ผลกระทบทางกฎหมายมีอะไรบ้าง ประการที่สี่ ความรู้ ทักษะ และโอกาสของที่ปรึกษากฎหมายเด็กและเยาวชนไม่ตรงตามเกณฑ์ที่จำเป็น ยังขาดกฎหมายที่ระบุหน้าที่และความรับผิดชอบของที่ปรึกษากฎหมายที่ปฏิบัติหน้าที่สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างชัดเจน ประการที่ห้า เด็กและเยาวชนมีสิทธิคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายของตน แต่ขณะนี้ยังไม่มีเกณฑ์หรือบุคคลใดที่สามารถยื่นคำร้องอย่างเป็นทางการเพื่อคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนได้ ประเด็นสุดท้ายคือความยากในการจัดหาทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายสำหรับฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กและเยาวชน ไม่มีกฎเกณฑ์ในการเลือกทนายความเพื่อให้คำแนะนำทางกฎหมาย

วาริท จิระภาค และ รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันท์ ได้ศึกษาการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนในการมีที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดี[104] พิจารณาแยกออกเป็น 3 ประเด็น รายละเอียดดังนี้

1. การขาดแนวทางที่ชัดเจนในการสอบสวนเด็กและเยาวชนและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทำให้เกิดความสับสนในหมู่เจ้าหน้าที่ (พนักงานสอบสวน) บังคับใช้กฎหมาย ไม่มีข้อกำหนดเฉพาะที่ระบุว่าเด็กและเยาวชนและเยาวชนควรได้รับแจ้งเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับที่ปรึกษาทางกฎหมายในระหว่างการซักถามหรือแจ้งข้อกล่าวหา สิ่งนี้นำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกันทั่วทั้งภูมิภาค โดยเจ้าหน้าที่ (พนักงานสอบสวน) บางคนละเลยที่จะแจ้งให้เด็กและเยาวชนและเยาวชนทราบเกี่ยวกับสิทธิของตน ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนและเยาวชน และรับประกันความเท่าเทียมกันในกระบวนการสืบสวน กระบวนการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนและเยาวชน ในระหว่างการสอบสวนก็มีข้อบกพร่องเช่นกัน โดยมีความล่าช้าและอุปสรรคในการหาที่ปรึกษาที่มีอยู่ ซึ่งอาจทำให้กระบวนการสอบสวนยืดเยื้อและทำให้เด็กและเยาวชนและเยาวชนอยู่ภายใต้การตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นระยะเวลานานขึ้น มีความจำเป็นต้องปรับปรุงขั้นตอนการสอบสวนเด็กและเยาวชนและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยจัดให้มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิในการเป็นตัวแทนทางกฎหมาย ปรับปรุงกระบวนการสรรหาและประสานงานสำหรับที่ปรึกษากฎหมาย และให้ความสำคัญกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนและเยาวชน การปฏิรูปเหล่านี้มีความจำเป็นเพื่อให้แน่ใจ

---

[104] วาริท จิระภาค และ อัจฉรียา ชูตินันทน์, "การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนในการมีที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดี", (2558), ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก www.doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14458/DPU.the.2015.42.

ว่ามีการสอบสวนที่ถูกต้อง ทันเวลา และยุติธรรม และปกป้องสิทธิเด็กและเยาวชนและเยาวชนในระบบกฎหมาย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชน มาตรา 75 ในการสอบสวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดต้องมีที่ปรึกษากฎหมายอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม ไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจนระบุว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐในการให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งหมายความว่าในบางกรณีเด็กและเยาวชนจะต้องจัดหาที่ปรึกษากฎหมายและชำระเงินเอง ซึ่งจริง ๆ แล้วควรเป็นหน้าที่ของรัฐ การขาดความชัดเจนในกฎหมายทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันในทางปฏิบัติแต่ละท้องถิ่นจัดการกับการสอบสวนและรายงานข้อกล่าวหา นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการสรรหาที่ปรึกษากฎหมายให้กับพนักงานสอบสวน เนื่องจากอาจทำให้เกิดความล่าช้าและความยากลำบากในการประสานงาน การมาปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างการสอบสวน นอกจากนี้ การแต่งตั้ง ที่ปรึกษากฎหมายอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการสอบสวน เนื่องจากอาจต้องดำเนินคดีก่อนหน้านี้ให้เสร็จสิ้นก่อนที่จะเข้ารับการพิจารณาคดีใหม่ ซึ่งขัดต่อหลักการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ เพื่อระบุสิทธิในการรับความช่วยเหลือด้าน ที่ปรึกษาทางกฎหมายจากรัฐ และเพื่อให้แน่ใจว่าเด็กและเยาวชนจะไม่ต้องรับภาระค่าที่ปรึกษากฎหมาย

2. กฎหมายระบุว่าเด็กและเยาวชนต้องมีที่ปรึกษากฎหมายในทุกคดีในศาล แม้ว่าพวกเขาจะไม่ต้องการก็ตาม ข้อกำหนดนี้ใช้กับทุกกรณี โดยไม่คำนึงถึงความรุนแรงของความผิด อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้อาจนำไปสู่ขั้นตอนที่เข้มงวดยิ่งขึ้นและความล่าช้าในกระบวนการศาลสำหรับเด็กและเยาวชน ต่างจากคดีอาญาสำหรับผู้ใหญ่ จุดเน้นควรอยู่ที่การค้นหามาตรการฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนมากกว่ากระบวนการทางกฎหมายที่เข้มงวด การแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายทุกกรณี ถือว่าเกินสมควรและไม่เหมาะสมกับลักษณะของคดีเด็กและเยาวชน ข้อกำหนดนี้ยังทำให้เกิดความล่าช้าในบางกรณี และอาจส่งผลเสียต่อความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน ซึ่งรัฐควรใช้มาตรการเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ต้องการคำปรึกษาด้านกฎหมายในระหว่างขั้นตอนการสอบสวน ซึ่งสามารถทำได้โดยการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษหรือโครงการที่อุทิศตนเพื่อให้คำปรึกษาด้านกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ หน่วยงานควรมีโครงสร้างและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำรายชื่อที่ปรึกษากฎหมายที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญคดีที่เกี่ยวข้อง ที่ปรึกษากฎหมายควรมีส่วนร่วมในการสืบสวนได้อย่างมีประสิทธิผล และควรได้รับค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมกับงาน ประเทศอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา และอังกฤษ ได้จัดตั้งหน่วยงานที่คล้ายกันเพื่อให้

การสนับสนุนทางกฎหมายในคดีอาญา ประเทศไทยควรพิจารณาใช้ระบบที่คล้ายกันเพื่อปกป้องสิทธิเด็กและเยาวชนในฐานะผู้ถูกกล่าวหา ในกรณีรองอาจได้รับการยกเว้นสละสิทธิ์ในการมีที่ปรึกษากฎหมายอยู่ในระหว่างการสอบสวนได้ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้นและป้องกันความล่าช้า ผู้เขียนแนะนำว่าเยาวชนที่อายุเกิน 15 ปี สามารถสละสิทธิ์ในการรับคำปรึกษาทางกฎหมายสำหรับความผิดเล็กๆ น้อยๆ ได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง แม้จะเคยสละสิทธิไปแล้วก็ยังมีสิทธิที่จะได้รับการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายใหม่ได้ เมื่อมีการร้องขอ และผู้สอบสวนจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนให้ดีที่สุด

3 แนวทางการพัฒนาคุณสมบัติที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่รัฐแต่งตั้งสำหรับเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข คุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งควรแก้ไขให้ครอบคลุมถึงประสบการณ์ด้านกฎหมายหรือในศาลเยาวชนและครอบครัวด้วย ซึ่งจะทำให้ที่ปรึกษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปกป้องสิทธิเด็กและเยาวชน สิ่งสำคัญคือต้องมีที่ปรึกษากฎหมายที่มีความรู้และทักษะเพื่อปรับปรุงคุณภาพงานและให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิผล สิทธิในการได้รับคำปรึกษาด้านกฎหมายมีความสำคัญอย่างยิ่งในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และบทบัญญัติในปัจจุบันจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อปกป้องสิทธิให้ดียิ่งขึ้นและประกันสวัสดิภาพของของเด็กและเยาวชน

ปองปรัชญ์ เกศาสุวรรณ ได้ศึกษาประสิทธิภาพของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด กรณีศึกษา : ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม[105] พบว่า เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต้องได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากรัฐ ดังนั้น มาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงกำหนดให้ศาลจะต้องแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนจะไม่สามารถต่อสู้คดีต่าง ๆ ได้เพียงลำพัง กฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่ได้กำหนดเงื่อนไขให้ทนายความที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมาย ในด้านคุณสมบัติ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายนั้น จึงส่งผลให้ที่ปรึกษากฎหมายขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นสิทธิเด็กและเยาวชนที่จะได้รับการคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้จึงอาจได้รับ

---

[105] ปองปรัชญ์ เกษาสุวรรณ, "ประสิทธิภาพของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด กรณีศึกษา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม", (2560), หน้า 1-91, ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก http://research.rmu.ac.th/rdi-mis//upload/fullreport/1607006447.pdf.

ผลกระทบ ที่ปรึกษากฎหมายที่ได้รับมอบหมายจะทำหน้าที่คล้ายกับทนายความ การปกป้องสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นหลักการสำคัญในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่จำเลยตามมาตรฐานกฎหมายสากลและสอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีอาญา หลักการแสวงหาความจริง หลักการต่อสู้ที่เท่าเทียมกัน และในกรณีเด็กและเยาวชนกระทำผิดจะต้องได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับจำเลย หลักประกันขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กและเยาวชนในคดีอาญาทั่วไปที่มีดีแล้ว แต่จะมีข้อแตกต่างไปจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้เด็กและเยาวชนสละสิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายที่รัฐแต่งตั้งให้ตามหลักการดำเนินคดีด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีทนายความ หากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และแคนาดา จะพบว่ากฎหมายต่างประเทศคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็ก โดยเฉพาะเกี่ยวกับผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย รัฐมีหน้าที่ให้คำแนะนำทางกฎหมายไม่ว่าจำเลยในคดีจะเป็นเด็กและเยาวชนหรือบุคคลทั่วไปซึ่งตกเป็นผู้ต้องหา รัฐมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ถูกกล่าวหา ในขณะที่ต่างประเทศมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนโดยการจัดหาทนายความ ที่ปรึกษากฎหมาย คัดเลือกตามประสบการณ์โดยพิจารณาจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญขึ้นอยู่กับประเภทคดี ซึ่งเป็นไปตามหลักการและแนวปฏิบัติของสหประชาชาติว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญา มาตรา 37 ของหลักการและแนวปฏิบัติของสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายในระบบยุติธรรมทางอาญา กำหนดให้รัฐต้องกำหนดทนายความหรือผู้ให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้หญิง เด็ก หรือบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือต้องมีความรู้ การฝึกฝนทักษะ และประสบการณ์ เพื่อให้เหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่รวมถึงความร้ายแรงของคดีด้วย เนื่องจากที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งไม่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับคดี ซึ่งเป็นการไม่เป็นธรรมต่อจำเลย เพราะรัฐมีอำนาจสูงกว่าประชาชน บุคลากรที่มีความสามารถไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการ ที่มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์มากกว่า ซึ่งจะส่งผลให้จำเลยไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนในคดีได้ ดังนั้น จึงเห็นควรให้ประเทศไทยนำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของที่ปรึกษากฎหมายให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

ดังนั้นบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในคดีอาญาซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดจึงควรให้ความสำคัญยิ่งกว่าการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายแต่ควรพิจารณาให้ลึกซึ้งไปถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายให้สัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและเป้าหมายในการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน การฟื้นฟูและป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดซ้ำ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาปัญหา “ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน:กรณีศึกษาจังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ประกอบกับวิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) แบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

แผนการดำเนินการศึกษา

วิธีการศึกษาวิจัยเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ใช้แหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ ดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการศึกษาเป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร โดยการศึกษาจากหนังสือ รายงานวิจัย วารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet) โดยศึกษาค้นคว้าแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานที่ว่า “เด็กและเยาวชนไม่ใช่อาชญากร” แต่เป็นบุคคลที่มีอายุและวุฒิภาวะน้อยกว่าผู้ใหญ่ และมีความรู้ความเข้าใจน้อยกว่าบุคคลทั่วไปถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา จึงต้องมีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนภายใต้กระบวนการพิเศษที่แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป โดยในการศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาหลักกฎหมายสากลและกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ได้แก่ 1) กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijint Rules) 2) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ในฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองเด็ก 3) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 5) พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 (และที่ปรับปรุงแก้ไข)

2. ข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีการแบบสอบถาม โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการสอบถามเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดพะเยา ในลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open ended Questions) และผู้ปกครองที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดในพื้นที่จังหวัดพะเยา ในลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close Ended Question) รวมจำนวน 100 ราย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มบุคคลในกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการฯ พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษากฎหมาย เจ้าหน้าที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา เจ้าหน้าที่สถานพินิจฯ นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา จำนวน 34 ราย

กลุ่มที่ 2 ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด จำนวน 66 ราย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดพะเยา

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษากฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 100 ราย

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร	ประชากรเป้าหมาย	ประชากรที่เข้าถึงได้
ผู้พิพากษา	ผู้พิพากษาจังหวัดพะเยา	ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา จำนวน 5 คน
พนักงานอัยการ/นิติกร	พนักงานอัยการจังหวัดพะเยา	พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา และนิติกรในสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา จำนวน 1 คน
พนักงานสอบสวน	เจ้าพนักงานตำรวจ/	พนักงานสอบสวนที่มาติดต่อราชการ

ประชากร	ประชากรเป้าหมาย	ประชากรที่เข้าถึงได้
	พนักงานสอบสวน จังหวัดพะเยา	ศาล จำนวน 2 คน
ที่ปรึกษากฎหมาย	ที่ปรึกษากฎหมายที่ขึ้นทะเบียนต่อศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดพะเยา	ที่ปรึกษากฎหมายที่มาปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 23 คน
นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา	นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาในจังหวัดพะเยา	นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาในจังหวัดพะเยาจำนวน 1 คน
เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพะเยา	เจ้าหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดพะเยา จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยา จำนวน 2 คน
ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด	ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดในจังหวัดพะเยา	ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนที่มาติดต่อราชการศาลเยาวชนฯ และสถานพินิจฯ จำนวน 66 คน

3. ปริมาณคดีอาญาที่เข้าสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยาตั้งแต่ 1 มกราคม 2565 – 30 มิถุนายน 2566 แยกแต่ละชั้นการนัดพิจารณาคดี ดังนี้

ตารางที่ 3 ประเภทและปริมาณคดี

ประเภทคดี	การนัดพิจารณาคดีจำนวนครั้ง	จำนวนคดีทั้งหมด	ที่ปรึกษากฎหมายปฏิบัติหน้าที่จริง
คดีตรวจสอบการจับ (ตจ)	48	46	48
คดีขอให้ศาลควบคุมตัว (มต)	26	25	26

ประเภทคดี	การนัดพิจารณาคดีจำนวนครั้ง	จำนวนคดีทั้งหมด	ที่ปรึกษากฎหมายปฏิบัติหน้าที่จริง
คดีผัดฟ้อง (ผ)	110	67	110
คดีอาญา (ยชอ) และคดีนัดติดตามผลจำเลย (กรณีจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู)	156	79	156
รวม	340	217	340

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล วิธีการสอบถามใช้วิธีออนไลน์ ประเด็นคำถามกำหนดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งคำถามสร้างจากแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบกฎหมาย เอกสารที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ประเภท เพื่อใช้กับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่ม ประเด็นคำถามของแบบสอบถามทั้ง 2 ประเภท มีดังต่อไปนี้

แบบสอบถามกลุ่มที่ 1 แบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close Ended Question) โดยมีหลายคำตอบให้เลือก

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open ended Questions) เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในจังหวัดพะเยา ซึ่งผู้วิจัยจะกำหนดคำถามไว้โดยใช้คำสำคัญเป็นเครื่องชี้นำในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ 1) คุณสมบัติของผู้ได้รับจดทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวฯ 2) บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย 3) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน 4) ความแตกต่างระหว่างบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายกับทนายความ

แบบสอบถามกลุ่มที่ 2 แบ่งเป็น 2 ส่วน เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close Ended Question) โดยมีหลายคำตอบให้เลือก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในจังหวัดพะเยา เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ถึงความพึงพอใจในประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย แบ่งคำตอบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ มาก ปานกลาง น้อย ไม่มีเลย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนและระหว่างให้แบบสอบถาม

ผู้ศึกษาแนะนำตนเองและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา รวมทั้งกระบวนการศึกษาโดยละเอียด เพื่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้ทำการศึกษา พร้อมทั้งอธิบายคำถามและหากไม่สะดวกในการให้คำตอบคำถามสามารถยกเลิกการทำแบบสอบถามได้ตลอดเวลา หลังจากนั้นจึงเริ่มทำการเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามด้วยช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ภายหลังการให้แบบสอบถาม

ผู้ศึกษาจะทำการตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล กรณีข้อมูลไม่ชัดเจนหรือไม่ครบถ้วน ผู้ศึกษาจะดำเนินการให้ผู้ทำแบบสอบถามให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้ง เมื่อรวบรวมข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามไปตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่าข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้ และเนื้อหาข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสัมพันธ์กับกฎหมาย คำถาม และคำตอบอีกครั้งด้วยการเพื่อยืนยันความถูกต้อง ประกอบกับให้อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาจะรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้มา จัดแบ่งหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหาและวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ สำหรับวิธีการนำเสนอผลงานวิจัยผู้ศึกษาจะใช้วิธีการวิธีการพรรณา และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและข้อบกพร่องแล้วเสนอวิธีแก้ไขหรือข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มที่ 1 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และการตอบแบบตอบแบบสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

กับการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ โดยจะทำการวิเคราะห์ปัญหาในด้านการปฏิบัติหน้าที่กับบทบัญญัติตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายที่คอยให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หมวด 6 มาตรา 73 มาตรา 74 และมาตรา 75 หมวด 10 มาตรา 120 มาตรา 121 มาตรา 123 มาตรา 124 มาตรา 125 และมาตรา 127 มาวิเคราะห์แยกประเด็นและสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตที่กำหนด

ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มที่ 2 การเก็บรวบรวมผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลผ่านโปรแกรม spss (Statistical Package for the Social Science) โดยนำมาคำนวณทางสถิติหาค่าเฉลี่ยเป็นจำนวนร้อยละ (%) ในแต่ละข้อคำถามซึ่งจำนวนตัวเลขดังกล่าวจะช่วยยืนยันข้อเท็จจริงที่สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายตลอดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นตรวจสอบการจับ การสอบสวน การขอผัดฟ้อง และชั้นพิจารณาคดีได้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้ศึกษาได้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งวิธีการศึกษาจากเอกสาร และวิธีการสอบถามจากกลุ่มบุคคลที่บังคับใช้กฎหมายโดยตรง เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องและตรงตามสภาพความเป็นจริงแห่งปัญหา เพื่อพิจารณาความครบถ้วนของข้อมูลและความสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม เมื่อเรียบเรียงข้อมูลแล้วเสร็จจะให้อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดเพื่อยืนยันความถูกต้อง

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การนำแนวคิด ทฤษฎี การมีที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กหรือเยาวชนมาปรับใช้ในประเทศไทย

การศึกษาบทนี้ผู้วิจัยศึกษากฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 รวมถึงข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยเรื่อง การอบรม ระเบียบปฏิบัติ ของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและการลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 เพื่อวิเคราะห์ประกอบกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด จากการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายทั้งกระบวนการเห็นได้ว่าไม่สอดคล้องกับกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1. แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน (Human Right)

สิทธิของมนุษย์ให้การยอมรับตั้งแต่ถือกำเนิด ซึ่งทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยต้องได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยก และไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นสถานภาพ สิ่งแวดล้อม หรือความเป็นอยู่ ด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา เผ่าพันธุ์ และศาสนาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

สิทธิมนุษยชน ให้ความหมายไว้ว่าสิทธิของมนุษย์ทุกคน เป็นสิทธิที่ติดตัว มาแต่เกิดและหมายรวมถึงที่ได้รับการรับรองไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งในรูปกฎหมาย ภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ สิ่งที่จะเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะส่งผลให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้ อย่างสงบสุข มีเกียรติมีคุณค่า จะต้องมีหลักยึดถือปฏิบัติที่สำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

แนวคิดและหลักการสิทธิมนุษยชน เป็นการกล่าวถึง ความหมายของสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะเป็นความหมายตามพจนานุกรม ความหมายจากการนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ โดยกำหนดในข้อตกลงระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ความหมายจากนักวิชาการ และความหมายในทางกฎหมาย ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน ซึ่งสามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ ๕ ประเภท ได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิ

ทางการเมือง สิทธิทาง เศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงแนวคิด ความเป็นมาในการ ให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ และประการสุดท้ายกล่าวถึงหลักสำคัญของสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในเรื่อง สิทธิมนุษยชน

2. แนวคิดการมีที่ปรึกษากฎหมายตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (United Nations Convention on the Rights of the Child: CRC, UNCRC) เป็นสนธิสัญญาภายใต้ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิของเด็กโดยตรง เช่น สิทธิและเสรีภาพของเด็ก การคุ้มครองร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพ การคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาหรือกระทำผิดทางอาญา อนุสัญญานี้ให้นิยามเด็กว่า มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะมีการบรรลุนิติภาวะก่อนนั้นตามกฎหมายของประเทศที่ใช้บังคับ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติมีหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนด สาระสำคัญของอนุสัญญาฉบับนี้เน้นหลักการพื้นฐาน 4 ประการ โดยบัญญัติไว้ทั้งหมด 54 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง กำหนดหลักการเกี่ยวกับสิทธิของเด็กที่พึงได้รับและการปฏิบัติต่อเด็ก โดยให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าเด็กนั้นจะมีความแตกต่างทั้งทางด้านเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ สีผิว ภาษา ความคิดเห็นทางการเมือง สังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิด หรือสภาพอื่น ๆ ทั้งของเด็กและบุคคลในครอบครัว การดำเนินการต่าง ๆ จักต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ เพื่อให้มีโอกาสเท่าเทียมกันทั้งในสิทธิการมีชีวิต การอยู่รอด การพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็ก

ส่วนที่สอง กำหนดหลักการจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กและการเลือกตั้งคณะกรรมการอำนาจหน้าที่ วาระการทำงาน

ส่วนที่สาม กำหนดหลักการ ได้รับการสัตยาบัน เลขาธิการสหประชาชาติ จะเป็นผู้เก็บรักษาอนุสัญญานี้[106]

โดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ทำผิดต้องจะได้รับสิทธิในการช่วยเหลือทางกฎหมาย ได้ให้นิยามคำว่า เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีเว้นแต่จะมีเหตุตามกฎหมายกำหนดให้

[106] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.djop.go.th/storage/files/1/เมนู/อนุสัญญา/2.pdf.

บรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้น[107] และมีการกำหนดให้รัฐสมาชิก รับรองสิทธิเด็กในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ โดยชอบด้วยกฎหมาย เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก ซึ่งเด็กที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ มีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมายได้[108] นอกจากนี้ รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสม อาทิ ส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจ หากเด็กนั้นถูกทอดทิ้งหรือถูกละเลยจักต้องได้รับการฟื้นฟูเพื่อกลับคืนสู่สภาพความเป็นอยู่เดิม และถูกกระทำแบบอื่น ๆ เช่น การหาผลประโยชน์จากเด็ก การถูกข่มขืน การทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ การลงโทษเกินควรไร้มนุษยธรรม หรือทำร้ายร่างกายโดยใช้อาวุธ การเยียวยาและฟื้นฟูจิตใจให้กลับคืนสู่สภาพความเป็นอยู่ที่ดีได้นั้นต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นปัจจัยเสริมทั้งในส่วนการมีสุขภาพที่ดี การเคารพให้เกียรติตนเอง[109] การกำหนดให้รัฐสมาชิกรับรองสิทธิของเด็กซึ่งถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อกล่าวหา หรือถูกถือว่าได้ฝืนกฎทางอาญา การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนจะเป็นไปในลักษณะที่ส่งเสริมให้ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ความต้องการเด็กและเยาวชนที่จะกลับคืนสู่สังคม รวมถึงการมีบทบาทของเด็กและเยาวชนในสังคม[110]

3. กฎแห่งกรุงปักกิ่ง หรือกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (United Nations Stและard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules)

กฎแห่งกรุงปักกิ่งกฎนี้สมัชชาใหญ่ได้ให้การรับรองเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 ในมติสมัชชาใหญ่ที่ 40/33 ได้มีการวางหลักขั้นมูลฐานสำหรับการบริหารงานยุติธรรมที่เกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนที่สหประชาชาติยอมรับว่าเป็นหลักปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบไหนก็ถือว่าเหมาะสม อันเนื่องจากเด็กและเยาวชนอยู่ในภาวะวัยเริ่มต้นที่กำลังจะเติบโต ดังนั้นจึงต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือเอาใจใส่เป็นพิเศษทั้งด้านสมอง ร่างกายอารมณ์ และจิตใจ ตลอดจนการพัฒนาทางสังคม ซึ่งเป็นการปกป้องกฎหมายภายใต้เงื่อนไขแห่งสันติภาพ เสรีภาพ ศักดิ์ศรี และความมั่นคงปลอดภัย

เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้กระทำการซึ่งกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้นถือเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษโดยจักต้องรับโทษในทางอาญาตามกฎหมาย ขั้นตอนการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนถึงกระบวนพิจารณาในศาลขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศนั้น ๆ

---

[107] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 1.

[108] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 37.

[109] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 39.

[110] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 40.

แต่การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะแตกต่างจากผู้ใหญ่ โดยต้องพิจารณาองค์ประกอบความผิดทางอาญา อายุของเด็กหรือเยาวชนไม่ควรกำหนดไว้ต่ำเกินไปโดยให้ถือเอาอายุในวันที่ได้กระทำผิดเกิดขึ้น ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ควรพิจารณาถึง อาทิ สติปัญญา สภาพจิต และอารมณ์และความรู้สึกของเด็กและเยาวชน

4. การกำหนดอายุสำหรับความรับผิดทางอาญา

ในระบบกฎหมายที่ยอมรับเรื่องของอายุในความรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน ไม่ควรกำหนดขอบเขตการเริ่มต้นอายุให้ต่ำเกินไป โดยพึงคำนึงถึงข้อเท็จจริงเรื่องวุฒิภาวะทางอารมณ์จิตใจ และปัญญา

อายุขั้นต่ำที่ต้องรับผิดทางอาญาจะมีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของประเทศจะมีวิธีการสมัยใหม่พิจารณาว่าเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามองค์ประกอบของความรับผิดทางอาญาในแง่ศีลธรรมและจิตวิทยา ถ้ากำหนดอายุต่ำเกินไปหรือไม่ได้มีการกำหนดเลย คำว่า รับผิด ก็ไร้ความหมาย หากพิจารณาคำว่า รับผิดทางอาญาหรือความผิด มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับสิทธิทางสังคมและความรับผิดชอบอื่น ๆ เช่น สถานภาพสมรส บรรลุนิติภาวะ เป็นต้น ดังนั้น จึงควรมีข้อตกลงร่วมกันในเรื่องการจำกัดอายุขั้นต่ำที่มีเหตุผลและใช้ได้เป็นสากล เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจะต้องเน้นความสำคัญไปที่สวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน กับพึงดำเนินการให้สอดคล้องอายุของเด็กและเยาวชนที่ได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมกับผู้กระทำผิด

5. การกำหนดจุดมุ่งหมายของความยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด การพิจารณาคดีตั้งแต่ชั้นสอบสวนจะให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ต้องหา โดยยึดเป็นหลักการสำคัญเพื่อให้มั่นใจได้ว่าจะได้รับการปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเหมาะสมและไม่เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายของความยุติธรรมไว้ 2 ประการ

ประการแรก คือ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้รับการดำรงชีพที่ดีในระหว่างดำเนินคดีและภายหลังตัดสินคดี ซึ่งเป็นหลักการที่กระบวนการยุติธรรมให้ความสำคัญในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวควรใช้ในคดีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำผิดด้วย เพื่อใช้เป็นทางเลือกเป็นบทลงโทษผู้กระทำผิด

ประการที่สอง คือ หลักการเรื่องการได้สัดส่วน หลักการนี้เป็นเครื่องมือจำกัดบทลงโทษจะอยู่ในถ้อยคำที่ว่าการลงโทษให้เท่ากับน้ำหนักของความผิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น มิใช่แต่พิจารณาความรุนแรงของความผิดเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึง

สภาพแวดล้อมของผู้กระทำผิด รายละเอียดเฉพาะตัวแต่ละบุคคล เช่น สถานภาพทางสังคม สภาพครอบครัว พฤติการณ์ส่วนบุคคล

ดังนั้นการกำหนดให้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนด้วยความยุติธรรมและประเด็นอื่น ๆ อาจช่วยกระตุ้นให้มีการพัฒนาสองด้าน คือ การค้นหาวิธีและเครื่องมือแบบใหม่และการระมัดระวังไม่ขยายขอบเขตการควบคุมทางสังคม ที่เป็นแบบทางการและไม่ยุติธรรมต่อเด็กและเยาวชน

6. การกำหนดขอบข่ายของการใช้ดุลยพินิจ

ในการพิจารณาว่าจะพึงใช้มาตรการหรือบทลงโทษใดแก่เด็กหรือเยาวชนจำต้องมีขอบเขตในการใช้ดุลยพินิจ ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมมีเหตุผลและรัดกุมในทุกชั้นของกระบวนพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นชั้นสอบสวน หรือชั้นพิจารณาตลอดจนการดำเนินการบังคับตามคำพิพากษา จะต้องมีการตรวจสอบที่เพียงพอและเหมาะสม ดังนั้น การใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาต้องใช้ความเพียร ความพยายาม เพื่อให้ดุลยพินิจนั้นมีความน่าเชื่อถือที่สามารถอธิบายได้ และกำหนดให้ผู้ใช้ดุลยพินิจมีคุณสมบัติพิเศษหรือได้รับการฝึกหัดให้มีความสุขุม รอบคอบในการใช้ดุลยพินิจตามหน้าที่และอำนาจที่ได้รับมอบหมาย

ในส่วนหลักการที่เป็นแนวทางในการวินิจฉัยและการทำคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว จะคำนึงถึงแนวทางการใช้มาตรการกำหนดเงื่อนไขให้ดำเนินการตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามพฤติการณ์แห่งคดี เป็นลำดับแรก ส่วนการพิพากษาลงโทษจะกระทำในกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรงและเด็กหรือเยาวชนไม่มีความสำนึกและอาจเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม ซึ่งในการใช้ดุลยพินิจดังกล่าวจะต้องกระทำโดยละเอียดอ่อน พิเคราะห์ไปตามข้อเท็จจริงแต่ละคดีอย่างเหมาะสม มิได้เป็นไปตามอำเภอใจ ทั้งนี้ การใช้ดุลยพินิจลงโทษกักขังหรือจำคุกจะเป็นมาตรการสุดท้าย

7. การมีที่ปรึกษากฎหมาย บิดามารดา และผู้ปกครอง

กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 15.1 กำหนดว่าในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนพิจารณานั้น เด็กและเยาวชนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยมีที่ปรึกษากฎหมายคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือตามกฎหมายที่แต่ละประเทศได้บัญญัติไว้ ซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองควรมีสิทธิเข้าร่วมในการดำเนินคดีด้วยเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน ถึงกระนั้นผู้มีอำนาจอาจมีการปฏิเสธไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม ถ้ามีเหตุผลที่คาดว่า การไม่ยินยอมดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน การกำหนดหลักชี้นำในการพิจารณาคดี ผู้มีอำนาจควรได้รับการแนะนำในการวางข้อกำหนดตามหลักการ กล่าวคือ การพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชนควรปฏิบัติโดยคำนึงถึงการกระทำประกอบกับโทษที่จะได้รับ รวมทั้ง

คำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดและผลกระทบที่สังคมจะได้รับตามมา การจำกัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชนควรกระทำในเวลาสั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ไม่ควรวางข้อกำหนดที่เป็นการจำกัดอิสรภาพส่วนบุคคลเว้นแต่เด็กและเยาวชนได้กระทำผิดร้ายแรง ติดนิสัย และไม่มีหนทางแก้ไขเยียวยาด้วยวิธีอื่นที่เหมาะสม การพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนจะกระทำด้วยวิธีทารุณ โหดร้าย และจะนำโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตมาใช้กับผู้กระทำผิดที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ไม่ได้ การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการวางข้อกำหนด ควรมีมาตรการที่หลากหลายเพื่อให้ผู้มีอำนาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงใช้สถานกักกัน มาตรการบางอย่างสามารถใช้ควบคู่กันได้ ได้แก่ การเอาใจใส่ดูแล การแนะแนว การดูแลอย่างใกล้ชิด การคุมประพฤติ คำสั่งให้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ การปรับ การใช้ค่าเสียหาย และการชดใช้คืน คำสั่งให้เข้ารับการบำบัด ให้เข้ารับคำปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน คำสั่งให้ดูแลพยาบาล ให้พักอาศัยอยู่ในชุมชน หรืออยู่ในสถานที่ให้การศึกษา และคำสั่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากการปกครองดูแลของผู้ปกครอง นอกจากสถานการณ์ของคดีนั้นทำให้จำเป็นต้องกระทำ และควรกำหนดให้ใช้วิธีการของสถานฝึกอบรมแบบปิดให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากการส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมควรใช้เป็นมาตรการสุดท้าย และอยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น หรือกำหนดให้การดำเนินคดีแต่ละคดีดำเนินการอย่างเร่งด่วนหลีกเลี่ยงความล่าช้าที่ไม่จำเป็น

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายใดการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมจะแตกต่างจากผู้ใหญ่ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมั่นใจได้จะได้รับการปฏิบัติที่ได้สัดส่วนกับพฤติการณ์และเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำ การใช้ดุลยพินิจในทุกขั้นตอนและทุกระดับจะต้องมีการตรวจสอบที่เพียงพอและเหมาะสม ต้องมีมาตรการที่หลากหลายให้กับองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีเพื่อเป็นทางเลือกที่ยืดหยุ่น อันเป็นการหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกและการคุมขังในสถานที่คุมขัง

บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาบนหลักประโยชน์สูงสุด

“เด็ก” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หมายถึง คนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายที่มีผลใช้บังคับแก่เด็กนั้น[111] ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญาของไทยจึงกำหนดเกณฑ์อายุเด็กในกรณีที่กระทำผิดทางอาญาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับอนุสัญญานี้ โดยกำหนดมาตรการสำหรับเด็กที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามช่วงอายุที่แตกต่างกัน

---

[111] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 1.

อย่างไรก็ดี “เด็กและเยาวชน” คือบุคคลที่มีอายุยังน้อยต่ำกว่าสิบแปดปีจะต้องมีการอบรมสั่งสอนให้มีวินัยและความรับผิดชอบชั่วดี หากเด็กไม่ได้รับการดูแลที่ดี ขาดการอบรมสั่งสอน ประกอบกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการมีพัฒนาการที่ดีของเด็กด้านพฤติกรรมและความคิดก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ชักจูงให้เด็กกระทำผิดได้ง่าย รวมถึงเด็กหรือเยาวชนยังคงอ่อนประสบการณ์ในการใช้ชีวิตจึงเสี่ยงที่จะถูกชักจูงจากเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิด ขาดความระมัดระวังในการป้องกันหรือขาดความยับยั้งชั่งใจ ความคึกคะนอง เหล่านี้ทำให้เด็กและเยาวชนมักจะถูกชักจูงไปในทิศทางที่ไม่ดี ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นเกิดโอกาสที่จะกระทำผิดได้

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจึงยึดหลักการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กมิให้ถูกละเมิดด้วยขั้นตอนและวิธีการในกระบวนการยุติธรรม และการลงโทษควรได้สัดส่วนกับน้ำหนักของความผิดที่กระทำและเหมาะสมกับพฤติการณ์เป็นสำคัญ ทั้งนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมืองกำหนดให้รัฐต้องเคารพสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลภายในรัฐมิให้มีการลิดรอนสิทธิของพลเมือง โดยมีการกำหนดให้กระบวนการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนต้องได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าบุคคลนั้น และมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ด้วยตนเอง หรือด้วยความช่วยเหลือทางกฎหมายของทนายความ ในกรณีบุคคลนั้นไม่มีทนายความก็พึงได้รับการจัดทนายความให้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย[112] ประกอบกับควรมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าตลอดการดำเนินคดีนั้น เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะให้ที่ปรึกษากฎหมายเป็นตัวแทนหรือร้องขอความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายของแต่ละประเทศ ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหลักสากลที่กำหนดกว้าง ๆ แต่การบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ของหลักการดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต้องคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก

1. หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก

1.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 13 กำหนดหลักการสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กว่า “การกระทำใด ๆ เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนโดยสถานสงเคราะห์

---

[112] Article 14 3 (d), International Covenant on Civil and Political Right. ค้นวันที่ 15 มกราคม 2565 จาก https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights.

หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน องค์กรตุลาการ หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นลำดับแรก”[113] แต่ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไม่ได้กำหนดคำนิยามคำว่า “ประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาคำว่า “ประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ตามถ้อยคำอาจตีความได้ว่าเป็นการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู ในขณะเดียวกันหากพิจารณาประโยชน์สูงสุดของเด็กบนแนวคิดเชิงนามธรรมย่อมตั้งอยู่บนบรรทัดฐานของสังคมที่ขึ้นอยู่กับการอบรม ศีลธรรม และสิ่งที่สังคมยอมรับร่วมกันดังที่เคยปฏิบัติกันมา ในขณะที่แนวคิดประโยชน์สูงสุดของเด็กในเชิงรูปธรรมจะพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็กเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องเผชิญในขณะนั้นและต้องได้รับการคุ้มครอง ซึ่งมาตรการคุ้มครองจะต้องพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้แน่ใจว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ[114] ฉะนั้น การพิจารณาความหมายของประโยชน์สูงสุดของเด็กอาจต้องพิจารณา 1) มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดเนื้อหาของประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้อย่างชัดเจน เช่น กรณีการใช้อำนาจปกครองบุตร และ 2) การตีความประโยชน์สูงสุดของเด็กโดยผู้ใช้กฎหมายต้องคำนึงถึงสิทธิพื้นฐานที่เด็กจะได้รับว่าเป็นประโยชน์สูงสุดของเด็กแตกต่างจากสิทธิทั่วไป และหากบทบัญญัติของกฎหมายเปิดช่องให้ตีความได้หลากหลายก็จะต้องตีความให้เป็นประโยชน์สูงสุดของเด็กและให้อภิสิทธิ์แก่เด็กก่อนเป็นลำดับแรก รวมถึงกระบวนการพิจารณาที่จะนำมาใช้กับเด็กจะต้องพิจารณาบนพื้นฐานของการประเมินผลกระทบที่เด็กจะได้รับหากใช้กระบวนการดังกล่าว[115] ทั้งนี้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กได้ถูกนำมาเป็นหลักพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนโดยมุ่งคุ้มครองให้เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญาได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่และให้ได้รับผลกระทบจากการต้องถูกดำเนินคดีและควบคุมตัวน้อยที่สุด ส่วนเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรืออยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการกระทำผิดทางอาญาย่อมได้รับการคุ้มครองโดยได้รับโอกาสแก้ไขการเยียวยา บำบัดฟื้นฟู[116] และสิทธิขั้นมูลฐานจะต้องได้รับการคุ้มครองในทุกขั้นตอนของกระบวนการ เช่น สิทธิได้รับแจ้งข้อหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิมีที่ปรึกษากฎหมาย และสิทธิที่จะให้บิดา

---

[113] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 13.

[114] Capeller F., Comprender la protection de l’enfance (Paris: Dunod, 2015).

[115] Observation générale, "le droit de l’enfant à ce que son intérêt supérieur soit une considération primordiale", no. 014 CRC/C/GC/14 (29 mai 2013).

[116] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 37 และข้อ 40.

มารดาหรือผู้ปกครองอยู่ด้วยในระหว่างพิจารณาคดี[117] ดังนั้นการดำเนินคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่เป็นการค้นหาความจริงจากเด็กและเยาวชนเองเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ว่าเกิดจากสาเหตุใด ต้องแก้ไขอย่างไร เพื่อให้เด็กนั้นได้รับโอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีส่วนวิธีการลงโทษทางอาญานั้นจะเป็นวิธีการสุดท้ายเมื่อไม่มีทางเลือกอื่นที่เหมาะสมแล้วเท่านั้น

1.2 บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชน สหประชาชาติได้ประกาศในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กว่าเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ตามคำนิยามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ ด้วยเหตุที่เด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจจึงต้องการการดูแล ด้วยเหตุผลดังกล่าวส่งเสริมให้ระบบยุติธรรมสำหรับคดีเด็กและเยาวชนโดยมุ่งเน้นที่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และประกันว่าการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนมีประสิทธิผล ได้สัดส่วนกับพฤติการณ์ สภาพแวดล้อม และความผิด ที่ผู้กระทำผิดได้กระทำดังกล่าว[118]

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 120 ระบุว่า “จำเลยไม่ได้รับอนุญาตให้มีทนายความเป็นตัวแทนในศาล แต่ได้รับอนุญาตให้มีที่ปรึกษากฎหมายที่สามารถปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับทนายความได้”[119] และมาตรา 121 กำหนดว่า “การเป็นที่ปรึกษากฎหมายจะต้องเป็นทนายความที่มีคุณสมบัติที่จำเป็นและได้รับการฝึกอบรมเฉพาะเรื่องตามระเบียบประธานศาลฎีกาที่กำหนด”[120] หลักสูตรที่กำหนดตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของ

---

[117] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง, ข้อ 1.7.

[118] กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง, ข้อ 5.

[119] มาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. *2553*, มาตรา 120.

[120] มาตรา 121 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. *2553*, มาตรา 120.

ที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ข้อ 15[121] ซึ่งสอบผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดหัวข้อวิชาการอบรมไว้อย่างชัดเจน ซึ่งทนายความจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตามคุณสมบัติพิเศษที่เหมาะสมในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาไม่ได้ระบุเกี่ยวกับประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ การที่ไม่มีหรือขาดประสบการณ์อาจจะทำให้เกิดปัญหาความผิดพลาดกับการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและการบังคับใช้กฎหมายด้วย

นอกจากนี้ ตามมาตรา 75 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ระบุว่าเด็กหรือเยาวชนที่ถูกสอบสวนในข้อหากระทำความผิด จะต้องมีที่ปรึกษากฎหมายตลอดกระบวนการทั้งหมด พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้เด็กหรือเยาวชนทราบถึงสิทธิในการให้การหรือไม่ให้การ และถ้อยคำใด ๆ ที่เกิดขึ้นอาจใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ โดยต้องคำนึงถึงเพศ อายุ และสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคล”[122] สิทธิในการมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ตามหลักสิทธิมนุษยชน รวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเด็กและเยาวชนทุกคนจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้ผู้ต้องหาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม รวมทั้งที่ไม่สามารถจัดหาที่ปรึกษากฎหมายเองได้ ให้ได้รับความคุ้มครองและเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กและเยาวชนเมื่อถูกดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีเริ่มตั้งแต่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73 มาตรา 78 และมาตรา 120 กำหนดให้ ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดในคดีอาญา แต่หน้าที่ในการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนให้พนักงานสอบสวนจัดหาให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชน

---

[121] ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556, ข้อ 15. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://jvnc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2726/iid/31611.

[122] มาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 75.

และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 6 และมาตรา 75[123] หากพิจารณาตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติในการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาในคดีอาญา พ.ศ. 2549 ข้อ 6 “ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาจากบัญชีที่กระทรวงจัดส่งให้ตามลำดับหมายเลขของบัญชีที่จัดไว้สำหรับเขตท้องที่นั้น”[124] ดังจะเห็นได้ว่ามีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนโดยให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่และมีการจัดระบบไว้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กและเยาวชนโดยให้มีหน่วยงานเฉพาะหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบทำหน้าที่ประสานงานในการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้เข้าร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่เด็กและเยาวชนในแต่ละท้องที่ของจังหวัดนั้น ๆ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมกับประเภทคดีและสอดคล้องกับค่าตอบแทนที่ควรได้รับ ในปัจจุบันการขอรับเงินค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัวอาศัยตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2560 ตามข้อ 5 “ให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับค่าตอบแทนสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในอัตราวันละ 1,000 บาท”[125] ในชั้นตรวจสอบการจับและชั้นขอผัดฟ้องซึ่งยังถือว่าอยู่ในชั้นสอบสวนตามมาตรา 73 และมาตรา 78 ถ้าเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหามายังไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้ เพื่อแถลงข้อคัดค้านหรือซักถามพยาน”[126] โดยให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับค่าป่วยการตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2555 อัตราค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน บัญชี 2 อัตรา 1,000 บาทต่อคนต่อวัน[127]

---

[123] สหรัฐ กิติศุภการ, คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หน้า 292.

[124] กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติในการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาในคดีอาญา พ.ศ. 2549, ข้อ 6. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.moj.go.th/view/50772.

[125] ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2560, ข้อ 5. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.moj.go.th/view/52592.

[126] มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

[127] ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555, บัญชี 2, ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://ojac.coj.go.th/th/content/category/detail/id/53/cid/1158/iid/8109.

การปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเวร ตั้งแต่เวลา 08.30 นาฬิกา ถึงเวลา 16.30 นาฬิกา กล่าวคือ รัฐต้องดำเนินการเบิกจ่ายค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายในคดีเดียวกันถึงสองครั้งในชั้นสอบสวนและชั้นตรวจสอบการจับ การมีที่ปรึกษากฎหมายของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนกระทำผิดในคดีอาญามีความสำคัญและจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรม ถ้าผู้ต้องหาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมมีที่ปรึกษากฎหมายผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตลอดกระบวนการพิจารณาคดีเป็นบุคคลคนเดียวกันจะทำให้ผู้ต้องหาได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิ แก้ไขบำบัดฟื้นฟู ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งส่งผลการพิจารณาคดีมีความเป็นธรรมมากที่สุด

อย่างไรก็ตามการที่กฎหมายบัญญัติว่า “ต้องมี” ที่ปรึกษากฎหมายอยู่ด้วยทุกครั้งในการแจ้งข้อหาและการสอบปากคำเด็กนั้น ในทางปฏิบัติยังพบอุปสรรคและข้อจำกัดเกี่ยวกับการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้เพียงพอตั้งแต่เริ่มเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น จำนวนที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนมีไม่เพียงพอและอาจมิได้เข้าร่วมในการสอบปากคำได้ตลอดเวลา หรือติดภาระกิจอื่น ทำให้ต้องรอที่ปรึกษากฎหมายร่วมฟังการสอบปากคำซึ่งอาจส่งผลให้คดีเกิดความล่าช้า ในขณะเดียวกันแม้จะได้ทำการแจ้งข้อหาและสอบปากคำโดยมิได้กระทำต่อหน้าที่ปรึกษากฎหมายที่ผ่านการอบรมการเป็นที่ปรึกษากฎหมายก็ตาม ก็มีผลเพียงทำให้คำให้การชั้นสอบสวนไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 226 ประกอบกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 6 แต่ไม่ถึงกับเป็นเหตุให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสียไปและถือว่าได้มีการสอบสวนความผิดในคดีนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 120 พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง[128] ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนของการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย และความไม่ชัดเจนของการบังคับใช้กฎหมายที่กำหนดให้ต้องมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนในการเข้าร่วมรับฟังการสอบสวน เพราะในทางปฏิบัติแม้ว่าการไม่มีบุคคลเหล่านี้เข้าร่วมในการสอบปากคำก็เป็นเพียงความบกพร่องในการสอบสวนส่งผลให้คำให้การในชั้นสอบสวนดังกล่าวไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เท่านั้นแต่ไม่ถึงกับเป็นเหตุให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสียไป

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้อบังคับประธานศาลฎีกาเรื่องการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้ง และลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 พบว่าได้กำหนดการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนเพื่อให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนได้รับโอกาสเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการถูกดำเนินคดีอาญา หรือทำแผนแก้ไขบำบัด

---

[128] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10384/2558

ฟื้นฟูเพื่อปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 86 หรือมาตรา 90 และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษาตามมาตรา 132[129] ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นคนละกรณีกับความชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน แต่ไม่สะท้อนการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายได้อย่างเต็มที่และสุจริตเพื่อคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของเด็กอย่างแท้จริง[130]

จากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาบนหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน จากการศึกษาพบว่า ที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทสำคัญเปรียบเสมือนผู้พิทักษ์รักษาสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นเด็กหรือเยาวชนควรมีที่ปรึกษากฎหมายที่น่าไว้วางใจร่วมอยู่ด้วยในทุกขั้นตอนคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ เพราะในบางครั้งอาจจะได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือเหตุแห่งการกระทำผิดได้ลึกซึ้งซึ่งอาจเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อใช้ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ตรงกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม

คุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายบุคคลนั้นจะต้องเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ ผ่านการอบรมหลักสูตรที่กำหนดไว้ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ตามหัวข้อวิชาการอบรมครบถ้วน และจะต้องได้รับการจดทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายกับศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หากที่ปรึกษากฎหมายบุคคลใดประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายให้ยื่นแบบคำขอรับจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายต่อศาลเยาวชนและครอบครัวในจังหวัดนั้น ๆ โดยสามารถจดแจ้งได้ทั้งหมดจำนวน 3 ศาล ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมฯ พ.ศ. 2556 ข้อ 34 จำนวนที่ปรึกษากฎหมายที่ลงทะเบียนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2565 – ปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น 56 คน โดยเฉลี่ยมีอายุตั้งแต่ 25 – 75 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยดังนี้ อายุ 20–30 ปี จำนวน 12 คน อายุ 31–40 ปี จำนวน 10 คน อายุ 41–50 ปี จำนวน 7 คน อายุ 51–60 ปี จำนวน 13 คน อายุ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 14 คน ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถามมีความเห็นว่าคุณสมบัติของผู้จดทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ที่กฎหมายกำหนดมีความเหมาะสม เพียงแต่ว่าคุณสมบัติดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมาย

---

[129] ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556, ข้อ 22.

[130] ภัทราวรรณ รัตนเกษตร, "การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนบนหลักประโยชน์สูงสุด", วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์ ปีที่ 12, ฉบับที่ 1 (2566): หน้า 40–41. ค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2566 จาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/lawjournal/article/view/266510/178950.

ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดเพราะเงื่อนไขคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายที่กำหนดว่าต้องผ่านการอบรมจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ระยะเวลาอบรมประมาณ 3 – 5 วัน เป็นการอบรมระยะสั้น และอาจไม่สะท้อนความรู้ความเข้าใจทางด้านจิตวิทยาเด็ก การสังคมสงเคราะห์เด็กอย่างแท้จริงนอกเหนือไปจากองค์ความรู้ทางด้านทฤษฎีที่กำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้นการเพิ่มคุณสมบัติให้มีลักษณะผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น เป็นผู้ที่จบหลักสูตรเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญา หรือกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมตั้งแต่แรก โดยให้ระบุประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละบุคคลพร้อมจำนวนคดีที่เคยว่าความรวมทั้งระบุประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน หรือครอบครัว เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ในกรณีที่ปรึกษากฎหมายบางคนอาจจะสอบผ่านได้รับใบอนุญาตว่าความในตอนที่อายุมาก หรือบางคนอาจจะครบเกษียณอายุราชการแล้วมาปฏิบัติหน้าที่เป็นทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย ทำให้ไม่ค่อยมีประสบการณ์ในการว่าความ ทั้งในส่วนของการดำรงตน ทัศนคติ คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และความประพฤติที่เหมาะสม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายทุกคนเป็นหลักประกันความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม การให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายโดยการใช้ความรู้ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส หรือผู้ได้รับความเดือดร้อนในสังคม ให้มีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม หากที่ปรึกษากฎหมายเข้าใจถึงหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ พ.ศ. 2553 หลักการสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก การคุ้มครองตามหลักประโยชน์สูงสุด หลักการไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิขั้นพื้นฐาน และสิทธิแสดงความคิดเห็นหลักการมีส่วนร่วม จะสามารถให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนได้ดีขึ้น อีกทั้งการจัดอบรมที่ปรึกษากฎหมายจัดอบรมเพียงครั้งเดียวอาจมีการไม่ต่อเนื่อง ที่จะทำให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับความรู้ใหม่ หรือมีการพัฒนาตนเอง เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้นการเพิ่มศักยภาพของที่ปรึกษากฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ และต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะของที่ปรึกษากฎหมายที่ควรพิจารณาในประเด็นเรื่องอายุของที่ปรึกษากฎหมายให้มีการกำหนดอายุไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ หากมีหรือเคยมีบุตร หรือเคยอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้ระบุเพิ่มเติมไว้ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายเป็นเรื่องละเอียดอ่อนต้องอาศัยวุฒิภาวะและประสบการณ์ที่สำคัญต้องใช้เรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหน้าที่ของอาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการให้คำปรึกษารวมทั้งศักยภาพในการปฏิบัติงานโดยนำความรู้และประสบการณ์ที่มีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการผ่านการอบรมตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปรึกษากฎหมายและทนายความ

หัวข้อ	ที่ปรึกษากฎหมาย	ทนายความ
1. คุณสมบัติ	ที่ปรึกษากฎหมายตาม มาตรา 120 ต้องมีคุณสมบัติเป็นทนายความตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยทนายความ รวมทั้งต้องได้รับการฝึกอบรมกระบวนการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มีความรู้ด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ และมีความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ตามมาตรา 121 แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553	ทนายความตามมาตรา 4 ต้องมีคุณสมบัติทนายความตามมาตรา 35 แห่ง พ.ร.บ.ทนายความ พ.ศ. 2528
2. การแต่งตั้ง	– ชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนแต่งตั้งให้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง ประกอบ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 6 และมาตรา 75 – ชั้นตรวจสอบการจับ ศาลแต่งตั้งให้ตามมาตรา 73 – ชั้นขอผัดฟ้อง ศาลแต่งตั้งให้ตามมาตรา 78 – ชั้นพิจารณาคดี ศาลแต่งตั้งให้ตาม มาตรา 120 แห่ง	การแต่งตั้งทนายความให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้แต่งตั้งตามมาตรา 87 วรรคแปด มาตรา 134/1 และมาตรา 173 มาตรา 237 ทวิ วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หัวข้อ	ที่ปรึกษากฎหมาย	ทนายความ
	พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553	
3. การปฏิบัติหน้าที่	ที่ปรึกษากฎหมายปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความได้อันเกี่ยวแก่การพิจารณาคดีในศาลให้แก่จำเลยตามพ.ร.บ. ทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 33 และข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อ ออกจากบัญชี พ.ศ. 2556, ข้อ 22 ที่ปรึกษากฎหมายพึงสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนได้รับโอกาสเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 หรือมาตรา 90 และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษาตามมาตรา 132 แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553	ทนายความคือผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ว่าความ แก้ต่างคดีให้คู่ความ ตามมาตรา 33 แห่ง พ.ร.บ.ทนายความ พ.ศ. 2528 ทนายจะมีหน้าที่คล้ายคลึงกับพนักงานอัยการ ความแตกต่างคือ พนักงานอัยการเป็นทนายความของแผ่นดิน ซึ่งได้รับเงินเดือนจากรัฐ แต่ทนายความจะได้รับเงินจากการว่าจ้างจากบุคคลหรือองค์กรทั่วไปในการว่าความหรือการเป็นที่ปรึกษาด้านกฎหมายอำนาจหน้าที่และสิทธิของทนายความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
4. การถอดถอน	ศาลสามารถสั่งเพิกถอนหากปรากฏแก่ศาลว่าที่ปรึกษากฎหมายซึ่งจำเลยหรือศาลแต่งตั้งนั้นไม่เหมาะที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือจำเลยในคดี (มาตรา125)	เมื่อตัวความได้แต่งตั้งทนายความให้มาดำเนินคดี และทำใบแต่งทนายแล้ว หากในระหว่างการพิจารณาคดีมีปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ตัวความย่อมมีสิทธิที่จะถอดถอนทนายได้ เพราะการแต่งตั้งและการถอดถอนทนายความเป็นอำนาจของตัว

หัวข้อ	ที่ปรึกษากฎหมาย	ทนายความ
		ความโดยเฉพาะ โดยการยื่นคำร้องขอถอนทนายความของตนต่อศาล กรณีที่ตัวความขอถอนทนายเองนั้น จะมีผลทันที กรณีทนายความขอถอนตนเองให้ปฏิบัติตามมาตรา 65 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การที่ศาลจะอนุญาตให้ทนายความถอนตนเองจากการแต่งตั้งนั้น เป็นดุลยพินิจของศาลว่าจะอนุญาตหรือไม่ จะต้องแจ้งให้ตัวความทราบเรื่องก่อนและต้องได้รับความยินยอมจากตัวความด้วย เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับตัวความ ดังนั้นการที่ทนายความถอนตนเองจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ต่างกับกรณีที่ตัวความขอถอนเอง
5. การลบชื่อออกจากบัญชี	การรับจดแจ้งผู้ที่ประสงค์จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายตามมาตรา 122 แห่ง พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553	การลบชื่อทนายความออกจากบัญชีสามารถทำได้ตามมาตรา 69 และมาตรา 71 แห่ง พ.ร.บ. ทนายความ พ.ศ. 2528
6. ค่าตอบแทน	ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2560 ระเบียบคณะกรรมการบริหาร	ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 173 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

หัวข้อ	ที่ปรึกษากฎหมาย	ทนายความ
	ศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2555	ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่รัฐจัดหาให้ผู้ต้องหาในคดีอาญา พ.ศ. 2550 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่รัฐจัดหาให้ผู้ต้องหาในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

2. อุปสรรคและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย

คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 10 ว่าด้วยสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม (The General Comment of the Committee on the Rights of the Child (CRC Committee) No.24 Children Rights in Juvenile Justice มีจุดมุ่งหมายในการเคารพและปฏิบัติตามหลักการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างเต็มที่ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งและดำเนินการตามมาตรการทางเลือกอย่างเต็มรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และสนับสนุนหลักประกันสำหรับการพิจารณาคดีว่าเป็นไปด้วยความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 40 (1) กำหนดว่าเด็กที่ถูกกล่าวหาควรได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายเพื่อเคารพข้อสันนิษฐานเรื่องความไร้เดียงสาในทางปฏิบัติของเด็กที่ขาดความเข้าใจในสิ่งที่กระทำ หรือความอยากรู้อยากลอง หรือการขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวอย่างเหมาะสม ดังนั้นแม้ว่าเด็กหรือเยาวชนจะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิด หรือเป็นผู้กระทำผิดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เด็กหรือเยาวชนย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย และมีสิทธิได้รับแจ้งข้อกล่าวหาเมื่อมีผู้ปกครองหรือองค์กรที่ใช้อำนาจปกครองเด็กและได้รับแจ้งสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายรวมทั้งการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเพื่อแนะนำ

การต่อสู้และดำเนินคดี[131] และการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายรวมถึงทางด้านอื่น ๆ ที่เหมาะสมพร้อมกับได้รับการพิจารณาตัดสินคดีโดยไม่ชักช้า[132] ซึ่งต้องทำความเข้าใจกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะเกี่ยวกับสิทธิการมีที่ปรึกษากฎหมาย อุปสรรคและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ดังนี้

ประการแรก คุณสมบัติของผู้จดทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ตามมาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเด็กและเยาวชนฯ กำหนดให้ในชั้นพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว จำเลยไม่สามารถมีทนายความ แต่สามารถมีที่ปรึกษากฎหมายได้เพื่อปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกัน หากไม่มีที่ปรึกษากฎหมายให้ศาลแต่งตั้งให้ ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ข้อ 4 ให้ความหมาย “ที่ปรึกษากฎหมาย” ว่า ทนายความซึ่งสอบผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดในข้อบังคับนี้และได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง[133] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ศาลต้องจัดหาตัวแทนทางกฎหมายให้กับเด็กและเยาวชนในคดีอาญาที่ไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ที่ปรึกษากฎหมายที่ได้รับการแต่งตั้งจะต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดและผ่านการฝึกอบรมตามที่ประธานศาลฎีกากำหนด กล่าวคือ

1. การจะได้รับพิจารณาเป็นทนายความต้องมีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดของกฎหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 35 รวมทั้งการจดทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นทนายความด้วย

2. ที่ปรึกษากฎหมายจะต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับกระบวนการศาลเยาวชนและครอบครัว ตลอดจนมีความเข้าใจด้านจิตวิทยาเป็นอย่างดี ความรู้ที่จำเป็นสามารถแบ่งออกเป็นสองด้านนี้

- ต้องผ่านการฝึกอบรมกระบวนการพิจารณาคดีของศาล
- มีความรู้ด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ และความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องตามที่ประธานศาลฎีกากำหนด

---

[131] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 40 ข (2).

[132] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 40 ข (3).

[133] ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556, ข้อ 4.

กรณีเช่นนี้ ประธานศาลฎีกามีอำนาจกำหนดคุณสมบัติที่จำเป็นในกรณีดังกล่าว และสามารถเพิ่มคุณสมบัติเพิ่มเติมได้ในอนาคตหากเห็นสมควรเมื่ออพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงและต้องอาศัยความรู้เพิ่มเติม ประธานศาลฎีกามีหน้าที่รับผิดชอบในการออกกฎระเบียบเพิ่มเติม จะเห็นได้ว่าที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนมีความสำคัญมากต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว นับตั้งแต่มีการแก้ไขกฎหมายเด็กและเยาวชน จำนวนที่ปรึกษากฎหมายที่ได้รับการอบรมตามมาตรา 120 ถือว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งการจะเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ดีได้ต้องเข้าใจกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรวมถึงเจตนารมณ์หรือเหตุผลของกฎหมายอย่างถ่องแท้ เพื่อให้การดำเนินคดีสำหรับเด็กและเยาวชนเกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องด้วยเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดยังขาดประสบการณ์และวุฒิภาวะไม่เหมือนผู้ใหญ่ ดังนั้นการลงโทษเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดจึงเน้นไปที่การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู เป็นสำคัญมากกว่าการลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ เพื่อจะได้ดเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนในการกลับคืนสู่สังคมต่อไปในอนาคต

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับอุปสรรคและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย เมื่อพิจารณาตามมาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับคุณสมบัติการเป็นที่ปรึกษากฎหมาย จากแบบสอบถามร้อยละ 64 มีความเห็นว่าที่ปรึกษากฎหมายมีคุณสมบัติครบตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แต่บทบาทของที่ปรึกษากกฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ให้ว่าต้องมีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อให้ครบตามเงื่อนไขที่ฎหมายกำหนดเท่านั้น ในทางปฏิบัติแล้วผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนรวมถึงผู้ปกครองมักจะไม่ได้รับคำปรึกษาหรือได้รับความช่วยเหลือตลอดกระบวนการพิจารณาคดีจนกว่าคดีจะยุติหรือคดีจะถึงที่สุด เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายเป็นไปในลักษณะเวร ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เวลา 08.30 นาฬิกา ถึงเวลา 16.30 นาฬิกา ซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชนฯ จะอำนวยความสะดวกให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายโดยการพิมพ์ใบแต่งที่ปรึกษากฎหมายให้เรียบร้อยเพื่อความสะดวก รวดเร็ว เนื่องจากหากให้ที่ปรึกษากฎหมายดำเนินการเองมีความล่าช้าเนื่องจากที่ปรึกษากฎหมายบางคนด้วยเหตุแห่งอายุ ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และประสบการณ์ ที่ปรึกษากฎหมายจึงมีหน้าที่เพียงแค่เข้าร่วมในห้องพิจารณาคดี หากจะกำหนดกรอบหน้าที่ให้ที่ปรึกษากฎหมายอย่างชัดเจนอาจเป็นการยากเนื่องจากอาชีพทนายความหรือ

ที่ปรึกษากฎหมายเป็นอาชีพอิสระ ไม่อยู่ภายใต้คำสั่งของหน่วยงานใด อีกทั้งการปฏิบัติหน้าที่จะสิ้นสุดลงแต่ละวัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สำนวนตรวจสอบการจับ ตจ1/65 ข้อหา พ.ร.บ ยาเสพติดให้โทษ เสพเมทฯ มีไว้ในครองครอง และจำหน่าย คดีดังกล่าวสามารถขอผัดฟ้องได้ไม่เกิน 4 ครั้ง ผัดฟ้องครั้งละ 15 วัน

ชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนจัดหาให้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง ประกอบ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 6 และมาตรา 75

ชั้นตรวจสอบการจับ ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเวรให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 73

ชั้นผัดฟ้อง ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเวรให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 78 (ผัดฟ้อง 4 ครั้ง ใช้ที่ปรึกษากฎหมายเวรในแต่ละวันทั้งหมด 4 คน)

ชั้นพิจารณาคดี ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเวรให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 120

หากคดีดังกล่าวมีการนัดติดตามผล ก็จะใช้ที่ปรึกษากฎหมายเวร ดังนั้น คดีความแต่ละสำนวนจึงไม่มีที่ปรึกษากฎหมายที่เป็นเจ้าของคดีโดยตรง ส่งผลให้ที่ปรึกษากฎหมายไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องและขาดการติดตามผล หรือดูแลเด็กและเยาวชน

(ข้อสังเกต) การตรวจสอบการจับตาม มาตรา 72 กรณีพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับให้นำตัวไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ภายในเวลา 24 ชั่วโมง ดังจะเห็นว่า ชั้นสอบสวนและชั้นตรวจสอบการจับจะต้องใช้ที่ปรึกษากฎหมายในวันเดียวกัน 2 คน ไม่เป็นไปตามหลักเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนบนพื้นฐานหลักประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคคลที่อยู่ร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมควรเป็นบุคคลที่เด็กและเยาวชนไว้ใจ และเป็นบุคคลเดียว ไม่ควรเปลี่ยนไปมา

อีกทั้ง ในเรื่องการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐต้องเบิกจ่ายหลายที่สิ้นเปลืองงบประมาณ เนื่องจากที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนให้เบิกจ่ายตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2560 ส่วนที่ปรึกษากฎหมายในชั้นตรวจสอบการจับของศาลให้เบิกจ่ายตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2555 ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองขั้นตอนดังกล่าวคือการปฏิบัติหน้าที่ในวันเดียวกันแต่รัฐต้องเบิกจ่ายให้ที่ปรึกษากฎหมาย 2 คน ในอีกกรณีหากที่ปรึกษากฎหมายที่สภาทนายความจังหวัดจัดตารางเวรไม่ว่าง หรือที่ปรึกษากฎหมายอื่น ๆ

ติดภารกิจ พนักงานสอบสวนจะขอใช้ที่ปรึกษากฎหมายนั่งเวรของศาลเยาวชนและครอบครัว หรือนั่งเวรให้คำปรึกษา ณ สถานีตำรวจ หรือนั่งเวรให้คำปรึกษาของคลินิกยุติธรรม แทนไม่ได้ ส่งผลให้การสอบสวนและแจ้งข้อกล่าวหาล่าช้าไปอีก เนื่องจากเวลาสอบสวนเป็นช่วงเวลานั่งเวรดังกล่าว และที่ปรึกษากฎหมายจะไม่สามารถเบิกจ่ายค่าป่วยการได้ตามระเบียบ เพราะเบิกจ่ายซ้ำซ้อน

ดังนั้น หากกำหนดให้ที่ปรึกษากฎหมายบุคคลเดียวปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองขั้นตอน หรือรับผิดชอบทั้งคดีจนสิ้นสุดกระบวนการอันจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน และรัฐด้วย

หากพิจารณาที่ปรึกษากฎหมายที่ลงทะเบียนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา ที่มาปฏิบัติหน้าที่จริง มีจำนวนที่เพียงพอต่อปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยา

ตารางที่ 5 วิเคราะห์เปรียบเทียบจำนวนที่ปรึกษากฎหมายกับจำนวนคดี

ประเภทคดี	การนัดพิจารณาคดีจำนวนครั้ง	จำนวนคดีทั้งหมด	ที่ปรึกษากฎหมายผู้ปฏิบัติหน้าที่	วิเคราะห์เปรียบเทียบ
คดีตรวจสอบการจับ (ตจ)	48	46	48	เมื่อเทียบจำนวนคดีกับจำนวนที่ปรึกษากฎหมายที่มาปฏิบัติหน้าที่จริง จะเห็นว่าต้องแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายเป็นจำนวนมากในแต่ละชั้นการพิจารณาคดี ถ้าหากนับเป็นจำนวนคดีจะมีปริมาณเล็กน้อย ซึ่งหากเทียบเคียงกับจำนวนที่ปรึกษากฎหมายที่ขึ้นทะเบียนต่อศาลและมาปฏิบัติหน้าที่จริงจะเห็นได้ว่าเพียงพอต่อปริมาณคดี ถ้าหากกฎหมายกำหนดให้
คดีขอให้ศาลควบคุมตัว (มต)	26	25	26	
คดีผัดฟ้อง (ผ)	110	67	110	
คดีอาญา (ยชอ) และคดีนัดติดตามผลจำเลย (กรณีจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู)	156	79	156	

ประเภทคดี	การนัดพิจารณาคดีจำนวนครั้ง	จำนวนคดีทั้งหมด	ที่ปรึกษากฎหมายผู้ปฏิบัติหน้าที่	วิเคราะห์เปรียบเทียบ
				ที่ปรึกษากฎหมายเพียงคนเดียวปฏิบัติหน้าที่ทั้งกระบวนการในหนึ่งสำนวนคดี จะส่งผลให้การใช้ที่ปรึกษากฎหมายไม่สิ้นเปลือง เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กบนพื้นฐานหลักประโยชน์สูงสุด และเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่ง พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553
รวม	340	217	340	

บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในกระบวนการยุติธรรมและการมีส่วนร่วมแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน

การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กมิให้ถูกละเมิดด้วยขั้นตอนและวิธีการในกระบวนการยุติธรรม และการลงโทษควรได้สัดส่วนกับน้ำหนักของความผิดที่กระทำและเหมาะสมกับพฤติการณ์เป็นสำคัญ ทั้งนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมืองกำหนดให้รัฐต้องเคารพสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลภายในรัฐมิให้มีการลิดรอนสิทธิของพลเมือง โดยมีการกำหนดให้กระบวนการพิจารณาคดีจะต้องได้รับโอกาสในการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรม โดยสามารถต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากที่ทนายความ และยังมีสิทธิได้รับแจ้งเกี่ยวกับการมีทนายความ ในกรณีบุคคลนั้นไม่มีทนายความ สิ่งสำคัญต้องจัดให้มีตัวแทนทางกฎหมายคือทนายความฟรีสำหรับบุคคลที่ไม่มีเงินจ่าย

โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม[134] นอกจากนี้ยังจำเป็น ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของแต่ละประเทศเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายฟรี หลักการเหล่านี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากลและควรได้รับการยึดถือเพื่อให้บรรลุความยุติธรรม ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหลักสากลที่กำหนดกว้าง ๆ แต่การบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ของหลักการดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของที่ปรึกษากฎหมายในการจัดกิจกรรมหรือเสนอแนะแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในหลายประเทศมีกฎหมาย กระบวนการ และรูปแบบที่แตกต่างกัน ประเทศไทยสามารถปรับเปลี่ยนตามสภาพสังคมและบริบทของการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของที่ปรึกษากฎหมายในระดับชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนแยกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป และมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไข ปรับปรุง และฟื้นฟูพฤติกรรมที่กระทำผิด มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ รวมทั้งการติดตามสอดส่องดูแลและรักษาความสงบสุขของสังคม

การเบี่ยงเบนคดีหรือการหันเหคดี (diversion) คือแนวทางปฏิบัติในการแนะนำวิธีการยุติธรรมทางเลือกเพื่อมาสนับสนุนหรือปรับปรุงระบบยุติธรรมแบบเดิม ๆ แนวทางนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบยุติธรรมแบบดั้งเดิม เช่น คดีที่มีจำนวนมาก การตีตราบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา (labelling) และข้อจำกัดของบทลงโทษทางอาญา[135] ปัญหาเกี่ยวกับบทลงโทษทางอาญายังไม่ตอบสนองหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดอย่างแท้จริง ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดแนวความคิดในการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบ แนวปฏิบัติในการดำเนินคดี โดยการนำระบบยุติธรรมทางเลือกมาปรับใช้ เช่น การจำหน่ายคดีเป็นการชั่วคราวเพื่อจัดทำแผน หรือการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรม

---

[134] International Covenant on Civil and Political Right, ค้นวันที่ 15 มกราคม 2565 จาก https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights.

[135] ดาริณ ดรุณกานต์, "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ศึกษากรณีการเบี่ยงเบนคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ, 2553), หน้า 7.

หรือการระงับคดีอย่างเป็นทางการโดยมีเงื่อนไขว่าผู้กระทำผิดจะต้องทำอะไร หรือใช้วิธีการอื่นเพื่อสร้างความยุติธรรม เป็นต้น[136]

สาระสำคัญของหลักการนี้ยังได้รับการยึดถืออย่างจริงจัง ในกฎหมายไทยมีมาตรการเพื่อเบี่ยงเบนคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มาตรการเหล่านี้ ได้แก่ การหันเหคดีในระหว่างขั้นตอนการสอบสวนตามมาตรา 69/1 การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนการพิจารณาคดีตามมาตรา 86 และการดำเนินมาตรการหลังการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นต้น นอกจากนี้ มาตรการหันเหคดีในพระราชบัญญัตินี้ยังสอดคล้องกับแนวความคิดในการแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในการปกป้องสวัสดิภาพและอนาคต และแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) กำหนดให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดต้องได้รับการเยียวยา ค่าชดเชย หรือค่าเสียหาย

โดยตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 3 2. ที่ว่า “เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection right) ทั้งด้านร่างกาย ชีวิต เสรีภาพและสวัสดิภาพ” และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (The Beijing Rules) ข้อ10.3 ที่ว่า “การติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน โดยพิจารณารายละเอียดของคดีให้ถูกต้อง”[137]

กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจะต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ซึ่งในการติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายซึ่งเกี่ยวกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน เมื่อพนักงานสอบสวนเป็นเพียงผู้สรุปสำนวนการจับกุมเท่านั้น อาจทำให้ไม่ได้รู้ข้อเท็จจริงในการจับกุมทั้งหมดทำให้การสรุปสำนวนการจับกุมอาจเกิดความผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนได้ จึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าว

---

[136] บดินทร วิยาภรณ์, "การไม่ดำเนินคดีโดยพนักงานสอบสวนโดยใช้ดุลยพินิจ", (ปริญญานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต (Master's thesis) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 18–19.

[137] ณัฐพล ชูนุ่น, "ปัญหามาตรการชั้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553", หน้า 2.

จากแนวคิดการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เป็นการนำผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการกับผู้กระทำผิด ผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ ซึ่งหากนำวิธีการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมมาใช้กับกรณีการตรวจการจับกุม ย่อมเป็นการคุ้มครองประโยชน์มากกว่าไม่ว่าในแง่ของสังคมและตัวผู้กระทำผิด[138] และตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อที่ 40 3. (ข) ที่ว่า“เมื่อจำเป็นและเหมาะสม จะมีการกำหนดขั้นตอนเพื่อดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนกฎหมาย โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับระบบศาล อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือต้องให้แน่ใจว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายของเด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่”[139]

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในประเทศไทยได้สรุปขั้นตอนในการส่งต่อคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิดในระหว่างขั้นตอนการสอบสวนตามมาตรา 69/1 “หากพบว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดตามกฎหมาย พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นที่เกี่ยวข้องมีอำนาจในการจัดการกับความผิดตามกฎหมาย หากเป็นการทำผิดครั้งแรก พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ควรเรียก บิดามารดา ผู้ปกครอง เด็ก หรือบุคคล หรือองค์กรที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยเพื่อพูดคุยและตักเตือน หากเด็กตระหนักหรือสำนึกว่าตนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กและเยาวชนอาจได้รับการดูแลจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล หรือองค์กรที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย จากนั้นยุติการสอบสวนและปล่อยตัวไป ความในวรรคแรกให้ใช้บังคับกับบุคคลซึ่งมีอายุไม่เกินอายุที่กำหนดไว้ใน ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วย เว้นแต่บุคคลนั้นมีความผิดในความผิดอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวบุคคลนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กเพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นในโอกาสแรกที่กระทำได้ แต่ต้องภายในเวลาไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่บุคคลนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบภายใต้ข้อบังคับ

---

[138] กรมราชทัณฑ์, "อาชญากรกับทฤษฎีการประทับตรา", 2554, ค้นวันที่ 1 ตุลาคม 2565 จาก http://br.correct.go.th/br_wp/?p=24.

[139] อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 40 ข (3).

วรรคหนึ่งและวรรคสอง ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องบุคคลซึ่งมีอายุไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นคดีอาญาต่อศาลใด[140]

ซึ่งในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจมีการใช้บทบัญญัติข้างต้นแยกได้ดังนี้

1) มาตรา 69/1 ใช้กับประเภทคดีผู้กระทำผิดอาญาที่เป็นเด็กเท่านั้น[141] หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์เท่านั้น[142] ซึ่งหากผู้กระทำผิดอาญาเป็นเยาวชนก็ไม่อยู่หลักเกณฑ์ของบทบัญญัติดังกล่าว[143]

2) เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยังคงดำเนินการโอนคดีต่อไปในระหว่างขั้นตอนการสอบสวน นอกจากจะต้องเป็นคดีประเภทที่กล่าวข้างต้นแล้วให้ดำเนินการตามบทบัญญัติมาตรา 69/1 ด้วย ผู้มีอำนาจดำเนินการจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมายนั้นด้วย เนื่องจากคดีอาญาที่เกิดขึ้นยังอยู่ระหว่างการสอบสวนและยังไม่ได้ยื่นฟ้องต่อศาล พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว รวมถึงผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวยังไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการนี้

3) จำนวนที่กระทำผิด มาตรา 69/1 กำหนดว่าจะใช้บังคับเฉพาะกับการกระทำผิดครั้งแรกเท่านั้นเพื่อรวมบทบัญญัติดังกล่าวเข้าด้วยกัน หากเป็นการดำเนินการในภายหลังหรือในเวลาอื่นจะไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ระบุไว้ในบทบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับความผิดครั้งแรกหรือไม่ก็ตาม

4) วิธีการแก้ไข ปรับปรุง และแก้ไขผู้กระทำผิดโดยฝ่าฝืนกฎหมายตามมาตรา 69/1 ที่กำหนดไว้คือ พนักงานสอบสวนมีอำนาจเรียกตัวเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่รับผิดชอบในการกระทำความผิดได้ องค์กรที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยอาจเข้ามาแทรกแซงเพื่อตำหนิหรือตักเตือน หากตัดสินได้ว่าผู้กระทำผิดเข้าใจถึงการกระทำของตน และมีคน ที่สามารถดูแลเด็กได้จะต้องยุติการสอบสวนและปล่อยตัวเด็กไป

จากกรณีศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถสรุปได้ดังนี้[144]

---

[140] มาตรา 69/1 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559

[141] มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

[142] มาตรา 73 และ 74 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 29) พ.ศ. 2565

[143] มาตรา 69/1 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559

1) บทบาทในการค้นหาข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีด้วยวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่คำนึงถึงผลแพ้ชนะในคดีแต่จะคำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญตามแนวคิดพื้นฐานหลักประโยชน์สูงสุด

2) บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนคือบุคคลที่ต้องร่วมฟังการสอบสวนและเข้าร่วมการพิจารณาคดีทุกครั้ง เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอวิธีการ หรือแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงของเด็กและเยาวชนต่อศาลประกอบดุลยพินิจในการตัดสินคดีที่เป็นธรรม

3) บทบาทในการนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเมื่ออยู่ในกระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อให้เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ เช่น พฤติกรรม อารมณ์ สภาวะที่อยู่อาศัย สภาวะทางจิตใจ เป็นต้น

4) ที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทในการกำกับดูแลและสอดส่องการกระทำของเด็กหรือเยาวชน ว่ามีการฝึกฝนตนเองให้เป็นคนดีตามคำสั่งที่ศาลได้วางไว้ และจะต้องส่งความคืบหน้าให้ศาลทราบ เพื่อที่จะพิจารณาคดีในขั้นต่อไป

5) บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายมีลักษณะโดยเน้นการทำงานร่วมกับศาลและผู้เชี่ยวชาญหรือสหวิชาชีพอื่น ๆ ในการแก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชน

6) บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายเป็นมากกว่าการให้คำแนะนำในการพิจารณาคดี แต่รวมไปถึงด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การให้คำแนะนำด้านการศึกษา การให้คำแนะนำในด้านยาเสพติดให้โทษ การให้คำแนะนำด้านการฝึกอาชีพ เป็นต้น

7) ที่ปรึกษากฎหมายมีหน้าที่รับผิดชอบในการแจ้งข้อเท็จจริงและสถานการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนต่อศาลหลังมีคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้ว เพื่อที่จะนำข้อมูลดังกล่าวใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือคำพิพากษา การดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายจะเห็นได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากเพื่อให้สอดคล้องและตรงตามเป้าหมายที่กฎหมายบัญญัติไว้

บทบาทของทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายมีหน้าที่สำหรับบริการหรือให้คำแนะนำ การสนับสนุน และการต่อสู้คดี แก้ข้อกล่าวหาในศาลโดยใช้หลักฐานทางกฎหมาย มีบทบาทในการเป็นตัวแทนลูกความในคดีอาญาและคดีแพ่ง ให้คำแนะนำและจัดการด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีต่าง ๆ เพื่อปกป้องลูกกความด้วยการตีความและอธิบายกฎหมาย เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของลูกความ ซึ่งต้องมีทักษะและความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น

---

[144] ปัญจพัฒน์ บัวพวงชน, "บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาในการเสนอความจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัว", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547).

ทนายความด้านสิ่งแวดล้อม ทนายความด้านภาษี ทนายความด้านทรัพย์สินทางปัญญา ทนายความประจำครอบครัว ทนายความด้านความปลอดภัย

กระบวนการทำงานรวมถึงการสื่อสารกับลูกความเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดคดี การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมาย การตีความกฎหมาย และข้อบังคับ การนำเสนอหลักฐานและพยานหลักฐาน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางกฎหมาย และการเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อยื่นต่อศาล ทนายความจะต้องเข้าร่วมการนัดหมายของศาลทั้งหมด และรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อลูกความและต้องเก็บความลับของลูกความไว้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตให้เปิดเผย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของที่ปรึกษากฎหมายในการจัดกิจกรรมหรือเสนอแนะแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิด จากแบบสอบถามร้อยละ 70 มีความเห็นว่า ที่ปรึกษากฎหมายส่วนใหญ่จะมาปรากฏตัวในชั้นพิจารณาคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลรู้ว่าได้มาปฏิบัติหน้าที่แล้วเท่านั้นแต่ไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจะมีเพียงแต่พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ของสถานพินิจ ผู้เสียหาย เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม เข้าร่วมในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมและผู้ปกครอง บางคนยังมีความกังวลเกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมาย กล่าวคือไม่ทราบสิทธิและขั้นตอนกระบวนพิจารณาคดีของศาล โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กและเยาวชนเข้าข่ายเป็นผู้เสียหายแต่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีบางประเภท เช่น กรณีบัญชีม้า เป็นต้น ดังนั้น ที่ปรึกษากฎหมายควรมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู เป็นที่พึ่งพาแก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งผู้ปกครอง จึงควรต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายให้ชัดเจนให้การปฏิบัติหน้าที่เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

2. บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ตามกฎขั้นต่ำมาตรฐานของสหประชาชาติสำหรับการบริหารงานยุติธรรมของเด็กและเยาวชน หรือกฎปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (United Nations Stและard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules) มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน มุ่งหาสาเหตุและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยมีองค์กรหรือหน่วยงานที่มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ในการดูแลเด็กและเยาวชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชน โดยจะเป็นผู้หาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ครอบครัว หรือบุคคลซึ่งเด็กและเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วย

หาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติการณ์หรืออาชญากรรมในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน สิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยอื่นใดที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดูแลและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนตั้งแต่ต้น และเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาทั้งในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจในการตัดสินใจว่าจะดำเนินการ หรือมีมาตรการอย่างไรที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชน การนำข้อเท็จจริงมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจของเจ้าพนักงานตำรวจ ในกรณีการออกคำสั่งเตือน การใช้มาตรการทางเลือกอื่น ๆ หรือในการใช้ดุลยพินิจในการส่งเด็กและเยาวชนไปเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว และในชั้นพิจารณาของศาล เพื่อที่จะนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการหาข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการประชุมกลุ่มครอบครัว และนำมาใช้ในการพิจารณาคดีประกอบพฤติการณ์ของเด็กและเยาวชน เพื่อหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในแต่ละกรณี

สำหรับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนเริ่มต้นด้วยการจับกุมเด็กหรือเยาวชนหรือมีการกล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดอาญาด้วยการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน โดยคดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดว่าให้ยอมความได้ เช่น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ หมิ่นประมาท เป็นต้น ผู้เสียหายเท่านั้นที่มีสิทธิร้องทุกข์ได้ภายในสามเดือนนับแต่รู้ตัวตัวผู้กระทำผิด ส่วนความผิดที่เป็นอาญาแผ่นดินหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งไม่มีกฎหมายกำหนดให้ยอมความได้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ความผิดทางเพศที่กระทำต่อเด็กอายุไม่เกินสิบสิบห้าปี เป็นต้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับการร้องทุกข์กล่าวโทษแล้วมีอำนาจสอบสวนโดยการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปให้ศาลไต่สวนการจับกุมภายใน 24 ชั่วโมง ที่ได้ตัวมา ศาลอาจให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราวหรือให้ส่งตัวไปควบคุมที่สถานพินิจ ส่วนกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ได้ถูกจับหรือควบคุมพนักงานสอบสวนอาจมอบให้ผู้ปกครองไปดูแลหรืออาจขอให้ศาลสั่งควบคุมในสถานพินิจได้ สถานพินิจมีอำนาจและความรับผิดชอบในการกำกับดูแลเด็กและเยาวชน และมีหน้าที่สืบเสาะ วิเคราะห์ และรายงานสถานการณ์ของเด็กและเยาวชน และส่งต่อไปยังพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลประกอบดุลยพินิจ เมื่อพนักงานสอบสวนสร็จสิ้นการสอบสวนแล้วรายงานการสอบสวนจะต้องส่งไปยังพนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวเพื่อพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ ในระหว่างการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นชั้นสถานพินิจหรือชั้นพนักงานอัยการ ผู้ปฏิบัติจะต้องดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนตามกฎหมายด้วย ไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น

จะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้เสียหายหรือพยาน เมื่อมีการฟ้องเด็กหรือเยาวชนเป็นคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ในชั้นพิจารณาคดี ศาลมีดุลยพินิจที่จะไม่พิพากษาโดยสั่งให้กำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชน หรือพิจารณาคดีแล้วมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีชั่วคราวแทนการพิพากษาลงโทษโดยสั่งใช้มาตรการพิเศษแทนการลงโทษแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นได้ นอกจากการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย อันเป็นไปตามอนุสัญญาสิทธิเด็กเพื่อเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพและประโยชน์กับอนาคตของเด็กและเยาวชนที่จะมีตราบาปและประวัติอาชญากรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตอบแบบสอบถามร้อยละ 100 มีความเห็นว่า ที่ปรึกษากฎหมายมักจะไม่เคยได้เข้าร่วมในการค้นหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เช่น หาสาเหตุและการกระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชน ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชน ครอบครัว หรือบุคคลซึ่งเด็กและเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วย หรือพฤติการณ์หรืออาชญากรรมในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน สิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยอื่นใดที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดูแลและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนตั้งแต่เริ่มเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องด้วยที่ปรึกษากฎหมายไม่ใช่ผู้รับผิดชอบคดีนั้นโดยตรง จึงทำให้ที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกับทนายความที่ต้องทำหน้าที่แก้ไขข้อกล่าวหาแทนคู่ความในคดีเพื่อให้พ้นข้อกล่าวหา

ดังนั้นการกระทำผิดกฎหมายของเด็กหรือเยาวชนจึงขึ้นอยู่กับในหลายปัจจัย ซึ่งหากมีการช่วยเหลือหรือบำบัดในด้านกฎหมายจากที่ปรึกษากฎหมายโดยตรงจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมจากการกระทำของเด็กและเยาวชน

3. การมีส่วนร่วมของที่ปรึกษากฎหมายในการประชุมกลุ่มครอบครัว

การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งลักษณะของการประชุมครอบครัวเป็นการจัดประชุมในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการประกอบด้วย ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด สมาชิกในครอบครัว บุคคลที่เคารพ หรือบุคคลที่ใกล้ชิดของทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประชุมคล้ายกับการปฏิบัติหน้าที่คนกลางในการประนอมข้อพิพาท แต่บทบาทของผู้ดำเนินการประชุมนี้อาจมีไม่มากนักเนื่องจากรูปแบบนี้คนกลางจะทำหน้าที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม สถานที่สำหรับจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวอาจใช้สถานที่อื่น เช่น โรงเรียน วัด โบสถ์ หรือกลุ่มสมาคมอื่น ๆ ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการใช้วิธีการประชุมครอบครัว คือ ต้องการเน้นย้ำมีส่วน

ร่วมและการยอมรับของคนในครอบครัวและคนในชุมชนที่เต็มใจให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน โดยอาศัยชุมชนเป็นหลักในการสนับสนุนเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูสัมพันธภาพและข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับวิธีเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย ซึ่งผลของการประชุมครอบครัวอาจปรากฏในรูปแบบข้อตกลงทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ หรือการมีการชดเชยความเสียหายด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น พร้อมกับมีการบันทึกข้อตกลงเพื่อทำรายงานเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง[145]

สำหรับประเทศไทยนั้น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้เริ่มนำ “โครงการประชุมกลุ่มครอบครัว” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดเพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากศาลโดยไม่ต้องฟ้องคดี ซึ่งเป็นมาตรการหลักในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน โดยทั่วไปแล้วการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับการประนอมข้อพิพาทโดยเปิดโอกาสให้คู่กรณีเข้าร่วมในกระบวนการเพื่อแสดงความรู้สึกและเปิดเผยข้อเท็จจริงจากการกระทำผิดที่นำไปสู่การเจรจาหาข้อตกลง กรณีที่การประชุมกลุ่มครอบครัวมีความแตกต่างกับการประนอมข้อพิพาท กล่าวคือ นอกจากจะประกอบด้วยผู้เสียหายและผู้กระทำผิดแล้ว ยังมีบุคคลอื่นในครอบครัวของคู่กรณี เพื่อน ตำรวจ ทนายความ และผู้แทนของชุมชนเข้าร่วมกระบวนการประชุมเพื่อระงับข้อพิพาท จึงถือได้ว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้ยุติธรรรมทางเลือกในการเบี่ยงเบนคดีออกจากศาลหรือจากกระบวนการยุติธรรมหลัก โดยอาจเป็นการตกลงร่วมกันจัดทำแผนบำบัด ฟื้นฟู แก้ไข ระหว่างฝ่ายผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด ซึ่งในการแก้ไขให้เด็กกลับตนเป็นคนดีด้วยการใช้แผนดังกล่าว เมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติครบถ้วนตามแผนก็ไม่ต้องถูกฟ้องเป็นคดีอาญา และมาตรา 90 เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี โดยให้ความสำคัญต่อการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดในคดีเล็กน้อยและไม่มีปัญหาซับซ้อนได้กลับตัวกลับใจโดยใช้กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในครอบครัวและชุมชน ด้วยการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้บอกเล่าถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเด็กหรือเยาวชนและสิ่งที่ต้องการได้รับการเยียวยา การมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำในอนาคต

อย่างไรก็ตามการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาโดยได้รับความช่วยเหลือประสานงานจากบุคคลที่มีความเป็นกลาง เพราะผู้ประสานงานที่ทำหน้าที่

---

[145] ภัทราวรรณ รัตนเกษตร, กฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน, หน้า 80.

เป็นคนกลางจะต้องจัดให้ผู้เสียหายมีการพบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจของผู้เสียหายและด้วยความยินยอมของชุมชนเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ถึงผลกระทบและรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่ตนได้กระทำลงไป ซึ่งคนกลางไม่มีหน้าที่ชี้นำหรือเข้าข้างฝ่ายใดและต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดี

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้วางหลักเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติกระบวนการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำหรับเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 86 ขั้นตอนก่อนการดำเนินคดีถือเป็นมาตรการทางเลือกในการหันเหคดีออกจากกระบวนการพิจารณาคดี ให้เด็กหรือเยาวชนแก้ไขปรับปรุงพัฒนาตนเองและเป็นคนดี ไม่จำเป็นต้องยื่นฟ้องต่อศาล ได้แต่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เป็นผู้พิจารณาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรมเข้าระบบในแต่ละคดีเพื่อจัดทำแผนเพื่อแก้ไขและฟื้นฟูตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยของแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 4 กระบวนการจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และขึ้นอยู่กับดุลยพินิจศาล และข้อ 5 บุคคลที่เข้าร่วมการประชุมวางแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ได้แก่ ผู้เสียหาย เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

มาตรการพิเศษนี้มาแทนที่การดำเนินคดีอาญาก่อนการฟ้องดำเนินคดี ใช้กับกรณีที่คดีก่อนการฟ้องร้องอยู่ระหว่างการสอบสวน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญาต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือจะถูกโทษปรับด้วย อีกทั้งต้องปรากฏว่ายังไม่เคยต้องโทษให้จำคุกตามคำพิพากษา เว้นแต่ต้องโทษความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนได้ทำความดีและมีจิตสำนึกต่อการกระทำที่ได้กระทำลงนั้นว่ากระทำผิดจริง ก็จะไม่ฟ้องร้องเป็นคดีอาญา ดังนั้น จึงมีการพูดคุยกับผู้เสียหายเพื่อที่จะได้รับการบำบัดจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนและต้องให้ความยินยอมในการบำบัด

ภายใต้มาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สำหรับการแก้ไข การบำบัด การฟื้นฟู หรือการจัดทำแผนการฟื้นฟูสำหรับเด็กหรือเยาวชน ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวด 7 “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา” และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ แนวทาง และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังจาก

การฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ซึ่งบุคคลที่เชิญเข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้เสียหาย (Victim) ผู้กระทำผิด (Offender) และชุมชน (Community) ดังตารางนี้[146]

ตารางที่ 6 บุคคลที่ได้รับเชิญเข้าร่วมการประชุม

บุคคลที่เชิญเข้าร่วมประชุมตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ และข้อบังคับ	**บุคคลที่เชิญเข้าร่วมประชุมตามหลักการในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์**
1. ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วย	1. ผู้กระทำผิดโดยตรง ผู้กระทำผิดโดยอ้อม (ถ้ามี)
2. ฝ่ายผู้เสียหาย บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแล	2. ผู้เสียหายโดยตรง คือ ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมโดยตรง (ผู้ถูกทำร้าย) ผู้เสียหายโดยอ้อม คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น (ครอบครัว เพื่อน ชุมชน) (ถ้ามี)
3. นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์	3. เครือข่ายผู้เสียหาย
4. ผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด หรือพนักงานอัยการฯ	4. เครือข่ายผู้กระทำผิด

ซึ่งการประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำหรับเด็กหรือเยาวชนนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการตอบสนองหรือการชดใช้เยียวยา (restitution) ซึ่งเป็นความต้องการของผู้เสียหายอย่างแท้จริง และระบบกระบวนการยุติธรรมแบบเดิม ผู้กระทำผิดจะถูกกีดกันออกจากการยอมรับถึงความรับผิดชอบ (responsibility) และมีโอกาสเพียงเล็กน้อยที่จะแสดงความรับผิดชอบ เพื่อให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงผลกระทบ (impact) จากการกระทำของตนเอง และกระตุ้นให้ผู้กระทำผิดเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง การที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงมี

[146] ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, คู่มือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90, (กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ สกายบุ๊คส์, 2563), หน้า 55.

ความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้รับการช่วยเหลือเยียวยาและรับรู้และเข้าใจว่าการกระทำของตนเองก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่นอย่างไร เพื่อที่จะให้ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดต่างได้รับความรู้สึกของการยุติปัญหา และต่างสามารถที่จะกลับไปอยู่ร่วมกันในชุมชนได้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของการตอบแบบสอบถามร้อยละ 100 ที่ปรึกษากฎหมายไม่มีบทบาทหรือการประชุมกิจกรรมกลุ่มครอบครัว สาเหตุหลักคือการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 และข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ แนวทาง และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติและเงื่อนไขการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยสรุปจากการตอบแบบสอบถามและกฎระเบียบข้างต้น ตรวจพบว่าที่ปรึกษากฎหมายไม่อยู่ในการประชุมกิจกรรมกลุ่มครอบครัว และข้อเสนอแนะของที่ปรึกษากฎหมายถือว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้พิพากษา การประชุมกลุ่มครอบครัวจะต้องมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าร่วมการประชุม บุคคลต่าง ๆ รวมถึงเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วย ผู้เสียหาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ และหากเห็นว่าจำเป็น ตัวแทนหรือชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติที่ปรึกษากฎหมายจึงควรมีบทบาทหรือเชิญเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว

ซึ่งจะเห็นได้ว่าที่ปรึกษากฎหมายการไม่มีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว เนื่องด้วยที่ปรึกษากฎหมายในคดีไม่มีเจ้าของหลักหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจึงไม่สามารถเข้าร่วมประชุม แต่ถ้าหากที่ปรึกษากฎหมายซึ่งเป็นผู้ร่วมปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ชั้นจับกุมไปจนถึงชั้นพิจารณาคดีเป็นบุคคลเดียวกันและเป็นที่ปรึกษากฎหมายในสำนวนที่ได้รับทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดหรือก่ออาชญากรรม หากมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ที่ปรึกษากฎหมายคอยให้คำปรึกษา หรือติดตามพฤติกรรม ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดหรืออบายมุข ไม่ให้คบเพื่อนกลุ่มเสี่ยงเพื่อไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำร่วมกับนักจิตวิทยา ซึ่งปัจจุบันในทางปฏิบัติบุคคลที่คอยสอดส่องดูแลจะเป็นหน้าที่ของนักจิตวิทยาโดยตรง ดังนั้นควรจะเพิ่มบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายให้มากขึ้นเพื่อเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่มครอบครัว

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาในบทต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตำราวิชาการ กฎหมายต่าง ๆ กฎ ระเบียบข้อบังคับ รวมถึงการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษากฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดพะเยา นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เห็นได้ว่าในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีและบังคับใช้อยู่ในประเทศไทย เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับคดีเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาบนหลักประโยชน์สูงสุด คุณสมบัติที่ปรึกษากฎหมายเป็นคุณสมบัติของทนายความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 และผ่านการอบรมตามกำหนดข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อ ออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 จะต้องได้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ และความรู้อื่น ๆ ผู้ซึ่งผ่านการฝึกอบรมที่ปรึกษากฎหมายและขึ้นทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายกับศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผลการวิจัยจากแบบสอบถามคุณสมบัติสำหรับที่ปรึกษากฎหมายที่จดทะเบียนของศาลเยาวชนและครอบครัวฯ โดยรวมนั้นเหมาะสมตรงตามที่กฎหมายกำหนด เพราะที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือในด้านข้อกฎหมายในคดีอาญาให้กับผู้ซึ่งกระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน แต่กระนั้นคุณสมบัติที่กล่าวถึงยังไม่เพียงพอสำหรับการเป็นที่ปรึกษากฎหมาย ซึ่งบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวต้องจบทางด้านกฎหมาย และผ่านการอบรมจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ระยะเวลาอบรมประมาณ 3 – 5 วัน การจัดอบรมจะอบรมเพียงครั้งเดียวเท่านั้นสำหรับผู้ที่ผ่านการอบรมและได้รับใบประกาศนียบัตร เห็นว่า น่าจะเพิ่มคุณสมบัติ เช่น เป็นผู้ที่จบหลักสูตรเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญา เพื่อให้ที่ปรึกษากฎหมายเข้าใจและให้คำแนะนำ

แก่เด็กและเยาวชนได้ดีขึ้น ควรจะมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับความรู้ใหม่ มีการพัฒนาตนเอง เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของที่ปรึกษากฎหมายผ่านการเรียนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีการกำหนดอายุของที่ปรึกษากฎหมายให้มีอายุไม่น้อยกว่า 25 ปีบริบูรณ์ด้วย เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายเป็นเรื่องละเอียดอ่อน วุฒิภาวะของผู้ให้คำปรึกษาก็เป็นอีกส่วนหนึ่งในการให้คำปรึกษา ดังนั้น ที่ปรึกษากฎหมายควรมีวัยวุฒิ วุฒิภาวะ และประสบการณ์ที่มากพอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสูงสุด

2. ในกระบวนการยุติธรรมบทบาทที่ปรึกษากฎหมายและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู พฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของที่ปรึกษากฎหมายกับการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อนำเสนอหรือแนะแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผลจากแบบสอบถาม สามารถสรุปผลได้ดังนี้

สำหรับชั้นเจ้าพนักงานตำรวจการมีส่วนร่วมและบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในการสืบค้นหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว ควรให้ความสำคัญทุกขั้นตอนเพราะเด็กหรือเยาวชนยังไม่มีความรู้ผิดรู้ชอบเท่าที่ควร ว่าสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปเป็นความผิดตามกฎหมายจึงต้องให้ผู้มีความรู้ทางกฎหมายอื่นที่มิใช่เจ้าหน้าที่รัฐ (ตำรวจผู้จับกุม) หรืออัยการผู้ฟ้องคดีเป็นผู้อธิบายแก่เด็ก เพราะเด็กอาจจะกลัวตำรวจ ดังนั้นเด็กควรมีที่ปรึกษากฎหมายในทุกขั้นตอนคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือพูดคุยบางทีข้อมูลหรือเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กเราอาจจะได้ลึกซึ้งกว่าและจะเป็นข้อมูลที่สำคัญเพื่อใช้ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู

3. ศึกษาอุปสรรคและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ผลจากแบบสอบถามพบว่า

3.1 คุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายควรเพิ่มหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญา โดยจัดให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 2 ปี และมีประสบการณ์การว่าความมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี ควรเรียนด้านจิตวิทยาสังคมเพื่อศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมและกำหนดอายุของที่ปรึกษากฎหมายให้มีอายุไม่น้อยกว่า 25 ปีบริบูรณ์ เนื่องจากหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายเป็นเรื่องละเอียดอ่อน วุฒิภาวะของผู้ให้คำปรึกษาก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ปรึกษากฎหมายต้องพร้อมอุทิศเวลาช่วยเหลือเด็กและเยาวชน มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้

ได้รับความรู้ใหม่ ส่งเสริมให้ที่ปรึกษากฎหมายเข้าใจเด็กและเยาวชนสามารถให้คำแนะนำได้ดียิ่งขึ้น หากเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่จะเหมาะสมมากซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

3.2 การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 6 และมาตรา 75 วรรคสอง ในชั้นสอบสวนต้องมีที่ปรึกษากฎหมายเข้าร่วมสอบปากคำและการแจ้งข้อกล่าวหาทุกครั้ง โดยให้พนักงานสอบสวนออกหนังสือรับรองการปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษากฎหมายและให้ได้รับค่าป่วยการตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ข้อ 5. ค่าป่วยการในการปฏิบัติหน้าที่ในอัตราวันละ 1,000 บาท ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 73 มาตรา 78 มาตรา 120 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2553 ชั้นตรวจสอบการจับ ชั้นขอผัดฟ้อง และชั้นพิจารณาคดี ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ศาลแต่งตั้งให้ ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเวรตั้งแต่เวลา 08.30 นาฬิกา ถึงเวลา 16.30 นาฬิกา ซึ่งถือว่าชั้นตรวจสอบการจับและชั้นขอผัดฟ้องยังอยู่ในชั้นสอบสวน ให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับค่าป่วยการตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2555 ดังจะเห็นได้ว่าในทุกชั้นกระบวนการพิจารณาคดีจะต้องมีการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายใหม่ทุกครั้ง ไม่มีที่ปรึกษากฎหมายหลักในการปฏิบัติหน้าที่เหมือนทนายความในคดีอาญาทั่วไป ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายไม่มีความต่อเนื่อง อาจทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือคุ้มครองอย่างเต็มที่ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้น จึงเห็นควรแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายคนเดียวให้รับผิดชอบทั้งกระบวนการ เพราะเด็กหรือเยาวชนยังไม่รู้ผิดรู้ชอบเท่าที่ควรว่าสิ่งที่ตนกระทำลงไปเป็นความผิดตามกฎหมาย

3.3 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 และแนวทางสำหรับการพิจารณาในส่วนของกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ซึ่งมีหลักการ แนวทางที่สำคัญเกี่ยวกับแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กและเยาวชน แต่ในเรื่องกระบวนการ วิธีการ และบุคคลที่ควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ยังถือว่าขาดบุคคลสำคัญ ที่อาจมีส่วนช่วยเหลือในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดี คือ ที่ปรึกษากฎหมาย ซึ่งเป็นบุคคลที่เข้าร่วมในการสอบปากคำและแจ้งข้อกล่าวหาแก่เด็กหรือเยาวชนตั้งแต่ครั้งแรก เพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติงานในศาลเยาวชนและครอบครัวและพัฒนาความร่วมมือของเครือข่ายแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และเสริมสร้างสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ครอบครัว ระดับชาติและระดับภูมิภาค เพื่อพัฒนาระบบการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

และเสริมสร้างสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน และพัฒนาระบบการทำงานด้านจิตสังคมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ครอบครัว และสังคมโดยรวม

ประเทศไทยไม่มีหลักการในการส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ หรือดูแลเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะ ดังนั้นจำเป็นต้องพัฒนาหลักการ แนวคิดของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้ กลับมาอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้ตามปกติ

นอกจากนั้น หลักการบางเรื่องเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่เคยมีบัญญัติหรือนำมาใช้ในประเทศไทยมาก่อน การศึกษาหลักกฎหมายจะช่วยเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน รวมทั้งศึกษาถึงข้อดี ข้อเสีย และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงหลักการทำงาน ให้เกิดประโยชน์กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน และเด็กหรือเยาวชนที่จะต้องได้รับการคุ้มครอง ดูแล แก้ไขบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งชุมชนและสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผลและส่งเสริมให้การทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นไปตามเจตนารมณ์และกฎหมายที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ (The Best Interests of the Child)

ข้อเสนอแนะ

แม้ในปัจจุบันมีการใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2533 สำหรับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทางปฏิบัติงานแล้ว ยังพบข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานบางประการ ทั้งในส่วนของหลักกฎหมาย ระเบียบ รวมทั้งบทบัญญัติ ข้อกำหนด หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในเรื่องอื่น ๆ ควรปรับปรุง จึงจำเป็นที่ภาครัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนางานของศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องในคดีเด็กและเยาวชน องค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือชุมชนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 รวมถึงสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยผู้วิจัยขอเสนอแนวทางเพื่อเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. มาตรการเกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติหน้าที่และคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้วิจัยเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ควรมีการตรากฎหมายเพิ่มเติมเพื่อขยายความตามมาตรา 75 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดจะต้องมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนร่วมอยู่ด้วยทุกครั้ง พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าเด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะไม่ให้การ...” โดยเพิ่มเติมว่า ที่ปรึกษากฎหมายที่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 75 วรรคสอง ให้เข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ในสำนวนคดีนั้น ๆ ต่อไปจนกว่าคดีจะยุติหรือคดีถึงที่สุด

2. มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนหรือชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้วิจัยเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 86 วรรคแรก โดยเพิ่มหลักเกณฑ์ หน้าคำว่า “...หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่า...” เป็นว่า “...หากเจ้าพนักงานตำรวจหรือผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่า...” และแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนการดำเนินการ โดยเพิ่มเติมว่า “...เจ้าพนักงานตำรวจต้องทำคำร้องเสนอแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หรือการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้พิจารณาเห็นชอบ...” ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่เสนอต่อพนักงานอัยการ และเสนอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบเท่านั้น ซึ่งการที่ให้เจ้าพนักงานตำรวจเสนอแผนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวจะทำให้ได้รับการตรวจสอบจากศาลเยาวชนและครอบครัวและการพิจารณาจะเป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกัน

ส่วนมาตรการเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของที่ปรึกษากฎหมาย และมาตรการความร่วมมือในระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละศาลมีการจัดกิจกรรม และมาตรการสนับสนุนในการดูแลเด็กและเยาวชนระหว่างพิจารณา การติดตามดูแลพฤติกรรมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ก่อนศาลมีคำพิพากษา จากกรณีศึกษาในส่วนคดีสำหรับเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ที่ปรึกษากฎหมายขาดการติดตามดูแลพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เนื่องจากไม่มีกฎหรือระเบียบกำหนดหลักการปฏิบัติในเรื่องนี้ไว้ เห็นควรให้มีที่ปรึกษากฎหมายกำหนดไว้ในแผนเพื่อร่วมประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือกำหนดให้มีหน่วยงานหรือองค์กรรับผิดชอบดูแลการจัดโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อย่างจริงจัง เพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้เข้ารับการแก้ไข บำบัด

ฟื้นฟู อย่างเท่าเทียมกัน และที่ปรึกษากฎหมายได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อ ออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ควรเพิ่มเติมในข้อ 12 ผู้สมัครเข้ารับการอบรมต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(5) อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ และมีประสบการณ์การว่าความมาไม่น้อยกว่า 2 ปี

ข้อ 16 ผู้มีสิทธิเข้ารับการอบรมตามข้อ 14 ต้องเข้ารับการอบรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาการอบรมทั้งหมด และผ่านการทดสอบความรู้ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ควรเพิ่มเติม “ให้ที่ปรึกษากฎหมายที่ผ่านการอบรมเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 2 ปี โดยเริ่มนับระยะเวลาตั้งแต่วันที่ได้รับใบประกาศผ่านการอบรมที่ปรึกษากฎหมาย”

4. เสนอแนะให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายขึ้นภายในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนั้น ๆ โดยมีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นประธาน เพื่อที่จะสามารถคัดสรรที่ปรึกษากฎหมายหรือจัดหาที่ปรึกษากฎหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ได้เหมาะสมกับรูปแบบคดีตามประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญของที่ปรึกษากฎหมายแต่ละบุคคล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องอัตราค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมากำหนดอัตราค่าป่วยการให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2. ควรศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชน ว่ามีแนวทางกำหนดคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายในแต่ละประเภทคดีและการสรรหาอย่างไร เพื่อนำมาพัฒนาการกำหนดคุณสมบัติในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาระดับนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) แผน ข. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ในรายวิชาค้นคว้าอิสระ (Independent Study (IS)) หัวข้อเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด : กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดพะเยา ของนางสาวกานต์พิชชา ไชยวงศ์ รหัส 62034263 เท่านั้น

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มบุคคลในกระบวนการยุติธรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด จำนวน 5 ข้อ

กลุ่มที่ 2 ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จำนวน 10 ข้อ โดยแบ่งคำตอบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

มาก = มีการจัดปรึกษากฎหมายเพื่อให้คำแนะนำและอธิบายข้อกฎหมายให้เข้าใจได้อย่างดีเยี่ยม

ปานกลาง = ที่ปรึกษากฎหมายอธิบายข้อกฎหมายและให้คำแนะนำพอสมควรแต่ไม่มากพอที่จะเข้าใจได้

น้อย = เคยได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษากฎหมายบ้าง 1-3 ครั้ง

ไม่มีเลย = ไม่เคยได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษากฎหมายเลย/ ไม่มีที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งเลย

วิธีตอบแบบสอบถาม

ให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่องสี่เหลี่ยม ให้ครบทั้งส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2

ไม่ต้องเขียนชื่อ-สกุลของตนเองลงในแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดที่ 1 กลุ่มบุคคลในกระบวนการยุติธรรม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

อายุ ☐ 20 – 30 ปี ☐ 31 – 40 ปี ☐ 41 – 50 ปี ☐ 51 – 60 ปี ☐ 61 ปี ขึ้นไป

อาชีพ ☐ ผู้พิพากษา ☐ พนักงานอัยการ ☐ เจ้าพนักงานตำรวจ ☐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ☐ ที่ปรึกษากฎหมาย ☐ อื่น ๆ ....

การศึกษา ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก ☐ อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด

1. ท่านคิดว่าคุณสมบัติของผู้จดทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ที่กฎหมายกำหนด มีความเหมาะสม เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ท่านเห็นว่าควรให้ความสำคัญในขั้นตอนไหนมากที่สุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาทิ ในชั้นการจับกุม การผัดฟ้อง การสอบสวน การพิจารณาคดี เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีความเห็นต่อบทบาทที่ปรึกษากฎหมายในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างไร พร้อมข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านเคยมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมหรือเสนอแนะแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5.ท่านมีความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดกับบทบาทของทนายความอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามชุดที่ 2 ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

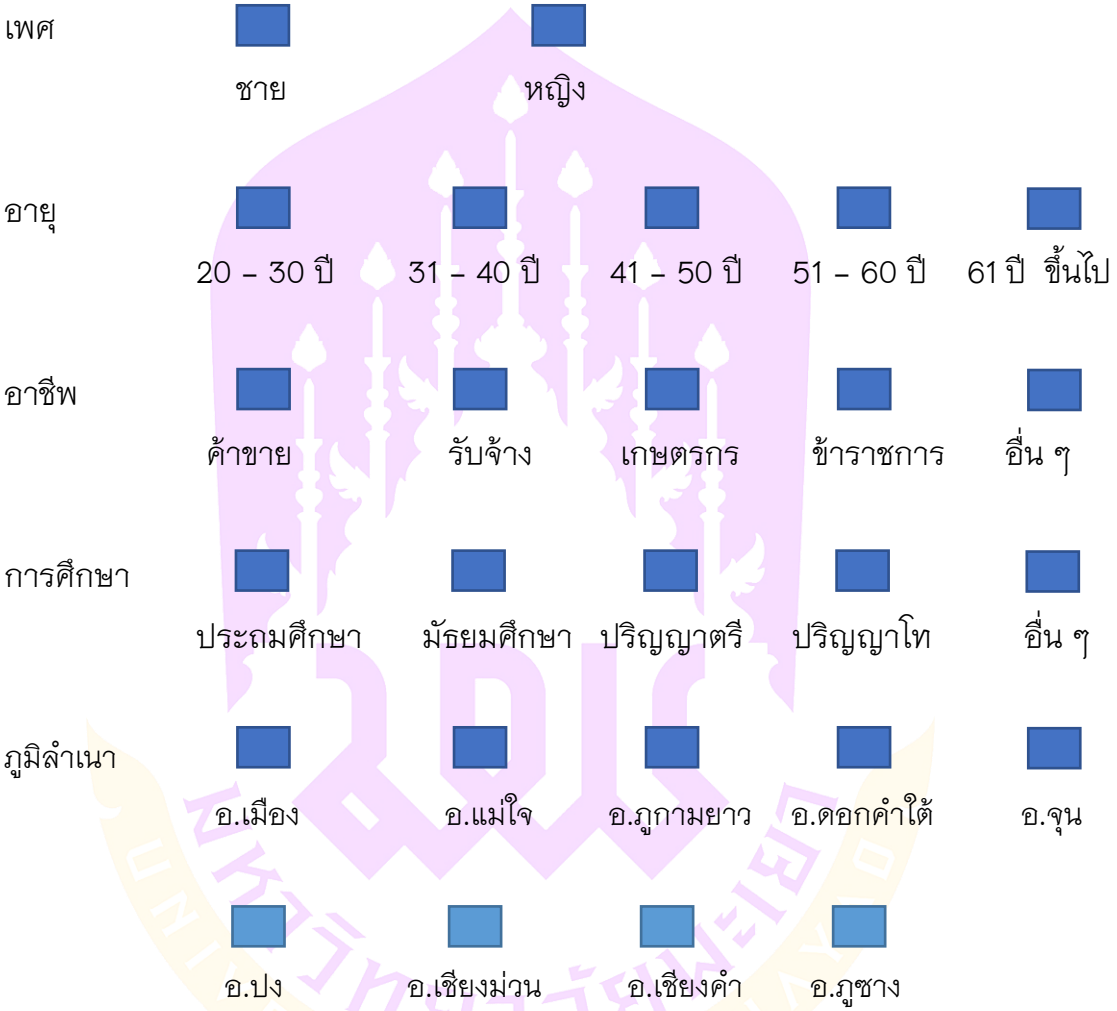

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1. การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายที่ร่วมพิจารณาในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยให้คำปรึกษา ช่วยเหลือทางกฎหมายตามกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ชั้นสอบสวนไปจนถึงชั้นพิจารณาคดีได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ ไม่เลย

2. การพิจารณาคดีมีการดำเนินการโดยคำนึงถึงอายุ เพศ และสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เช่น การจัดห้องพิจารณาคดี จัดให้มีที่ปรึกษากฎหมาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ไว้ให้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ ไม่เลย

3. การพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวได้กระทำเป็นการลับและเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นที่มีสิทธิเข้าร่วมการพิจารณาคดีมีความเหมาะสมแล้วในทางปฏิบัติ

☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ ไม่เลย

4. ที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ชั้นสอบสวน (ตรวจสอบการจับ ผัดฟ้อง) ไปจนถึงกระบวนการพิจารณาของศาลได้อย่างเต็มความสามารถ และมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

5. ที่ปรึกษากฎหมายมีความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนตั้งแต่ชั้นสอบสวน (ตรวจสอบการจับ ผัดฟ้อง) ไปจนถึงกระบวนการพิจารณาของศาล และมีประสิทธิภาพในการมุ่งแก้ไขปัญหา ฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนกลับตัวเป็นคนดีมากกว่าการลงโทษ

6. การจัดหาที่ปรึกษากฎหมายเพื่อเข้าร่วมฟังการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจและการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายตลอดการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพะเยามีความเหมาะสมและดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน

7. การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายมีความต่อเนื่องและเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

8. ที่ปรึกษากฎหมายอธิบายให้ท่านมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินคดีและดำเนินการให้ท่านได้รับการคุ้มครองสิทธิตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตลอดกระบวนการพิจารณาคดี

มาก ปานกลาง น้อย ไม่มีเลย

9. ท่านมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

มาก ปานกลาง น้อย ไม่มีเลย

10. การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในแต่ละครั้ง ตั้งแต่ชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน การตรวจสอบการจับ ชั้นผัดฟ้อง ชั้นพิจารณาคดีในศาล ที่ปรึกษากฎหมายที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นคนละคนก่อให้เกิดการพิจารณาคดีล่าช้า และผู้ต้องหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิอย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมายมากน้อยเพียงใด

มาก ปานกลาง น้อย ไม่มีเลย

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556

หน้า ๑๒
เล่ม ๑๓๐ ตอนที่ ๒๒ ก ราชกิจจานุเบกษา ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๖

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย
การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี
พ.ศ. ๒๕๕๖

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๗ มาตรา ๑๒๑ มาตรา ๑๒๒ และมาตรา ๑๒๔ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. ๒๕๕๖”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในกรณีที่มีระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งอื่นใดซึ่งขัดหรือแย้งกับข้อบังคับนี้ ให้ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้

ข้อ ๔ ในข้อบังคับนี้

“ศาลเยาวชนและครอบครัว” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

“ผู้รับผิดชอบราชการศาล” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกำกับดูแลที่ปรึกษากฎหมาย

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัว หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัว

“ที่ปรึกษากฎหมาย” หมายความว่า ทนายความซึ่งสอบผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดในข้อบังคับนี้ และได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

หมวด ๑
คณะกรรมการกำกับดูแลที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๕ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกำกับดูแลที่ปรึกษากฎหมาย” ประกอบด้วย

(๑) อธิบดี เป็นประธาน

(๒) รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางหนึ่งคนที่อธิบดีมอบหมาย

(๓) ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมหนึ่งคน

(๔) ผู้แทนสภาทนายความหนึ่งคน

(๕) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสามคนประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านการสังคมสงเคราะห์ด้านละหนึ่งคน ซึ่งคัดเลือกและแต่งตั้งโดยอธิบดี

(๖) เลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นกรรมการและเลขานุการ

(๗) ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี

ข้อ ๖ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ ๕ (๕) พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๕) ต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ ๗ ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้อธิบดีแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ ๕ (๕) เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทน และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน

ข้อ ๘ ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งครบวาระแล้ว แต่ยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน

ข้อ ๙ ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดหลักสูตร วิธีการอบรมและทดสอบความรู้แก่ผู้ประสงค์จะเป็นที่ปรึกษากฎหมาย

(๒) พิจารณาการเพิกถอนชื่อที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๑๐ ในการประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมคณะกรรมการให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

หมวด ๒
การอบรมความรู้ที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๑๑ ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศรับสมัครและจัดอบรมความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายในเวลาที่จำเป็นและเหมาะสม

ข้อ ๑๒ ผู้สมัครเข้ารับการอบรมต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ

(๒) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

(๓) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

(๔) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษากฎหมาย

(๕) ไม่เป็นผู้ถูกเพิกถอนชื่อจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายตามข้อ ๒๘ (๒)

ข้อ ๑๓ ให้ผู้ประสงค์จะสมัครเข้ารับการอบรมยื่นใบสมัครตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อผู้อำนวยการ

ข้อ ๑๔ ให้ผู้อำนวยการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการอบรม แล้วทำความเห็นเสนอต่อผู้รับผิดชอบราชการศาลเพื่อพิจารณาประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเข้ารับการอบรม

ข้อ ๑๕ การจัดอบรมแก่ผู้สมัครเข้ารับการอบรมให้เป็นไปตามหลักสูตรและวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกอบด้วยเนื้อหาวิชาดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเด็ก

(๒) วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

(๓) จิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ และการให้คำปรึกษา

(๔) การวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน

(๕) การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชนและครอบครัว

(๖) ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว

(๗) ความรู้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๑๖ ผู้มีสิทธิเข้ารับการอบรมตามข้อ ๑๔ ต้องเข้ารับการอบรมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของเวลาการอบรมทั้งหมด และผ่านการทดสอบความรู้ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อ ๑๗ ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจัดทำทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย และแจ้งให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลทราบ

หมวด ๓
บัตรประจำตัวที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๑๘ ให้อธิบดีออกบัตรประจำตัวที่ปรึกษากฎหมายตามแบบที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๑๙ ในกรณีที่ที่ปรึกษากฎหมายถูกเพิกถอนชื่อออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายตามความในหมวด ๔ ส่วนที่ ๒ ให้บัตรประจำตัวที่ปรึกษากฎหมายเป็นอันยกเลิกไป

หน้า ๑๕
เล่ม ๑๓๐ ตอนที่ ๒๒ ก ราชกิจจานุเบกษา ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๖

หมวด ๔
ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย

ส่วนที่ ๑
การปฏิบัติหน้าที่และการดำรงตน

ข้อ ๒๐ ที่ปรึกษากฎหมายจักต้องรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์และมรรยาทแห่งวิชาชีพทนายความอย่างเคร่งครัด โดยไม่กระทำการใด ๆ อันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ มีความยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม อยู่ในกรอบของศีลธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง ทั้งจักต้องวางตนให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาของบุคคลทั่วไป

ข้อ ๒๑ ที่ปรึกษากฎหมายพึงใฝ่หาความรู้ เพิ่มพูนทักษะในการทำงาน ติดตามการพัฒนาทางกฎหมายตลอดจนขวนขวายศึกษาเพิ่มเติมทั้งในวิชาชีพของตนและความรู้รอบตัวอย่างสม่ำเสมอ

ข้อ ๒๒ ที่ปรึกษากฎหมายพึงสนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนได้รับโอกาสเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา ๘๖ หรือมาตรา ๙๐ และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษาตามมาตรา ๑๓๒ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓

ข้อ ๒๓ ที่ปรึกษากฎหมายจักต้องเก็บรักษาบรรดาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีที่ตนได้รู้เห็นมาอันเนื่องจากการทำหน้าที่ไว้เป็นความลับ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล หรือเป็นกรณีที่ต้องเปิดเผยตามที่กฎหมายกำหนด

ข้อ ๒๔ ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งจักต้องไม่เรียกหรือรับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ จากฝ่ายเด็กหรือเยาวชนในคดีที่ตนได้รับแต่งตั้ง

ข้อ ๒๕ เมื่อเกิดการขัดแย้งกับฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่จะกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ ที่ปรึกษากฎหมายควรถอนตัว

การถอนตัวจากการเป็นที่ปรึกษากฎหมายตามวรรคหนึ่ง จะต้องบอกกล่าวล่วงหน้าตามสมควร เพื่อให้ศาลหรือฝ่ายเด็กหรือเยาวชนมีเวลาพอที่จะแต่งตั้งหรือหาที่ปรึกษากฎหมายคนใหม่ แล้วแต่กรณี

ข้อ ๒๖ ที่ปรึกษากฎหมายจักต้องมีความสุภาพเรียบร้อย สำรวมกิริยามารยาทและมีอัธยาศัย ห้ามมิให้ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลใด ๆ

ข้อ ๒๗ ที่ปรึกษากฎหมายจักต้องรักษาชื่อเสียงมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว

ห้ามมิให้ประพฤติตนเป็นคนเสเพล มีหนี้สินรุงรัง เสพของมึนเมาจนไม่สามารถครองสติได้ เล่นการพนันเป็นอาจิณ กระทำความผิดอาญา หรือกระทำการอื่นใดที่ความประพฤติหรือการกระทำดังกล่าวอาจทำให้เสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์แห่งการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ

ส่วนที่ ๒
การเพิกถอนชื่อออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๒๘ ให้คณะกรรมการพิจารณาเพิกถอนชื่อที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

(๑) ขาดคุณสมบัติการเป็นทนายความ

(๒) ไม่ปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย และเสียหายแก่เกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ ๒๙ ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามข้อ ๒๘ (๒) ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเห็นเสนอไปยังคณะกรรมการ และเพื่อประโยชน์แก่การทำความเห็นดังกล่าว ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงและทำความเห็นเบื้องต้นเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

หากคณะกรรมการจะรับฟังข้อเท็จจริงใดที่เป็นผลร้ายแก่ที่ปรึกษากฎหมายจะต้องให้โอกาสที่ปรึกษากฎหมายนั้นชี้แจงก่อน เมื่อคณะกรรมการเห็นว่าข้อเท็จจริงรับฟังได้ ให้คณะกรรมการเพิกถอนชื่อที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายตามข้อ ๒๘

หากคณะกรรมการเห็นว่าการไม่ปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายนั้นเป็นกรณีไม่ร้ายแรง คณะกรรมการอาจตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้

ข้อ ๓๐ ในกรณีที่คณะกรรมการมีคำสั่งเพิกถอนชื่อที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเพิกถอนชื่อผู้นั้นออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายตามข้อ ๑๗ และแจ้งคำสั่งให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลทราบ

หมวด ๕
ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง

ส่วนที่ ๑
หลักเกณฑ์ และวิธีการจดแจ้ง

ข้อ ๓๑ ที่ปรึกษากฎหมายซึ่งประสงค์จะขอรับจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งในศาลเยาวชนและครอบครัวใด ให้ยื่นคำขอต่อผู้รับผิดชอบราชการศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นตามแบบที่อธิบดีกำหนด

ข้อ ๓๒ ผู้ขอรับจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นผู้มีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง

(๒) ไม่เป็นผู้เคยถูกตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรตามข้อ ๒๙ วรรคสาม เกินกว่าหนึ่งครั้งภายในรอบบัญชีรับจดแจ้งตามข้อ ๓๕

ข้อ ๓๓ เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวใดได้รับคำขอจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งตามข้อ ๓๑ ให้ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นตรวจสอบคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และเอกสารหลักฐานของผู้ขอและเสนอต่อผู้รับผิดชอบราชการศาล หากผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสม ให้จดแจ้งชื่อที่ปรึกษากฎหมายนั้นในบัญชีรับจดแจ้งและแจ้งให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางทราบเพื่อบันทึกไว้ในทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๓๔ ให้ผู้ได้รับจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่ได้เฉพาะในศาลเยาวชนและครอบครัวที่รับจดแจ้งเท่านั้น ผู้ขอรับจดแจ้งอาจยื่นคำขอรับจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งต่อศาลเยาวชนและครอบครัวศาลใดศาลหนึ่ง หรือหลายศาลก็ได้ แต่ทั้งนี้ ศาลจะรับจดแจ้งไม่เกินสามศาล

ส่วนที่ ๒
การลบชื่อออกจากบัญชีรับจดแจ้ง

ข้อ ๓๕ ให้บัญชีรับจดแจ้งที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งสิ้นผลลงเมื่อครบห้าปีนับแต่วันจัดทำ

ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรับจดแจ้งตามวรรคหนึ่ง ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ปรึกษากฎหมายต่อไปจนกว่ามีการจัดทำบัญชีรับจดแจ้งที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งขึ้นใหม่

ที่ปรึกษากฎหมายที่ประสงค์จะขอรับจดแจ้งเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งต่อไปให้ยื่นคำขอรับจดแจ้งตามข้อ ๓๑

กรณีที่บัญชีรับจดแจ้งที่ปรึกษากฎหมายสิ้นผลตามวรรคหนึ่ง ให้ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งนั้นปฏิบัติหน้าที่ในคดีต่อไปจนคดีถึงที่สุด เว้นแต่ผู้รับผิดชอบราชการศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ข้อ ๓๖ ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลลบชื่อที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งออกจากบัญชีรับจดแจ้งเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงข้อหนึ่งข้อใดดังต่อไปนี้

(๑) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๓๒

(๒) ถูกเพิกถอนชื่อออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายตามข้อ ๒๘

(๓) ศาลสั่งเพิกถอนที่ปรึกษากฎหมายตามมาตรา ๑๒๕ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ และผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นสมควรให้ลบชื่อออกจากบัญชีรับจดแจ้ง

เมื่อลบชื่อออกจากบัญชีรับจดแจ้ง ให้แจ้งให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางทราบ เพื่อบันทึกไว้ในทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย

ประกาศ ณ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖
ไพโรจน์ วายุภาพ
ประธานศาลฎีกา

ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555

ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
ว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน
พ.ศ. ๒๕๕๕

โดยที่เป็นการสมควรให้มีระเบียบว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๒๓ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ ๒๕๕๓ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการ ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน พ.ศ. ๒๕๕๕"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

"ศาล" หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓

"ที่ปรึกษากฎหมาย" หมายความว่า ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชนในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓

"ค่าป่วยการ" หมายความว่า เงินรางวัลที่ศาลกำหนดให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายเนื่องจาก การปฏิบัติหน้าที่ และให้หมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายในการตามประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่นด้วย

ข้อ ๔ การกำหนดเงินรางวัลให้แก่ที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลพิจารณาตามความยากง่าย ของลักษณะคดี เวลาและงานที่ที่ปรึกษากฎหมายต้องปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน โดยให้คำนึงถึงความเอาใจใส่ในการดำเนินคดีประกอบด้วย

ข้อ ๕ ให้ศาลกำหนดเงินรางวัลให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายตามอัตราค่าป่วยการท้ายระเบียบ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่มีการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ให้กำหนดตามบัญชี ๑

[๓]ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ คดีที่ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว คดีที่ศาลสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา หรือคดีเสร็จไปโดยศาลไม่ได้มีคำพิพากษา เช่น คดีที่โจทก์ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือจำเลยถึงแก่ความตาย ให้กำหนดเงินรางวัลได้ไม่เกินอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับประเภทคดีนั้น ทั้งนี้ ต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งพันบาท

ทั้งนี้ ให้กำหนดเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการตรวจพยานหลักฐานในคดีใดก่อนสืบพยาน ศาลอาจกำหนดเงินรางวัลให้ที่ปรึกษากฎหมายเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่เสร็จสิ้นแล้วก็ได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละยี่สิบห้า ของอัตราขั้นต่ำสำหรับประเภทคดีนั้น

(๒) ในกรณีอื่นนอกจาก (๑) เช่น กรณีที่พนักงานสอบสวนนำเด็กหรือเยาวชนมาขอให้ศาลควบคุมตัว การตรวจสอบการจับ การแถลงข้อคัดค้านหรือซักถามพยานในการพิจารณาคำร้องขอผัดฟ้อง ให้กำหนดตามบัญชี ๑ เมื่อที่ปรึกษากฎหมายได้ปฏิบัติหน้าที่เสร็จสิ้นแล้วก็ได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละยี่สิบห้าของอัตราขั้นต่ำสำหรับประเภทคดีนั้น

(๓) ในกรณีที่ได้ปฏิบัติหน้าที่หลังจากมีคำพิพากษา เช่น การแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา หรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน หากเงินรางวัลที่ศาลกำหนดให้แก่ ที่ปรึกษากฎหมายไปแล้วมีจำนวนยังไม่ถึงอัตราขั้นสูงตามบัญชี ๑ สำหรับประเภทคดีนั้น ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงินรางวัลเพิ่มเติมให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายได้ตามที่เห็นสมควร เมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในกรณีดังกล่าวแล้ว แต่ทั้งนี้เงินรางวัลทั้งหมดจะต้องไม่เกินอัตราขั้นสูงที่กำหนดไว้สำหรับประเภทคดีนั้น

(๔) ในกรณีที่มีการดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา หากเงินรางวัลที่ศาลกำหนดให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายไปแล้วมีจำนวนยังไม่ถึงอัตราขั้นสูงตามบัญชี ๑ สำหรับประเภทคดีนั้น ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงินรางวัลเพิ่มเติมให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายได้ตามที่เห็นสมควร เมื่อศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค หรือศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว แต่ทั้งนี้เงินรางวัลทั้งหมดจะต้องไม่เกินอัตราขั้นสูงที่กำหนดไว้สำหรับประเภทคดีนั้น

ข้อ ๖ ในกรณีที่ศาลเห็นเป็นการสมควรอาจจัดให้ที่ปรึกษากฎหมายมาปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเป็นเวร ให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับเงินรางวัลตามบัญชี ๒ เมื่อได้มาปฏิบัติหน้าที่เวรแล้ว

ในกรณีที่ที่ปรึกษากฎหมายได้ปฏิบัติหน้าที่อื่นในคดีหลังจากวันปฏิบัติหน้าที่เวร ให้ศาลกำหนดเงินรางวัลในส่วนนี้ได้ตามข้อ ๕ โดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงเงินรางวัลที่ได้กำหนดให้ไปแล้วประกอบด้วย

---

[๓] แก้ไขโดยระเบียบฯ ฉบับที่ ๒ ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ข้อ ๗ ที่ปรึกษากฎหมายมีสิทธิเบิกค่าใช้จ่ายในการตามประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น เมื่อได้ไปปฏิบัติหน้าที่แล้ว ตามหลักเกณฑ์และอัตราค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการตามกฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยการนั้น โดยเทียบตำแหน่งที่ปรึกษากฎหมายกับตำแหน่งข้าราชการศาลยุติธรรม ดังนี้

(๑) เป็นที่ปรึกษากฎหมายและเป็นทนายความรวมกันยังไม่ถึง ๕ ปี เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการศาลยุติธรรมประเภทวิชาการระดับปฏิบัติการ

(๒) เป็นที่ปรึกษากฎหมายและเป็นทนายความรวมกันตั้งแต่ ๕ ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง ๑๐ ปี เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการศาลยุติธรรมประเภทวิชาการระดับชำนาญการ

(๓) เป็นที่ปรึกษากฎหมายและเป็นทนายความรวมกันตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง ๑๕ ปี เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการศาลยุติธรรมประเภทวิชาการระดับชำนาญการพิเศษ

(๔) เป็นที่ปรึกษากฎหมายและเป็นทนายความรวมกันตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการศาลยุติธรรมประเภทวิชาการระดับเชี่ยวชาญ

ที่ปรึกษากฎหมายที่เคยเป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานหรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค หรือราชการส่วนท้องถิ่น มีสิทธิเบิกค่าใช้จ่ายในอัตราสุดท้ายก่อนพ้นจากตำแหน่งก็ได้

ข้อ ๘ วิธีการเบิกจ่าย หลักฐานและเอกสารการเบิกจ่าย ให้ปฏิบัติตามระเบียบ ก.บ.ศ. เกี่ยวกับการเงิน

ข้อ ๙ ระเบียบนี้ไม่ใช้บังคับแก่คดีอาญาที่ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กหรือ เยาวชนซึ่งถึงที่สุด หรือยังไม่ถึงที่สุดและศาลได้กำหนดค่าป่วยการแล้ว ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ แต่ให้ใช้ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่คดีนั้นถึงที่สุด หรือวันที่ศาลกำหนดค่าป่วยการ แล้วแต่กรณี เว้นแต่ที่ปรึกษากฎหมายได้ปฏิบัติหน้าที่ในคดีดังกล่าวตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ศาลกำหนดค่าป่วยการเพิ่มเติมตามระเบียบนี้

ข้อ ๑๐ ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕

(ลงชื่อ) ไพโรจน์ วายุภาพ

(นายไพโรจน์ วายุภาพ)

ประธานศาลฎีกา

ประธานกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

๔

อัตราค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กหรือเยาวชน

บัญชี ๑

ประเภทคดี	อัตราระหว่างขั้นต่ำและขั้นสูง	
	ขั้นต่ำเรื่องละ	ขั้นสูงเรื่องละ
ประเภทที่ ๑ คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต	๗,๐๐๐ บาท	๒๕,๐๐๐ บาท
ประเภทที่ ๒ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป แต่ไม่ถึงประหารชีวิต	๖,๐๐๐ บาท	๒๐,๐๐๐ บาท
ประเภทที่ ๓ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป แต่ไม่ถึงสิบปี	๕,๐๐๐ บาท	๑๕,๐๐๐ บาท
ประเภทที่ ๔ คดีที่มีอัตราโทษนอกเหนือจากคดีในประเภทที่ ๑ หรือประเภทที่ ๒ หรือประเภทที่ ๓	๔,๐๐๐ บาท	๑๐,๐๐๐ บาท

บัญชี ๒

การปฏิบัติหน้าที่	อัตรา
ในกรณีที่ศาลจัดให้ที่ปรึกษากฎหมายมาปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเป็นเวร	๑,๐๐๐ บาทต่อคนต่อวัน

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2560

หน้า ๑
เล่ม ๑๓๔ ตอนพิเศษ ๑๓๐ ง ราชกิจจานุเบกษา ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ระเบียบกระทรวงยุติธรรม

ว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว

พ.ศ. ๒๕๖๐

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดให้มีระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๗๕ วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๙ กระทรวงยุติธรรมโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง จึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๐”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“ที่ปรึกษากฎหมาย” หมายความว่า ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนในชั้นสอบสวนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓

“ค่าป่วยการ” หมายความว่า เงินที่กำหนดให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นสอบสวน เมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด

ข้อ ๔ ให้พนักงานสอบสวนออกหนังสือรับรองการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายตามแบบหนังสือรับรองการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา ๗๕ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่แนบท้ายระเบียบนี้

ข้อ ๕ ให้ที่ปรึกษากฎหมายได้รับค่าป่วยการในปฏิบัติหน้าที่ในอัตราวันละ ๑,๐๐๐ บาท

ข้อ ๖ ในการขอรับค่าป่วยการให้ที่ปรึกษากฎหมายยื่นแบบคำขอรับเงินค่าป่วยการพร้อมหนังสือรับรองการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ตามข้อ ๔ โดยคดีที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตกรุงเทพมหานครให้ยื่นต่อสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

ข้อ ๗ ให้ใช้หลักฐานการโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารของที่ปรึกษากฎหมายที่รับค่าป่วยการซึ่งธนาคารออกให้เป็นหลักฐานการจ่าย

ข้อ ๘ วิธีปฏิบัติอื่นใดที่มิได้กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ให้ปฏิบัติตามระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการของทางราชการ

ข้อ ๙ ให้ปลัดกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
สุวพันธุ์ ตันยุวรรธนะ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

คำแนะนำของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในชั้นตรวจสอบการจับและผัดฟ้อง และในชั้นพิจารณาคดี

คำแนะนำของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย
ในชั้นตรวจสอบการจับและผัดฟ้อง และในชั้นพิจารณาคดี

.....

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๗๓ วรรคหนึ่ง, มาตรา ๗๘ วรรคห้า และมาตรา ๑๒๐ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน และเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. ๒๕๕๖ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจึงออกคำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย ดังนี้

ข้อ ๑ ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง(ในลักษณะเป็นเวร) ขอให้มาปฏิบัติหน้าที่ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๖.๓๐ นาฬิกา ดังนี้

- <u>เวรตรวจสอบการจับและผัดฟ้อง</u> (ทุกวัน) ปฏิบัติหน้าที่ประจำห้องตรวจสอบการจับ ชั้น ๒ อาคารศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
- <u>เวรพิจารณาคดีหรือเวรชี้</u> (เฉพาะวันจันทร์และวันอังคาร) ปฏิบัติหน้าที่ประจำห้องพิจารณาคดี ชั้น ๒ และชั้น ๓ อาคารศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

ข้อ ๒ ขอให้ที่ปรึกษากฎหมายลงลายมือชื่อในการมาปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง ทั้งเวลามาและเวลากลับในใบลงเวลามาปฏิบัติงาน ที่ศูนย์หน้าบัลลังก์ ชั้น ๒ อาคารศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เพื่อประโยชน์ในการเบิกจ่ายค่าป่วยการตามระเบียบ

ข้อ ๓ เมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวัน ขอให้ที่ปรึกษากฎหมายส่ง *รายงานประจำวันเวรที่ปรึกษากฎหมาย* และ *ใบแจ้งความประสงค์ในการโอนเงินเข้าบัญชีธนาคาร* พร้อมสำเนาสมุดบัญชีธนาคารกรุงไทยหรือธนาคารอื่นที่ประสงค์ให้โอนเงิน ที่ศูนย์หน้าบัลลังก์ ชั้น ๒ อาคารศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเบิกจ่ายค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมาย

ข้อ ๔ ขอให้ที่ปรึกษากฎหมายเตรียมเอกสารสำหรับใช้ในการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้พร้อมก่อนมาปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- *ใบแต่งที่ปรึกษากฎหมาย* ซึ่งกรอกข้อมูลรายละเอียดเรียบร้อยแล้ว
- สำเนาใบอนุญาตที่ปรึกษากฎหมาย พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง

/ข้อ ๕...

ข้อ ๕ เพื่อให้กระบวนพิจารณาคดีเป็นไปอย่างถูกต้องและรวดเร็ว ขอให้ที่ปรึกษากฎหมายตรวจสอบและลงลายมือชื่อในสำนวนคดีให้ถูกต้องครบถ้วน

ข้อ ๖ คดีใดที่มีการสืบพยาน ทั้งคดีที่สืบพยานประกอบคำรับสารภาพ และคดีที่สืบพยานต่อเนื่อง ขอให้ที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้จำเลยในวันสอบคำให้การติดตามคดีนั้น โดยมาปฏิบัติหน้าที่จนเสร็จสิ้นตามที่ศาลกำหนดนัด

ข้อ ๗ กรณีมีเหตุขัดข้องไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่เวรได้ ขอให้ที่ปรึกษากฎหมายสับเปลี่ยนเวรให้ที่ปรึกษากฎหมายท่านอื่นที่จดแจ้งชื่อไว้กับศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมาปฏิบัติหน้าที่แทน โดยยื่น *แบบขอเปลี่ยนวันปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย* ทุกครั้ง หรือติดต่อเจ้าหน้าที่ศูนย์หน้าบัลลังก์ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓ วันทำการ ทางโทรศัพท์หมายเลข ๐๘๙-๒๐๐๘๓๕๔ , ๐๒-๒๗๒๕๒๐๑-๒ , ๐๒-๒๗๒๕๒๒๓-๕ ต่อ ๒๔๐๒ ในวันและเวลาราชการ

อนึ่ง การไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าวข้างต้น อาจเป็นเหตุให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลลบชื่อที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งออกจากบัญชีรับจดแจ้ง ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้อ ๓๖

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

(ลงชื่อ) ชาติชาย โฆษิตวัฒนฤกษ์
(นายชาติชาย โฆษิตวัฒนฤกษ์)
อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

บรรณานุกรม

Capeller F. Comprender La Protection De L'enfance. Paris: Dunod, 2015.

"International Covenant on Civil and Political Right." In article 14 3 (d). ค้นวันที่ 15 มกราคม 2565 จาก https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights.

Observation générale. "Le Droit De L'enfant à Ce Que Son Intérêt Supérieur Soit Une Considération Primordiale." no. 014 CRC/C/GC/14 (29 mai 2013).

"United Nations Guideline for the Prevention of Juveniles Delinquence (the Riyadh Guidelines)." ค้นวันที่ 30 มีนาคม 2566 จาก https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh.

Unicef. "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร". 2562. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.unicef.org/thailand/th/what-is-crc.

กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติในการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาในคดีอาญา พ.ศ. 2549. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.moj.go.th/view/50772.

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง. 7-8 2480. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.djop.go.th/storage/files/1/เมนู/อนุสัญญา/4.pdf.

กองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์. "อาชญากรกับทฤษฎีการประทับตรา". 2554, ค้นวันที่ 1 ตุลาคม 2565 จาก http://br.correct.go.th/br_wp/?p=24.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในสังคมไทยยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติชัย เดชสุริย, และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Crimianl Justice). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม. 2547.

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://jvnc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2726/iid/31611.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10384/2558.

จิตติ ติงศภัทิย์. กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: กรุงสยามพริ้นติ้งกรุ๊ฟ จำกัด, 2536.

ฉฎาธร ขวัญพรหม. "ปัญหาบทบาทที่ปรึกษากฎหมาย กรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด". สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2561): 1–6.

ณรงค์ ใจหาญ. "หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ : ปัจจุบันและทศวรรษหน้า". บทบัณฑิตย์ เล่ม 53 ตอน 2 (2540): หน้า 64.

ณัฐจุ์วัฒน์ สุทธิโยธิน. กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง ทฤษฎีการลงโทษ หน่วยที่ 6 สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2555. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.stou.ac.th/schools/slw/upload/41716_6.pdf.

ณัฐพล ชูนุ่น. "ปัญหามาตรการชั้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553". บทความทางวิชการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2562): 1–15. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.lawgrad.ru.ac.th/Abstracts/416.

ดล บุนนาค. "ทางเลือกในการลงโทษจำเลยในคดีอาญา : มาตรการลงโทษระดับกลาง". วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล. 2554.

ดวงพร เพชรคง. "กฎหมายกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน". สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2561): 1–7. ค้นวันที่ 10 มีนาคม 2565 จาก www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/download/article/article_20180104105740.pdf.

ดวงฤดี ใจกระจ่าง. "ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยสิ่งแวดล้อม และมาตรการของรัฐที่ส่งผลต่อการใช้แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. 2558.

ดาริณ ดรุณกานต์. "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ศึกษากรณีการเบี่ยงเบนคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพายัพ. 2553.

นิธิกานต์ สนสระน้อย, และ เมธาพร กาญจนเตชะ. "บทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด : กรณีศึกษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมา". วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี ปีที่ 13, ฉบับที่ 1. (มกราคม – มิถุนายน 2564): หน้า 10. สืบค้นจาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ptujournal/article/view/249198/171112.

บดินทร วิยาภรณ์. "การไม่ดำเนินคดีโดยพนักงานสอบสวนโดยใช้ดุลยพินิจ." ปริญญานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต (Master's thesis), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552.

ปพนธีร์ ธีระพันธ์. "กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสิงคโปร์ : ข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประเทศไทย (ตอนที่ 1)". Law and Local Society Journal, no. 3 (1) (2019): 175–90. ค้นวันที่ 1 ตุลาคม 2564 จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/llsj/article/view/161069.

———. แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. 2561.

ปพนธีร์ ธีระพันธ์, และ ภาณุวัฒน์ ปานแก้ว. "การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน". 2563.

ประเทือง ธนิยผล. กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2562. ค้นวันที่ 1 มีนาคม 2564 จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=LW437(50).

———. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา Criminology and Penology. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548. ค้นวันที่ 1 มีนาคม 2564 จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=LW440(48113).

ประยุกต์ เสรีเสถียร. คู่มือการปฏิบัติงานการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี และมาตรการแทนการพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวในเขตอำนาจอธิบดีผู้พิพากษาภาค 2. ชลบุรี: สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 2. 2562.

ประเสริฐ เมฆมณี. หลักทัณฑวิทยา. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์. 2523.

ปองปรัชญ์ เกษาสุวรรณ. "ประสิทธิภาพของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด กรณีศึกษา: ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม". 2560. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก http://research.rmu.ac.th/rdi-mis//upload/fullreport/1607006447.pdf.

ปัญจพัฒน์ บัวพวงชน. "บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาในการเสนอความจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัว". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2547.

พจนา โสภาเจริญวงศ์. มาตรการลบล้างโทษ : ล้างมลทิน. กรุงเทพฯ: กองกฎหมายไทย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2557. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก www.krisdika.go.th/data/activity/act326.pdf.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544. ค้นวันที่ 15 มีนาคม 2564 จาก https://dictionary.orst.go.th.

พยนต์ สินธุนาวา. "การศึกษาเรื่องการสืบเสาะและพินิจเชิงเปรียบเทียบ". กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. 2555. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก www.probation.go.th/contentdl.php?id=745.

พรชัย ขันตี, ธัชชัย ปิตะนีละบุตร, และ อัศวิน วัฒนะวิบูลย์. ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา (Criminology : Theorices and Research). กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คเน็ท จำกัด 2543.

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 29) พ.ศ. 2565. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/A/028/T_0001.PDF.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 www.law.moi.go.th/055.pdf.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506. ค้นวันที่ 10 มกราคม 2565 จาก https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/14208.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/13564.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/103605/125951/F-1215306707/THA103605%20Tha.pdf.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C803/%C803-20-2553-a0001.htm.

พิทักษ์ สุริยะใจ, บังอร สุปรีดา, และ อรัญญา แพจุ้ย. เส้นทางสู่การติดยาบ้า กรณีศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นที่เข้ารับการบำบัดรักษา ณ ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด เชียงใหม่: นันทพันธ์พริ้นติ้ง, 2553.

ภัทราวรรณ รัตนเกษตร. กฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน. เชียงใหม่: นันทพันธ์พริ้นติ้ง, 2565.

———. "การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนบนหลักประโยชน์สูงสุด." วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์ ปีที่ 12, ฉบับที่ 1. (2566): หน้า 40-41. ค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2566 จาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/lawjournal/article/view/266510/178950.

ภัสสร เรืองฤทธิ์. "ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553". นิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2562. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/6410.

มนสิชา บุนนาค. "การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด". นิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2556. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/150316.pdf.

มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล. "การคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก." วารสารนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ปีที่ 48, ฉบับที่ 4 (2562): หน้า 26.

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นสอบสวนคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2560. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://www.moj.go.th/view/52592.

ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยค่าป่วยการที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://ojac.coj.go.th/th/content/category/detail/id/53/cid/1158/iid/8109.

รุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน. "ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชน". วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, ฉบับที่ 6 (2) (2563): 331-32. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/svittj/article/view/188429.

วราภรณ์ มั่งคั่ง. "ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2558.

วาริท จิระภาค, และ อัจฉรียา ชูตินันทน์. "การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนในการมีที่ปรึกษากฎหมายจากรัฐในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดี". (2558): 801 – 813. ค้นวันที่ 20 เมษายน 2565 จาก www.doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14458/DPU.the.2015.42.

วิชัย ช้างหัวหน้า และคณะ. การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษากรณีของศาลอาญา. (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2550). ค้นวันที่ 10 เมษายน 2565 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:72836.

ศรัณยา เลิศศาสตร์วัฒนา. "กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว". วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. คู่มือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ สกายบุ๊คส์, 2563.

ศุภรา ศรีปริวาทิน. "แนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน". (2563): 4–6. ค้นวันที่ 20 มกราคม 2565 จาก https://policetraining9.com/index.php?option=com_attachments&task=download&id=279.

สมภพ เรืองตระกูล. อาการทางจิตเวชและโรคทางกายในเด็กและวัยรุ่น ในตำราจิตเวชสำหรับแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2557.

สหรัฐ กิติศุภการ. คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562.

สิทธิมนุษยชนของเด็ก สิทธิเด็ก. 2565. ค้นวันที่ 25 มกราคม 2565 จาก www.amnesty.or.th/our-work/childrights/.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540". ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก https://library.parliament.go.th/th/raththrrmnuuyaehngrachxanacakrithy-phuththsakrach-2540.

สุดสงวน สุธีสร. อาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

หลักเกณฑ์และกระบวนการทำสนธิสัญญา. 2565, ค้นวันที่ 16 กันยายน 2566 จาก https://treaties.mfa.go.th/th/content/สนธิสัญญา-หลักเกณฑ์และกระบวนการทำสนธิสัญญา?cate=635b8a19e7bc717ee6647ef3

อภิวุฒิ นะวาระ. "มาตรการลงโทษทางอาญา: ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ในความผิดฐานลักลอบค้ายาเสพติด". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2560. สืบค้นวันที่ 30 มีนาคม 2565 จาก http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/5383.

อวิการัตน์ นิยมไทย. "อนุสัญญาด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้". การปฏิรูปกฎหมาย : LAW REFORM จุลนิติ, 2552. 139-149. ค้นวันที่ 20 มกราคม 2565 จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/10reform/reform7.pdf.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. ค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2564 จาก www.djop.go.th/storage/files/1/เมนู/อนุสัญญา/2.pdf.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับเด็ก. 2561. ค้นวันที่ 23 มกราคม 2565 จาก https://cyct.dcy.go.th/dcy/webnew/upload/children_rights/1.2.pdf.

อโนทัย ศรีดาวเรือง. "การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา : ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวและครอบครัวในการโอนคดีตามมาตรา 97 วรรคสอง". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2557.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2557.

เอกสารความรู้สิทธิมนุษยชนกับการดำเนินงานของกรมการจัดหางาน. 2564. ค้นวันที่ 14 มกราคม 2565 จาก www.doe.go.th/prd/kpi-doe/custom/param/site/134/cat/40/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/1969.

อุทิศ แสนโกศิก. "วัตถุประสงค์ของการลงโทษ". บทบัณฑิตย์ (2558): หน้า 271-295.

มหาวิทยาลัยพะเยา
UNIVERSITY OF PHAYAO

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ–สกุล	กานต์พิชชา ไชยวงศ์
วัน เดือน ปี เกิด	14 กันยายน 2528
สถานที่เกิด	พะเยา
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2561 น.บ. (นิติศาสตรบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2551 บธ.บ. (การบัญชี), มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ, เชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	127 ม.4 ต.แม่นาเรือ อ.เมือง จ.พะเยา 56000
ผลงานตีพิมพ์	ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด : กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดพะเยา ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2566 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (หน้า 656 – 666)